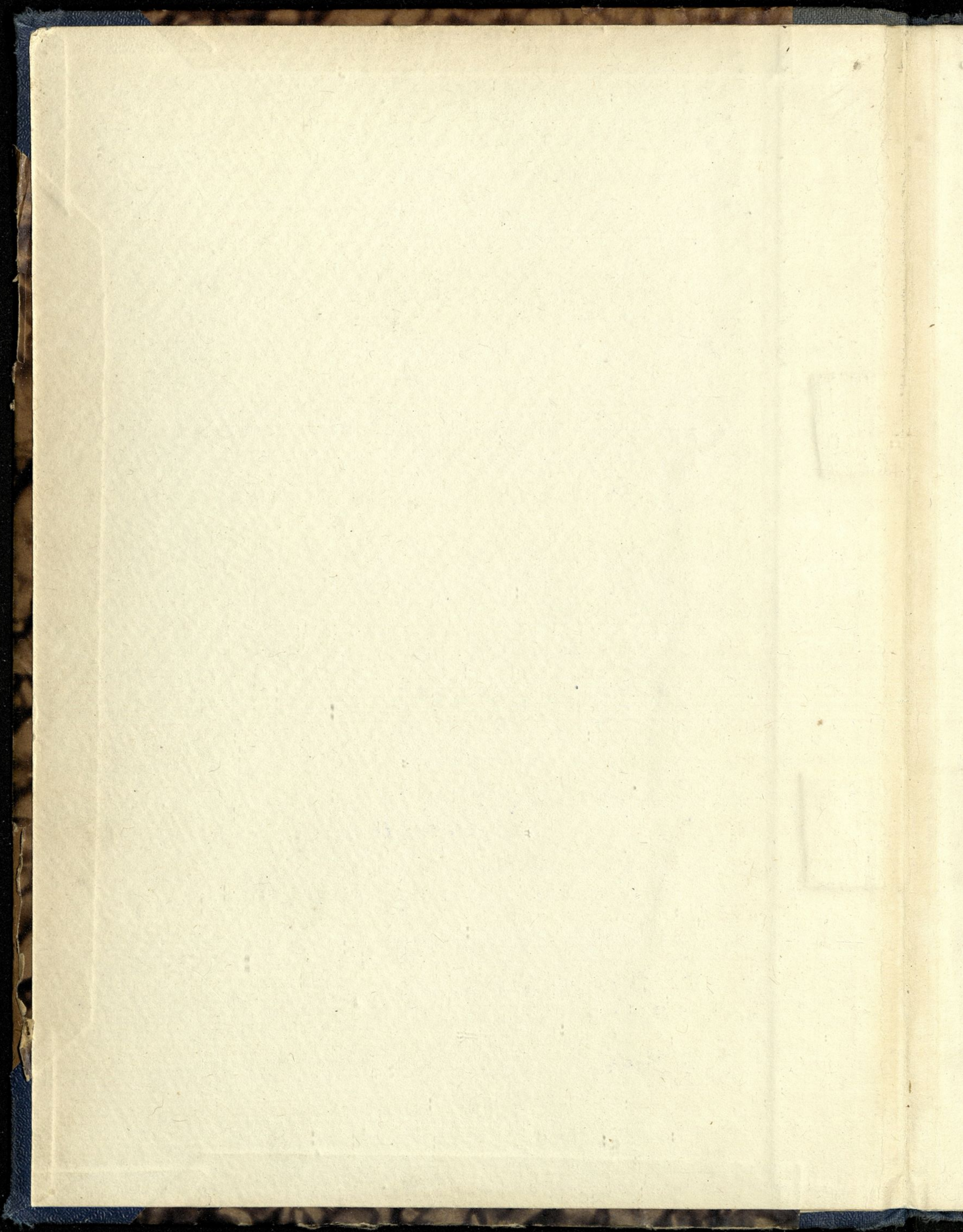
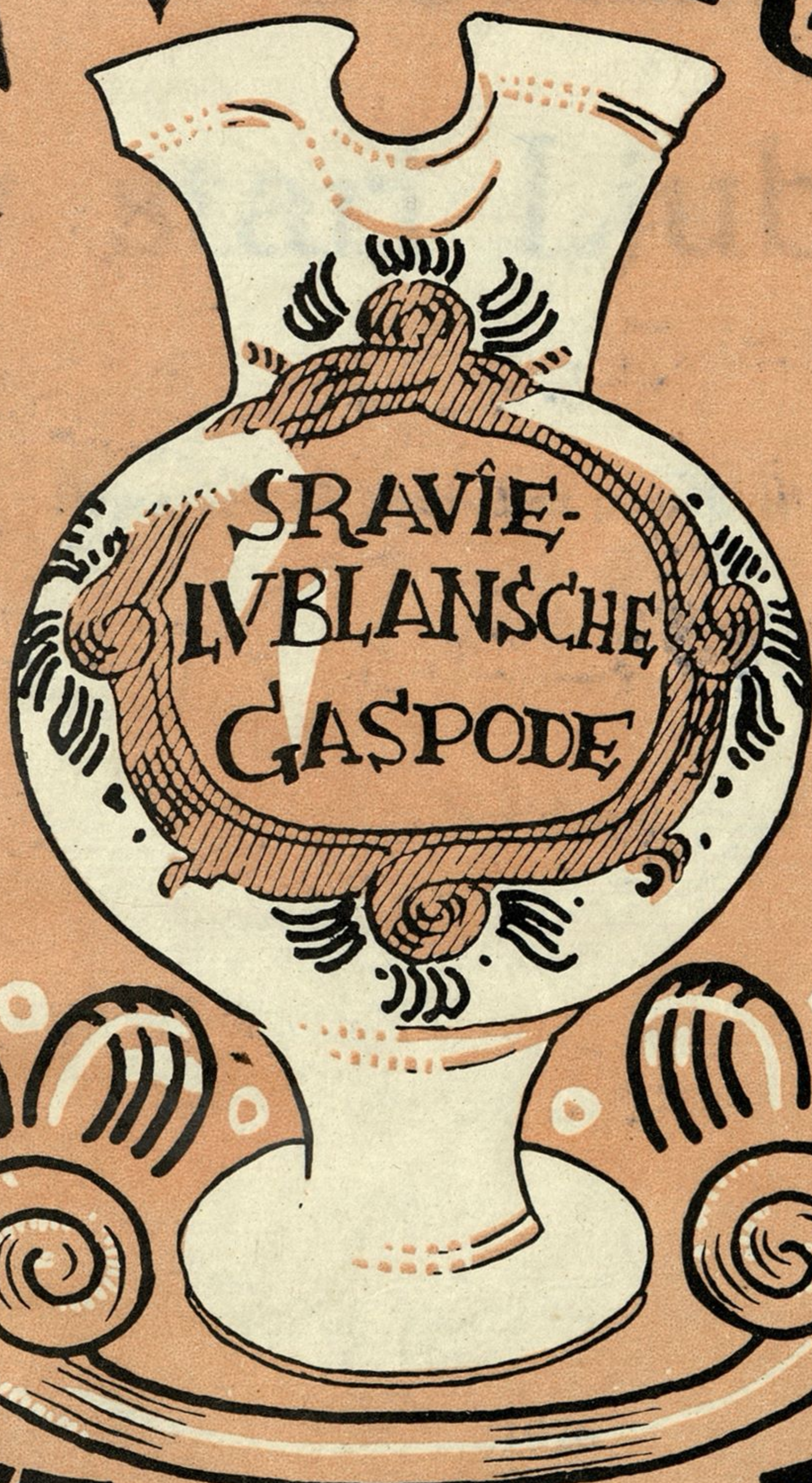

47781

GOŠTILNE
V. STARI.

LJUBLJANI.

GRANDS OUVRIERS
DE L'ART.

ARTISANS.

Staroslav:

Gostilne v stari Ljubljani

Popravljeni in pomnoženi ponatis iz »Jutra« 1926

———— S slikami ————

1926

Založilo »Jutro«

Natisnila Narodna tiskarna v Ljubljani

(Odgovoren Fr. Jezeršek).

47781

030000824

Za obnovo
Univerzitetne biblioteke

podaril Dr. Pokrajnske uprave

dan 15/9 1944

Zgodovinske črtice.

Krčmarstvo je bilo starim Ljubljančanom jako priljubljen obrt; donašal jim je lepe dohodke. Od vladarjev so si znali pridobivati pravico, da smejo oni sami na drobno točiti vino v Ljubljani. Tujec ga je smel pripeljati v mesto o sejmih, točiti pa ga je smel samo toliko časa, dokler je trajal sejem. Celó v okolici eno miljo krog Ljubljane so imeli pravico vinotoča edino le ljubljanski meščani; tako se je glasil ukaz cesarja Friderika IV. leta 1492. (Vrhovec, Lj. meščani, 250.) Na čase so prihajali ljubljanski krčmarji v okoliške vasi in točili kmetom vino.

Hude boje so imeli Ljubljančani z dolenskim plemstvom, ki je pridelovalo vinsko kapljo v svojih vinogradih in jo tudi prejemale kot davščino od podložnikov. Kam z vinom? Ta skrb je morila marsikaterega graščaka. Na debelo ga je pač smel prodajati, a kdo se je razen Ljubljane in okolice zmenil za cviček, ko je bilo po sosednih pokrajinah dosti boljših vin na razpolago. Zato so tiščali plemiči v krčmarski obrt in prodajali vino tudi na drobno, dasi so jim neprestano ugovarjali meščani, sklicujoči se na svoj privilegij, dokler niso leta 1683. ukazali deželni stanovi, da naj ne toči vina na drobno noben gospod, niti duhovni — tudi ti so imeli vinotoče po župniščih — niti svetni. Prepoved je veljala za Ljubljano in za vsa druga mesta. Izvzet je bil samo nemški viteški red, ki je imel že prastaro pravico vinotoča (Vrhovec, *ib.* 251).

Da bi se podložniki ne izkoriščali po gostilnah, je določevala gosposka cene. Iz »Reda za obede in vinotoče v Kranjski deželi« iz leta 1576. je razvidno, da je stal tedaj v ljubljanskih gostilnah gosposki obed 10 krajcarjev, obed za slugo s poličem vina vred 8 kr., hlevnina za konja za 24 ur 3 kr. V Ljubljani so bile ondaj naslednje vinske cene: črnikalca

in prosekarja najboljša vrsta bokal 7 krajcarjev, vipavca 6 kr., najboljšega 7 krajcarjev, terana 5 kr., navadnega 4 krajcarje, dolenjca 3 kr. (MHK 1863, 61). Da so se gostilničarji ravnali po ceniku, na to je pazil mestni sodnik. Kdor se je pregrešil v tem oziru, je moral plačati globo 20 gld., katere polovica je šla mestu, druga polovica pa v državno blagajno (Dimitz, *Gesch. Kr.* III. 233). Kako so rastle cene, povzamemo iz cenika, ki so ga razglasili deželni stanovi l. 1609: za gosposki obed z mesom ali z ribami je bilo treba šteti poslej 15 krajcarjev, za obed slugi 12 kr., za hlevnino konju 5 krajcarjev, samo čez noč 3 kr. Vinske cene so bile naslednje: bokal črnikalca 13 kr., najboljšega vipavca, presekarja in rozačana 12 kr., slabšega 11 kr., boljšega rdečega in belega terana 8 kr., slabšega 7 kr., boljšega dolenjca 6 kr., slabšega 5 kr. (*ib.* 481). Dne 11. jan. 1734 je bil na rotovžu določen naslednji cenik (Tax Ordnung), po katerem naj bi se streglo tujcem v ljubljanskih gostilnah: Navaden obed (juha, zelje, govedina, obara, pečenka in solata) s poličem dolenjca in kruhom (za pol krajcarja) za osebo 21 krajc., s poličem vipavca namesto dolenjca 24 krajc. Večerja z izpremembo jedil, kakor je tu običajno, s poličem dolenjca in kruhom (za pol krajc.) za osebo 21 krajc., s poličem vipavca pa 24 krajc. Kar je bilo določeno za mesne jedi, je veljalo tudi za postne. Za sobo noč in dan s posteljo in lučjo za osebo 12 krajc. Obед za služinčad in voznika (juha, zelje, govedina in ričet (Gersten) s poličem dolenjca in kruhom (za 1 krajc.) za osebo 16 kr., za posteljo in luč 4 krajc. Naročeni obedi naj se plačajo po pogodbi, storjeni s krčmarjem. Hlevnina za konja noč in dan s tretjino ljubljanskega mernika ovsa 21 kr., brez ovsa 12 kr. Krčmar, ki bi ne mogel izhajati z navedenimi cenami, naj odloži obrt, tako je zaključil mestni magistrat gostilniški cenik in hkrati napovedal glo-

bo tistim, ki bi ga prekršili, plačati bodo morali v prid tukajšnji ubožnici 6 tolarjev ali iti v zapor (Carniola 1840, 249). Kakšne so bile vinske cene v Ljubljani krog srede 18. stoletja, je razvidno iz vinskega cenika (Wein-Taxa), ki ga je izdal mestni magistrat dne 8. aprila 1745, vežoč vse meščanske gostilničarje in vinotoke pod občutno kaznijo. Tedaj so smeli točiti: marsobin, vin de re, prosekarja, muškotelca, črnikalca in refoška bokal po 17 krajcarjev nemške veljave; cenejša so bila naslednja vina: brdsko, rebulja, medear in pristni cebedin bokal po 14 krajc.; vipavski slabši cebedin ali beli in rdeči teran po 12 krajc.; star dober dolenjec po 10 krajc.; slabejši dolenjec po 8 krajc.; novi dobri dolenjec po 9 krajc.; novi slabejši dolenjec po 7 kr.; pivo po 4 krajc. (ib. 250). Maksimalne cene so določale gosposke, ker so krčmarji svojevoljno taksirali vino v svojih kletah in nastavliali previsoke cene obedom (DS 1919, 147).

Jako strogo so ravnali s pijanci, ki jim je bilo prepovedano posedati po gostilnah in igrati. Shod deželnih stanov v Inomostu leta 1518. je zapretil njim in gostilničarjem, ki bi jim dajali pijačo, da jih vtaknejo v »norski kurnik« (»Narrenhäusel« ali »Narrenkottlerle«), kjer bodo zaprti tri dni ob samem kruhu in vodi (Vrhovec, Lj. m. 254). Strogo je nastopal mestni magistrat. Županov ukaz iz leta 1564. je določal, da ni smela biti odprta v mestu nobena gostilna čez deveto uro zvečer. Gostilne so morale biti zaprte ob nedeljah in praznikih med službo božjo. Gorje gostilničarju, ki bi bil ob takem času dal jedi ali pijače kakemu gostu, celo tujega prišelca ni smel pogostiti (ib. 253). Leta 1785 je bila neka natakarica 24 ur zaprta, ker je v nedeľjo pred deveto uro dala godcem vina (Vrhovec, LZ 1886, 35).

Še strožje so bile magistratne prepovedi, kadar je razsajala kužna bolezen. Med drugim je prepovedal magistrat posedanje po gostilnah, pivnicah in kletah, ki naj bi se opuščalo zlasti ob nedeljah in praznikih. Ob takih dneh naj se ne odpirajo pivnice pred 9 uro; zapirajo naj se zvečer ob 8. Za časa kuge je bilo prepovedano ljubljanskim krčmarjem točiti v okolici. Prepovedan je bil vinotoč v predmestjih, zlasti na Polja-

nah (Vrhovec, Die Pest in Laibach, 22). Leta 1599 je morila kuga na Šentjanževem predmestju (v gorenjem delu sedanje Sv. Petra ceste do Vidovdanske ceste). Boječ se razširjenja morilke, je dal mesni magistrat imenovano predmestje zaplankati. Komaj izgotovljeno zagrajo so takoj podrli razsrjeni zaplankanci, katerih kolovodja je bil krčmar Miha Ostanek, ki jih je poprej napojil. Magistrat je njega in 5 njegovih tovarišev kaznoval z zaporom in z globo 10 rajnišev (ib. 32). Ko se je bližala leta 1713 kužna bolezen, je vicedom prepovedal vse veselice; po večernem bobnanju pa se ni smelo točiti pivo in vino, v gostilnah in kavarnah ni bilo dovoljeno ljudem zbirati se (Dimitz, l. c. IV. 160).

Stara Ljubljana je rada veseljačila. »Na Starem so trgu pod lipo zeleno trobente in gosli in cimbele pele, plesale lepote z Ljubljane so cele«, a tudi po krčmah so se zlasti ob nedeljah vrteli razigrani pari ob zvokih raznih glasbil. Na plesiščih so igrali mestni godci (Stadtturner), tisti, ki so ob 11 dopoldne z mestnega stolpa na Gradu razveseljevali z godbo meščane; igrali so tudi vojaki in domači godci iz Krakovega in iz Šiške. Na godbo v gostilnah so pozorni postali konec 18. stoletja deželni stanovi in jo obdavčili. Naložili so gostilničarjem zanjo poseben davek, zvan »musikimpost«.

Ko je leta 1754. otvoril mestni magistrat na Žabjaku prisilno delavnico, je za njeno vzdrževanje pritisnil med drugim kavarnarje in gostilničarje. Prvim je naložil za bilard in druge igre 1 gld. davka na mesec, krčmarjem pa za keg-ljišče, če so ga imeli, pol goldinarja (Vrhovec, Laibach 41, 42).

Konec 18. stoletja so nosili ljubljanski gostilničarji poleg pravkar omenjenih naslednja davčna bremena: cesarsko carino, deželno in mestno carino, vinski davek, danesek za mestno razsvetljava, popravljeni gostilničarski davek, donesek za bankovce (Bankozettel), davek za dolgove (Schuldensteuer), donesek za popravljanje ceste, bankalno mitnino in mestne merice. Poslednja davščina je bila jako nadležna. Mesto je imelo pravico vsak v mestu prodan bokal vina zmeriti in zahtevati za to neko pristojbino —

od 100 bokalov po 4 solde od vina meščanov, 8 soldov od vina nemeščanov (Vrhovec, Lj. m. 256). Med raznimi mestnimi uslužbenci nahajamo v prejšnjih stoletjih vinomerce. Vsak vinomerec se je moral ob nastopu službe zavezati s prisego, da hoče biti »en fuest, flissig, inu pokoren Vuinski mertshun... enimu vfljednimo eno prauo mero bref usega fortelna mereti, inu ta spodobni Zol inu praviga od tech istich Vuin noter jemati« (LM 1884, 206).

Število ljubljanskih gostilen.

Poročila iz minulih stoletij soglašajo, da je bila Ljubljana vsekdar dobro opremljena z gostilnami. V 17. stoletju se je nahajalo več ljubljanskih krčmarjev pod zaščito deželnih stanov, ki so jim naklonili ugodnost, da so smeli uvažati po 40 tovorov¹ vina na leto točarine (Zapfenmass) prosto (MHK 1863, 60).

Kdaj so bili prvič obdavčeni ljubljanski vinotoči? Valvasor (XI. 717) poroča, da leta 1582., ko je tedanji davčni prejemnik deželnih stanov Ivan Drumilc obšel meseca maja vse ljubljanske gostilne in popisal vino, kar ga je bilo v zalogah in na pipi. Tedaj so uvedli tako zvaní vinski dac.

O številu ljub. gostilen imamo naslednje podatke. Leta 1725 je bilo v Ljubljani 94 krčem (Vrh. Lj. m. 255). Leta 1792 je štela Ljubljana 162 gostilen in sicer 47 v mestu, 31 na Šentpeterskem predmestju, 22 na Poljanah, 19 na Kapucinskem predmestju, 26 v Gradišču, 7 pred Frančiškanskimi vrati in po 5 v Krakovem in Trnovem (ib). Šest let pozneje je tabernalo v ljubljanskem mestu in predmestjih 167 krčem (Argo VII. 51). Ljubljana je imela tedaj krog 10.000 prebivalcev, torej je prišla na približno 60 ljudi ena gostilna. L. 1834 je bilo v Ljubljani 154 vinotočev, 6 pivovaren in po 7 kavaren in žganjaren (Lippich, Topographie 89). Prebivalstva je bilo takrat krog 16.000; torej ena pivnica na 91 oseb. Leta 1887. so našteali v Ljubljani 173 krčem in vinotočev ter 14 kavaren, ko je imela Ljubljana izza štetja konec leta 1880. 24.613 prebivalcev; torej ena

¹ Tovor je obsegal nekako 75 bokalov (DS 1919, 147).

pivnica na 131 glav. Sedaj je razmerje 1 : 183, ko broji današnja razširjena Ljubljana 290 gostilen in kavaren ob 53 tisoč 306 stanovalcih.

Prvovrstnih gostilen, tako zvanih hotelov je bilo l. 1848 v Ljubljani 7: Malič, Avstrijski dvor, Bidelmon, Zlati lev, Slon, Zlata zvezda in Virant (Costa, Reiseerinnerungen 25). Sedem hotelov je bilo še tudi leta 1885. Razen prvega, zadnjega in Slona so vsi drugi prestali; novi so bili: Evropa, Južni kolodvor (prej »Zum Mohren«), Bavarski dvor, Avstrijski cesar (Radics, Führer durch Krain 22).

Kavarne.

Ljubljanske kavarne se omenjajo prvič l. 1713. V drugi polovici 18. stoletja so se združili ljubljanski kavarnarji — bilo jih je 5 — v kavarnarsko zadrugo (Vrhovec, LZ 1886, 34). Leta 1802. so bile v našem mestu 4 kavarne. Leta 1848 jih je bilo 10. Na Mestnem trgu št. 5 (poleg Trnkoczyja), na Starem trgu št. 7 in 21, v Stritarjevi ulici št. 3 in 9, na Dunajski cesti št. 6, na Bregu št. 8, na Kongresnem trgu št. 12, v Kazini in v Kolizeju (Costa, l. c.). Leta 1885 je število kavaren narastlo na 13: Kazina, Slon, Evropa, Valvasor, Merkur (na Mestnem trgu), Kirbisch s slaščičarno, Karl (na Jurčičevem trgu 3 v 1. nadstr.), Marzolini na Kongresnem trgu, Narodna kavarna na istem trgu, Eggia na Turjaškem trgu, Mallot na Starem trgu, Virant na Sv. Jakoba trgu, Austria na Sv. Petra cesti (Radics ib.). — Po narodnosti so bili gostilničarji v stari Ljubljani večinoma domači ljudje, Slovenci, dočim so bili kavarnarji z malimi izjemami tujci. Največ je bilo med njimi Švicarjev. V drugi polovici 18. in v začetku 19. stol. se srečujejo v knjigah in listinah naslednja imena ljubljanskih kavarnarjev: Anton Balsaro (leta 1755), Andrej Zerrer (1771), Angelo Caligar (1776), Prim Lušina (1777), Ivan Krst. Soltner ali Sonter (1778), Ivan Jos. Gläser, hkrati sladčičar (1780), Dominik Fuga (1788), Gregor Heinz (1787), Ivan Matija Castagna, zajedno kandični tvorničar (1789), Karol Venazzi (1791), Luggo (1792), Martin Kamenisch (1792), Santo Paduan (1797), Vinc. Venazzi (1800), Bartolo Reggio (1802), Peter Ve-

nazzi (1802), Fran Coloretto (1802 in pozneje), Ivan Zanier (1803) — skoraj sama tuja imena.

Kakšne pijače so točile ljubljanske gostilne?

V stari dobi so prevladovala v Ljubljani vina s Krasa in z Vipavskega. Pozneje se je vdomačil dolenjec. Leta 1569 je jel mestni svetnik in ugledni gostilničar Kumberger v Ribičevi hiši na Starem trgu pri vodnjaku prvi točiti dolenjsko vino (Mahrwein ali Marchwein) in sicer v škafih po 4 solde; dajal ga je po 6, 8, 10 bokalov skupaj. To kapljico je začel prodajati zato, ker ni bilo laškega in vipavskega vina, ki so ga dotlej točili v Ljubljani po bokalih in po devet vrčev skupaj. Kriva je bila beneška in furlanska vojna, ki je ugonobila trte (Valvasor XI, 716). O popisu živil in vina za časa lakote leta 1622 so našli v Ljubljani laškega in vipavskega vina 784 tovorov, dolenjca 416 in pol tovara in 4 tovore medice (DS 1919, 147). O Valvasorjevem času se je ves dolenjec, ki ga naš kronist hvali kot jako zdravo namizno pijačo, popil v domači deželi. Glavna odjemalka je bila Ljubljana. Mnogo se je izvedlo tu vipavca, črnega in belega. Poleg Valvasorja srečamo v 17. stoletju še nekega hvalilca domačih vin; to je bil Ljubljančan dr. Volbenk Andrej Vidmayer, ki v svoji knjigi »Hygiene« (1692) hvalno omenja vipavca zaradi prijetnega in sladkega duha in okusa ter dolenjca zaradi slasti, ki jo napravlja do jedi (Argo II, 131). Dolenjca hvali tudi o. Marko Pohlin v svoji »Kraynski Kroniki« leta 1770., da se »enu fdravu vinu, fa per jedi pyti, kie imenuvan Marven u' Lublano vofe« (DS 1908, 326). V nekaterih ljubljanskih gostilnah se je dobival beli in črni teran, črnikalec, prosekar, cebedin, muška-telec, refošk, rebulja, brdsko vino, marsobin, furlanec (Vrhovec l. c. 256 in v uvodu objavljeni ceniki). V poznejši dobi so jeli ljubljanski krčmarji dobivati vinsko kapljico tudi iz Štajerske in Hrvaške. Pred 90 leti se je uvažalo nad 26.000 veder vina v Ljubljano (Lippich, l. c. 87).

Poleg vina je prijalo Ljubljančanom v poletnem času pivo. To pijačo so jeli na

Kranjskem najprej točiti v Kranju leta 1653 (Dimitz III. 483). Kdaj se je otvoril v Ljubljani prvi pivotoč, ni znano. Leta 1763 je bilo tu 7 pivovarnarjev s 5 pomočniki, ki so predelali 63 in pol stota domače rži, hmelja in sladu. Te tvarine so porabili 31 in pol stota za 115.600 bokalov piva, razprodanega po deželi (ib. IV. 180). Leta 1834 se je navarilo v Ljubljani 10.000 veder piva v 6 pivovarnah. Zdravnik dr. Lipič (Top. 89), ki poroča o tem, ne hvali tedanjega ljubljanskega piva, češ, da ima večinoma premalo sladu in hmelja v sebi in da je malo redilno; grenčico in omamo mu povzročajo večkrat sumljivi dodatki. Leta 1711 je stal bokal piva 6 krajcarjev, leta 1719 5 kr., leta 1744... 4 kr. (Vrhovec l. c. 256).

Žganjepivstvo je bilo že v stari Ljubljani precej razširjeno in žganjarne so se polnile zlasti ob sobotah zvečer. Leta 1805. se je popilo v njihovih brlogih 56 tisoč bokalov žganja, kakor poroča zgodovinar Vrhovec (l. c. 256), dočim navaja zdravnik Lipič za leto 1834 manjše število namreč krog 4000 veder t. j. 16 tisoč bokalov. Tudi trdi, da je bilo žganjarjenje pred malo leti v Ljubljani skoro neznano; tedaj (t. j. leta 1834) je bilo tu že 8 žganjekuharjev. Jako priljubljen je bil brinjevec, ki so ga izdelovali večinoma na kmetih in ga prinašali v Ljubljano.

O ljubljanskih gostilničarjih in njihovih krčmah pred polstoletjem.

»Pod drobnogledom« jih je opisal šaljivo pokojni Jakob Alešovec v »Ljubljanskih slikah«, izdanih leta 1879., in jih razdelil v štiri vrste:

1. **Gostilničar za gospodo.** Pri njem je vse prav gosposko, mize svetlo ali pisano pogrnjene ali kamenite, ob stenah zrcala in podobe; zvečer se vse to blišči v plinovi luči kakor v cerkvi. Črno oblečeni natakariji so v belih srajcah, škripajočih čevljih; le frak je včasih nekoliko oguljen. Naučeni so posebno na »trinkgeld« in cenijo goste po njem. Kjer so natakariice, so bolj podobne mladim gospodičnam in nališpanim gledališkim igralkam, nego postrežnicam. Gospodar sam se pokaže le sem ter tja med njimi, govori s kakim bolj odličnim gostom

par besedi, potem pa zopet odide. Dobrega vina ne toči; od pol litra te mora že glava boleti. V te vrste gostilnah je vladajoči jezik večinoma nemški; vendar se govori tudi slabo »kranjski« ali nekoliko bolje laški. Poleg gostilne je prenočišče za tujce, pa tudi za domačine. Teh pride kateri le, če je ključ doma pozabil in ne more v hišo, ali pa iz kakega drugega vzroka, pri katerem se mora eno oko, če ne obe zatisniti (Lj. sl. 93—95).

2. Krčmar boljše vrste, čigar pivnica je že manj olupšana; mize so pač še pogrnjene ali vsaj z usnjenim blagom prevlečene; tudi ob stenah visi še kako zrcalo ali podoba; morda je še celo plinova razsvetljava; ali vse je na nižji stopnji; prav gosposkega ni veliko. Postrežbo opravlja gostilničar sam ali njegova rodbina, le če je ni, kak posel boli kmetiškega stanu in poštenega obraza. Vse je bolj po domače. Krčmar sam je večidel narodnjak, takisto njegova rodbina. Gosti mu niso tuji ljudje, marveč dobri znanci; govori se navzkriž in tudi krčmar včasih katero reče. Pijača je boljša, če ne, prav dobra, ker se toči nepokvarjeno vino, jed je okusna in porcijoni veliki, pa ne predragi; razen tega že »mamka«, ki vodi kuhinjo, ve, kako je temu ali onemu všeč. Jedilnega lista ni, kakor v gosposki gostilni. Krčma ni samo za Ljubljance, nego tudi za kmete, katerim se prav tako postreže. Oko »očka« je vedno odprto in gleda, da ni nikomur kozarec prazen. Gostje smejo biti pri njem le veseli, pijani ne; takim se pipa tisti hip zapre (Lj. sl. 97, 98).

3. Krčmar nižje vrste. Njegovo poprišče je že na nižji stopnji. Mize niso pogrnjene, ali če so, z umazanim ali strganim prtom, stoli okorni, tla nesnažna, duh neprijeten. Postrežba je ženska. Kletarici se vidi burna preteklost že na obrazu in na vsej postavi. Kadar ni gostov, stoji na pragu ali gleda skozi okno. Pijača in jed slaba. Kleti ni; sodček vina se že kje spravi, in več kot vedro, ga navadno tudi ne premore. Podnevi ne boš videl znanega človeka iti v ta »brlog« ali »pajzelc«. Zato krčmarju ni treba skrbeti ne za kuhinjo, ne za pijačo, pač pa za take ženske, ki so z vsakim »prijazne«. Podnevi torej ta krčmar ne žanje, šele zvečer, proti pol-

noči se prične njegova žetev, pri kateri mu njegove kletarice vrlo pomagajo na različne načine (Lj. sl. 98, 99).

4. Žganjar. Pivnica tega moža, ki mu pravijo »šnopsarija«, je nečedna, temna, zatohla, prekajena s špiritom, smrdljivim tobakom in še z drugimi dišavami; mize so težke in površno otesane, stolov malo, večidel klopi, po mizah ni kruha, užigalic, soli in popra. Gosti ne hodijo sem jest, ampak le pit, a ne zaradi žeje nego ali iz navade ali iz obupnosti. Pijača ima različna imena, pa je le voda in špirit, morda je še kakega cveta kaj v nji, da ji daje duh, po katerem se razločuje. Gosti so ljudje nižjega stanu, delavci, lenuhi, berači; ti zamenjujejo tu svoje priberačene krajcarje za »kratkega«. Odlikujejo se po strgani, oguljeni in umazani obleki, razmršenih laseh in zabuhlem obrazu. Na kredo nobeden nič ne dobi, nasprotno je še celo navada, da se položi denar na mizo, še preden je »frakelj« nalit. Žganjarna nese. Krčmarju se ne manjka gostov, ker pijanost pri njem ni tako draga, kakor tam, kjer se toči vino in pivo. Nikoli ne bo zgubil gostov, dokler bodo ljudje pili iz tega namena, da bi se vpijanili. Ta mož je vsekakor škodljiv črv v človeški družbi, ker pomaga ljudem moriti duha in telo (Lj. sl. 100—102). Zloglasne žganjarne so se nahajale v stari Ljubljani v nekaterih »kevdrih« (Pihlerjev, Plavčev »kevder«).

Koristen pa je kuhar (Auskoch»), ki ima že bolj pošteno občinstvo v svojem hramu: delavce, poštenejše berače, branjevke, stare ženice in ljudi, ki nimajo doma kuhinje, pa tudi ne toliko dohodkov, da bi si privoščili zajtrk v kavarni, kosilo in večerjo pa v kaki krčmi. Izbirljivi niso; všeč jim je vse, kar se dobi za deset krajcarjev ali še ceneje — v skledici brez vilic, noža in obrisalnice na goli mizi. Pijača ni zapovedana. Le če kdo hoče kozarec vina ali žganja, ga dobi. V svojem vedenju je kuhar bolj krščanski, pijanosti ne trpi, pa tudi kletvine ne, in kadar zvoni poldan ali »ave Marijo«, sname kapico z glave ter moli svojim gostom angelško češčenje. Njegov hram torej ni jama strasti. Zvečer se kmalu zapre in policija nikdar ne goni njegovih gostov spat; torej mu ni treba plačati

nikdar kazni zaradi prepoznega zapiranja, kar doletuje druge gostilničarje celo pogostoma. (Lj. sl. 102, 103).

Ostajališča.

Radi popolnejšega opisa nekdanjih ljubljanskih gostilen treba dodati še črtico o ostajališčih (Einkehrhaus). To so bile krčme, opremljene s prostornimi hlevi, kjer so ostajali (»ainkerali«) vozniki s »parizarji«, vozovi »kot bajta širokimi«, ki so se prikazovali na velikih cestah za časa franc. zasedbe. Te vrste vozove je ukazala francoska vlada. Bili so jako močni in opremljeni z železnimi osmi, kakršne v naših krajih še niso bile običajne. Zvali so jih »železne vozove« ali »parizarje«, s čemer so pomenili njihov francoski izvor (ZMS XIII. 17). Ostajališča pa so rabila tudi kmetom z manjšimi vozovi zlasti o tržnih in semajnih dneh. Skoro neomejeno oblast so izvrševali nad ondotnimi hlevi veliki hlapci (»hausknehti«), katerim so bili podrejeni hlapci nižje vrste. Oni so sprejemali tudi razna naročila za »pote« in »potovke«, ki so prihajali o gotovih dnevih iz deželskih mest in s kmetov ter dostavljali in odnašali ali odvažali, kar jim je bilo veleвано. Preden so stekle železnice je bilo takih ostajališč precejšnje število v ljubljanskih predmestjih, zlasti ob Dunajski, Gosposvetski, Tržaški cesti in v Gradišču; nekatera delujejo v skrčenem obsegu še dandanašnji. V imenopisu starih ljubljanskih gostilen bo pomenila kratica »ost.« ostajališče.

V predželezniški dobi je bilo živahno življenje v obcestnih ostajališčih. Vozniki so zapijali ogromne svote in krčmarjem se je dobro godilo. Kakšne prizore so povzročali, je opisal Jernej Lenček v koledarju »Slov. Romariu« za leto 1858 (dr. Prijatelj »Izza kongresa« 502) v pesmi »Štongrajtar — falot«. »Štongrajtari« so bili hlapci vozniki, ki so jih najemali »šafarji« za vožnjo parizarjev. Čujmo, kako nam predstavlja Lenček »štongrajtarja«. Pravi, da za vodo ni maral, le vince je pil. Ko se je bližal krčmi, je pokal tako zelo, da je vse, kar je bilo pri hiši, nakvišku šlo. Nasproti mu hiti in pozdravlja ga vse; sam birt se mu bliža

in spregat mu gre. Oblastno se je vedel nato v gostilni. Za mizo se vsede kot žlahten gospod, se vsede mogočno, prihodnji falot. Pri jedi vinca poliček dobi in pije ga naglo; pa birtu gorje, če ni dosti močno. Tudi birtinja mu streže, kar more in zna, in kakor gospodu kosilce ravna. Gosposka jedila mu slastno diše, pečenka, piščanci, kopuni, domačih jedil pa »štongrajtar« ne je. Pa naj bo le majhno »falena« kaj jed, koj »šimfa« in birt je stokrat preklet. Zgodilo se je velikrat, da je pometal z mize jedi, in po hiši razsajal, ko birt je pobiral čepinje izpod nog. Po nemško, po laško, madžarsko je klel, da birta in birtinjo hudič naj bi vzal. Še huje je »štongrajtar« v hlevu ravnal in svojo prevzetnost do vrha dognal. Neusmiljeno je pretepal živino. Štongrajtarski ošabnosti je konec naredila otvoritev železnice iz Ljubljane v Trst leta 1857.

Trakterije.

V slovarju stare ljubljanske šprahe je zavzemala veljavno mesto sploh znana beseda: traktament (trahtament), s katero so označali Ljubljančani veliko, bogato gostijo. Manj v rabi je bila nji sorodna beseda: trakter, treter (fr. traiteur), pomenjajoča gostilničarja, ki z jedjo in pijačo traktira in postreza goste. Trakterji so bili ali stalni ali za gotove slučaje najeti. Najemala so jih večinoma društva, n. pr. Kazinsko, Meščansko strelsko društvo. Ravnateljstvo poslednjega je razpisalo leta 1834. oskrbo točilnega in hranilnega posla proti jamčevini. (LZg 1834.) Trakterju je bila naloga streči strelcem o njihovih vajah na strelišču in gostom na veselicah, ki so se tam prirejale. Tudi v stanovski Reduti je bil zlasti predpustom o maškeradah potreben trakter. Dne 20. okt. 1844 je odprl tamkaj treterijo Andrej Nenig, ki je obetal v otvoritvenem naznanilu, da bo stregel z dobrimi jedili in pijačami, kolikor mu bo moči (LZg 1844). Ko so priredili dne 20. januarja 1847 v Reduti maskarado v prid otroškemu zavetišču pri Sv. Florijanu, so najeli za tistikrat, ker ni bilo stalnega trakterja, baha-

birta Antona Huberja, da je izvrševal ob rečeni priliki gostilniški posel (LZg 1847).

Stara šentpeterska vojašnica je imela trakterja — leta 1840. se omenja «traiteur» Anton Schan (LZg 1840) — ali marketendarja (po staroljubljansko mektajnarja). V bolnici na Dunajski cesti je deloval leta 1790. trakter Martin Krobat.

Napivanje.

Ko so vladale v ljubljanskih gostilnah pravkar opisane razmere, je še živel na kmetih popolnoma vdomačena, a tudi v predmestnih gostilnah znana razvada napivanja. Napivanje ni bilo pivcu v korist. Prvi sopivec mu je bil skoro vedno krčmar, ki si je prinesel s pijačo, gostu namenjeno, kozarec in si ga nalil. Tako je imel krčmar dvojni dobiček, ker je pil na gostov račun. Kadar je stopil v gostilniško sobo kak znanec, mu je gost napil, poklical ga je po imenu in povabil: Pojdi pit! Polno kupico s steklenico vred je postavil predenj. Prišlec je pil na dobro zdravje; potem pa je moral dotočiti iz steklenice in vrniti kozarec napijalcu ali ga izročiti drugemu znanemu pivcu. Nehigijenično napivanje je imelo tudi moralno stran. Večkrat sta se na ta način spravila dva, ki sta bila razprta. Prijazno ponujena in zaužita božja kapljica ju je pomirila. Zgodilo se je pa tudi, da je bil napoj odklonjen, kar je povzročilo prepir ali celo pretep.

Kako so se označevali krčmarji in imenovale gostilne?

S tujim laškim ali nemškim imenom so naši predniki klicali krčmarja ali gostilničarja. Že Trubar omenja «oštarijo». Ta beseda se čuje še dandanes med ljudstvom. Ima jo tudi narodna pesem:

Kaj oštirji delajo?

Delajo tako:

Na mizo vince nosijo,
da fantje kron'ce trosijo.

Laške «oštarije» še ni izpodrinila domača gostilna ali krčma, ki sta obe vtemeljeni v staroslovenščini (gostilni-

ca, gostilnik; gostinnica, gostinnik, krčbnik, krčmnik, krčmovati — Miklošič, Lex.). Beseda «oštarija» ni le živel v ustih navadnega ljudstva, nego tudi v knjižni rabi. Iz protestantovske se je preselila v katoliško knjigo. V perikopnem slovstvu je bila domača v 17. in 18. stoletju. Ofhterja navaja o. Hipolit leta 1715. V Pohlinovem Malem besedilhi (1781) ni oštarije, nego: kerzhma, kerzhmar, kerzhmariza, kerzhmarishe, a v knjigi Kmetam sa potrebo (1789) rabi Pohlin «oshtaryo». V Gutsmanovem slovarju (1789) so nanizana štiri sinonima: kerzhma, taberna, ofhtaria, gofhtaria, potem: kerzhmar, tabernazh, tabernauz, gofhtar. Vodnik omenja v «Lublanfskih Novizah» (1797) ofhtarije Wildenman na plazi. V Japljevem Sv. pismu se nahaja ofhter, ofhtaria; a purist Ravnhar (Sgodbe sv. pisma 1816) je tema tujkama slovo dal in pisal: goftiniza, goftinzhar. Po njem je posneta: goftniza — goftnik v Listih in ev. leta 1820. Leta 1833. se je prikazala v Listih in ev.: goftivniza — gostivnik; menda je takrat prvič stopila v rabo ta beseda. Murkov slovar (1833) je še nima, nego: oftharija, kerzhma, taberna — poslednja opremljena s križcem kot nepravoslovenska beseda. Tudi «taberna», «tabernati» je italijanska izposojenka. Še bolj pa sta vkoreninjena nemški «birt» in «birtinja». Stari Ljubljančani so za označevanje gostilen jemali sploh v rabo nemške spakedranke, ki še sedaj niso popolnoma izmrle n. pr. Bidelmon, Elefont (okrajšano: Lafont), Vajsenwolf, Krajcbirt, Kajzerbirt, Šnodelbirt i. t. d.

Kakor drugod so bile v Ljubljani znamenovane gostilne s smrekovimi vršički ali z oblanjem. Smrečje je bilo znak vinotoča, strugotine pa so naznaje, da se toči v krčmi pivo. Trtna mladika, ovita okrog smrečine, je vabila v jeseni na mošt.

Gostilnam so dajali naši predniki različna imena. Nekateri so zvali po krstnem, rodbinskem ali hišnem imenu gostilničarja, druge po hišni številki (izza leta 1771., ko so bile ljubljanske hiše numerirane), po angelih in svetnikih, po vladarjih in njihovih dvorih, po

izrednih ljudeh, po pokrajinskih in narodnih imenih, po stanovih, po legi, po velikih mestih, po znamenitih dogodkih, po raznih orodjih in pripravah, po nebesnih telesih. Radi so imenovali ljubljanske gostilne po živalih in rastlinah. Mnogo je bilo tudi smešljivk: n. pr. Bahabirt, Figabirt, Interfat (na Zgornjih Poljanah leta 1775.), Klobasabirt, Movzabirt (v Kurji vasi), Knedelfabrika, Švederbirt. S tem zdevkom so dražili leta 1781. krčmarja Jakoba Kralja.

Zanimati utegne, kako je bilo živalstvo zastopano v imenoslovju starih ljubljanskih gostilen. Po domačih živalih so se zvale krčme: pri Belem in Zlatem konjiču in pri Pramcu, pri Belem in Zlatem volu, pri Belem, Zlatem in Črnem jagnjetu; po divjih živalih: Zlati lev, Slon, Mali slon, Črni medved, Zlati, Beli in navadni jelen, Srna (kje je bila gostilna «Zur Gemse«?).¹ Po perutnini: Sokol, Črni orel, Petelin, Golobček, Škrjanček, Tiček; po vodnih živalih: Zlata riba, Rak. Pozabiti ne smemo Komarja. Na čebele spominja Panj.

Izveski.

Izveski s slikami in napisi so bili nekdanj na ljubljanskih gostilnah redki. Kolikor je bilo teh, so bili pred dobri mi 60 leti vsi nemški. Taki so bili do novejšje dobe tudi jedilni listi. Z napisi na trgovinah in uradih vred so dajali gostilniški napisi Ljubljani nemško lice. *Prvi slovenski napis* se je prikazal na Sv. Petra cesta nad gostilno «*pri Golobčku*» konec leta 1866 (g. V. Rohrman). Obešanje izveska ali «krščjenje» gostilne se je vršilo večkrat na slovesen način, o čemer priča vest, ki se nam je ohranila o ščitu nad vrati krčme «*pri Črnem orlu*» («*Zum Schwarzen Adler*»² na Luži — tako se je zval do nedavna zapadni del sedanje Rim-

¹ Na vrtu pri Srni sta igrali ob Anini svečanosti leta 1845. dve godbi (LZg 1845).

² «Črni orel» je star ljubljanski ptič. Že leta 1637. je sprejemal žejne goste pod svoja krila. Valvasor (*I, 721) poroča, da je v hišo, kjer te tičal «Črni orel», treščilo dne 25. avgusta i. l. Gostilna z ost. »pri Črnem orlu« je bila nekje v Gradišču v

ske ceste). Tisti črni orel, ki ga je vpo-dobil neznan slikar, je prifrčal na Lužo 18. septembra 1858. O tej priliki je bila prirejena slavnost v krčmi Ant. Lisca vpričo stalnih in slučajnih gostov, ki so se zabavali o tej priliki s petjem, godbo in plesom. Na sporedu je bila tudi prigodnica, ki jo je na krčmarjevo prošnjo v «največji naglici» skoval njegov prijatelj veseljak Fran Valenta, ki bi po mnenju staroste g. Frana Drenika utegnil biti oče pokojnega skladatelja in pevca Vojteha Valente. Dasi je poln hib, priobčujemo tu Valentov precej kosmati proizvod:³

Lublanski zev folk se po ulcah vali.
Škricmani stari in tudi mladi⁴
Use dirja na lušo, bog ve, kaj je tam
Al tepe en mofh babo, al je sgoru en
hram?

Jest pertezhem tud vun, per usak stop-
ni p.....
Al vidu tam nesim ne vogen, ne dim,
Pa pred eno hišo, velik folka stoji,
Ed'n drug'mu pomiga — sa norca smo
mi.

Na enkrat sagleda en gospod is očmi
De nad hišnim uratam se nekej bliši,
Savuka prov glasno — se prime sa ...
Prav, vid'te en čudeš, tle visi en škit.

Oštarija usa nova — sa lušo en cir
Je vstvarjena tukaj — to je vunder
hudir

3. desetletju minulega stoletja. Sredi leta 1838. je namreč naznanil celovški prevoznik (Lohnkutscher) Ivan Panritsch občinstvu, da ne bo več ostajal pri Maliču, nego »pri Črnem orlu« (L Zg 1838).

³ Nemški naslov se glasi: Arie wie beim Stangenwalder Liede Verfasst in grösster Eile, als bei dem Wirtshause an der Lusha in Laibach am 18. 7ber 1858 das Schild zum schwarzen Adler aufgestellt wurde, auf Verlangen vom Franz Vallenta. Rokopis je našel pok. tapetnik Fr. Stražar na nekem podstrešju. Zanimivo je, kako se je pisec tega »pesniškega« izdelka boril s pravopisom mešaje gajico iz bohoričico.

⁴ Prva dva stiha sta se prvotno glasila,
Po ulcah ljubljanskih ufe danes nori
En drusga upraša, kaj nek se godi

Kdo je neki tle birt, se šihér štíma
Mende Lisec se piše — pa še lise ne
ima.

Birtna je prov lušna — poslušajte me vi,
Take kuharce dobre na svet nekir ni,
Le Hčirka nar raj per mladenčah¹ tizhi,
Tam se njen serčik nar bol ohladi.

U tej oštariji se ov² in vinu dobi
Birt ga pa učas en mal pokersti,
On prav, kaj pa je, če t'ga greha sim
kriv,
Sej sim čisto vodico u sočik uliv³.

Sato, k'je Tone pregrešen, k'ne mara
sa nič,
Je na Shild mu perletu en prov čern tič,
Veš lubi moj Lisec, čern tič je urag,
Če piačo boš mešov — te bo opraskov
ta spak.

Namest Odlarja b'biu golobčka jest usev,
Prov lepiga bel'ga, tega b'biv jest vesev,
Nedolšnost je bela, čern je pa gréh,
Lub' Tone! od greha je šje tok poln toj
méh.

Sato skerbi sa pijačo sa dobro uselej
Tok bomo k'teb peršli še rad sa naprej
Če pa tega ne očes, sturiš ti drugač⁴,
Naj Odlar te sterga ta černi rogač

Usak dan, če moliš — prosi Boga
Deb ti na čelo ne srasla roga
Maš šeničico fletno o srečen si ti
Ona je čista, malktirkkrat...⁵
Pridgvali so undan Pater Angelus Rant⁶

¹ Izvirno: študentah.

² Izv.: bir.

³ 2.—4. stih izv.:

Pa velik ga u birtovo gerlo sleti
Sato on to piačo is vodo kersti
In ne pomisli — de greh on sturi.

⁴ Izv.: Če boš pa še favšov, ne ratov
drugač,

⁵ Izv.: Nikar si ti vamp ne tok s vinam
nali.

⁶ V ljubljanskem frančiščanskem samo-
stanu je bival tedaj bivši provincijal in
doslužben gimnazijski prefekt p. Angelus, ki
pa se ni pisal za Ranta, nego za Gorenjca.
(Cat. cleri 1858, 94). Ljubljancanom je ži-
vel leta 1858. še v spominu slavni pridigar
p. Felicijan Rant († 3. 4. 1842).

De pride Lisec Tone u kratkim na kant
So rekli, on je bil malktirkkrat golant
Poreden pa smiram, kje bil on še fant.

Anton je pro(v) umen, on je ta prav tič,
Pametnej koker ta nar starej čič,
Sa vince popiti njma on par
Sato ga pa mora tud večkrat isdar.

Sdej sim povedov, kaj je treba blo bit
Srečen postavljen sa oštarijo je škit,
Sdej skusmo pa birtno in birta častit
Tud Resko to fletno — na sdravje jim
pit.

Mi očmo tud usi — naj bo gospod ali
kmét
Veselja tud dones en malu imét
Sauriskajmo ukupaj, Bog nej nas šivi,
Glaške sgrabmo — le pimo ga mi.

Imenopis starih ljubljanskih gostilen.

V naslednjem priobčim imenopis sta-
rih ljubljanskih gostilen, povzet iz ust-
nih, pisanih in tiskanih virov in sega-
joči nekako do potresa leta 1895., ko se
je spočela nova Ljubljana. Obžalujem,
da pričujoči seznam ni popolnejši. Ker
se pisec te razprave zaveda mnogih ne-
dostatkov, prosi starejše Ljubljančane,
da bi s točnimi podatki in pojasnili o ne-
kdanjih pivnicah pripomogli k izpo-
polnitvi statusa starih ljubljanskih go-
stilen. Zlasti bi bila dobro došla pojas-
nila, kje so se nahajale nekatere gostil-
ne, katerim sedaj ni sledu n. pr. gostil-
na »pri Hajduku« (»beim Haiducken«),
kjer je v noči 7. sept. 1812 s svojimi
prijatelji poslednjikrat pil dr. Fran Re-
pič, baje zabavljaj na prostozidarje in
nato izgini; njegovo truplo so našli
pozneje v Ljubljani (Dimitz IV. 358).

Gradiivo je razvrščeno po stari raz-
delitvi Ljubljane; zato pride najprej
na vrsto mesto, nato predmestja: Šent-
petersko, Poljansko, Karlovško, Kapu-
cinsko, Gradišče, Krakovo, Trnovo in
Barje. Ulice, ležeče tiskane, so navede-
ne s sedanjimi imeni, hiše s sedanjimi
številkami. Stare, še vedno delujoče
gostilne so natisnjene z mastnimi čr-
kami.

1. Mesto.

Florijanska ulica. — Krog Sv. Flori-
jana je bilo nekdej dokaj gostilen. Ni

čuda, saj so skozi Pisana vrata prihajali v mesto vinoljubni Dolenjci in z meščani vred polnili ondotne krčme. Začnimo z naštevanjem gostilen v Florijanski ulici!

«Pri Gorišekcu» so zvali pred 50 leti gostilno »**pri Dachsu**« (št. 33) po tedanjem posestniku Francetu Gorišekcu (ost.).

«Pri Brčanu» so rekali krčmi nasproti Gorišeka. Tu je v začetku 19. stoletja krčmaril Luka Škrl, ki je hkrati opravljal službo sla okrožnega urada.

«**Pri Deteljici**» (št. 24) je stara gostilna, ki se ji je reklo prej «pri Kleblatu». To ime je podedovala po posestniku Kleblatu, kateri je imel tu v drugi polovici 18. stoletja pivovarno in pivotoč. Pivovarna je bila «pri Deteljici» še leta 1847 (LZg 1847).

Na voglu Florijanske in Rožne ulice deluje sedaj Rudolfa Skulja gostilna in prenočišče »**pri Amerikancu**« (št. 20, ost.). Prej se je reklo tu «pri Franci». Vežna vrata so označena z monogramom AS in letnico 1804. Hiši je bil tedaj lastnik in najbrž tudi zgraditelj pekovski mojster in gostilničar Anton Sparovic.

Na stavbišču sedanjega šentjakobskega župnišča je nekoč vabila na slabo pijačo in sumljivo zabavo krčma zakotnica «Zum Krumpfen Finfar». Njen slovenski priimek naj se pogrezne v pozabo.

Izvirno ime «pri Rdeči mareli» je nosila krčma na sedanji št. 19. Reklo se ji je tudi »pri Numero firefircig«, ker je bila do leta 1877. št. 44. Imela je slepega gospodarja.

«Zlata kaplja» je bila znamenita gostilna v Florijanski ulici št. 17. Pred leti je bilo tamkaj shajališče narodnjakov: drja Kušarja, drja Hribarja, drja Kapusa, Pavla Lozarja in dr. Leta 1838 so prodajali tu čez cesto dobrega dolenjca bokal po 12, 16, 20 in 24 krajcarjev (LZg 1838). Sedaj je v tej hiši »**izkuh pri Sv. Florijanu**«.

Gostilna št. 15 (sedaj Matija Grabnar) se je zvala leta 1839. «beim Burgundischen Kreuz» (LZg 1839).

«Pri Šimnu» — pod tem naslovom je bila znana gostilna na št. 6 poleg sedanje Kajfeževe, a šopirila se je tudi z nemškimi imenom «Zum Weingarten»,

kakor se je bralo na njenem izvesku s sliko trgatve v vinogradu. Ime «pri Šimnu» ji je ostalo menda po Simonu Cvajerju, ki je gospodaril tu krog leta 1833.

Kajfeževi gostilni (št. 4) je bilo prej ime «pri Belem Kranjcu». Ob nji in tudi ob drugih gostilnah v Florijanski ulici so stale zlasti ob tržnih in semajnih dneh vrste kmečkih lestvenic in tovarnih voz. Ker se je zaradi njih v ozki ulici oviral prehod in je pretila nevarnost, je mestni magistrat prepovedal to razvado.

Leta 1763. so zabeleženi v Florijanski ulici gostilničarji: Kleblat, tkalec Pezdirec, peka Kozlevčar in Zabukovec, Brinovec. Krog leta 1800. je bila na št. 13 vinotočnica Ivana Alojzija Gruberja. V sosedni hiši je ob istem času krčmovala soproga kiparja Frana Schwarzla Terezija.

Ulica na Grad. — Na sedanji št. 3 je bila nekđaj Kebrova žganjarna.

Z grajskega pobočja se ozira na mesto in okolico gostilna »**na Osojah**« («Sonnenwendhof»). Krog leta 1870. je zgradil to poslopje tesarski mojster Anton Jerančič in porabil razvaline smodnišnice, ki je strašila nekđaj na tem prostoru. Iz tega porušenega «turna» izvira najbrž kamen z letnico 1679, vzidan v južno steno osojskega poslopja.

Hrenova ulica. — Na št. 14 je bila krog leta 1798. do 1802. žganjarna Gregorja Haceta. Na št. 18 je tabernal z vinom neki Hudabivnik (A. Müllnerja rokopis v ljublj. muzeju).

Rožna ulica. — »**Pri Lozarju**« (št. 15) je stara gostilna, kateri je bila mnoga desetletja lastnica ugledna rodbina Lenčetova, po domače Gosposčeva z Lavrice (Mihael, potem Karol Lenče). Ko se je bil pojavil leta 1825. Šentjakobski most, so nazvali to gostilno «pri Novem mostu» («zur Neuen Brücke»). Pozneje so jo prekrstili v «Gasthaus zur Stadt München», a ljudje so vedno rekali «pri Lozarju». Svojim večernim gostom je prištevala Lozarjeva gostilna nekđaj pesnika Prešerna, ki se je tamkaj večkrat zabaval v družbi ljubljanskih meščanov; med njimi je bil tiskar Jožef Blaznik (pok. Ivan Žan).

Pesnik je imel le par korakov iz svojega stanovanja v Rožni ulici št. 5, kjer je bival več let pri svojem starem stricu Jožefu Prešernu (u. 1835). Poleg Lozarja na št. 13 je bila zasidrana gostilna «zum Anker».

Na voglu Rožne ulice št. 39 in Žabjaka št. 1, kjer je sedaj Jeločnikova tobakarna, je bila krčma «pri Prôntu». Leta 1833. do približno 1860. ji je bil lastnik Leopold Brand. Nad vrati te stare enonadstropne hiše je bila pritrjena dolga železna plošča, na kateri je bila naslikana goreča Moskva z napisom «Gasthaus zum Brand von Moskau». Bodisi z ozirom na ime njenega imetnika, bodisi glede na požar, ponazorjen na plošči, so domačini zvali to gostilno «pri Prôntu», ki rabi kot hišno ime še dandanašnji. Ščit z gorečo Moskvo je izginil krog leta 1862.; potem 10 do 12 let ni bilo tu krčme. Obnovljeni gostilni so izbrali ime «G. zur Stadt Triest», a je obratovala le par let (g. J. Robida). Pripomnim, da je bila pred nekaterimi leti v starini na prodaj deska s pravkar navedenim napisom. Pročelje Prôntove hiše je v višini prvega nadstropja opremljeno s starim svetniškim kipom.

Žabjak. — Leta 1763. sta si bila sosedna na Žabjaku št. 3 in 4. Andrej Perne in Lukan. Poleg krčmarstva sta špogala še drug obrt: prvi je bil pek, drugi čevljar (A. Müllner l. c.). Na št. 3 je sedaj **gostilna M. Ražma**. Leta 1788. je tabernal na Žabjaku št. 2 Matija Suhodobnik, ki je tistega leta vzel za ženo Nežiko, hčer gostilničarja in meščana na Šentpeterskem predmestju Iv. Jevnikarja.

Prastara gostilna, stoječa ob treh ulicah (Žabjak št. 6, Hrenova ulica št. 24 nasproti nekdanje vojaške prevoznice in Pred Prulami št. 13) je «**Sodček**», kakor se sedaj zove. V prejšnjih časih je bil zlat in so mu rekali «Faselbirt». Kjer sedaj «Sodček» žejne napaja, je bila nekoč gostilna «zum Wassertor», hraneča spomin na Vodna vrata, h katerim je spadal okrogel stolp, stoječ ob Ljubljani do leta 1787. in grablje, držeče v poševni smeri preko Ljubljani do Brega in braneče ladjam v mesto. Konec 18. in v začetku 19. stoletja je gospodaril in krčmaril

tu Martin Srovc. Steno dvorišča pri «Sodčku» krasi v plitki vdolbini nameščen reliefni križ s Kristom, Marijo in sv. Ivanom. Ta krog 1 m visokj spomenik izvira baje iz 15. stoletja. Odkod je prišel na sedanje mesto, ni dognano. Steska meni, da je utegnil biti kdaj last jezuitov in da se je po velikem požaru leta 1774 premestil semkaj (ZUZI, 40, kjer je vpodobljen). Verjetnejša je domneva, da je bil ta starodavni križ do leta 1787 vzidan v stolpu »na vodi«; saj je znano, da so naši predniki radi krasili mestna vrata s svetimi podobami (gosp. Ante Gaber).

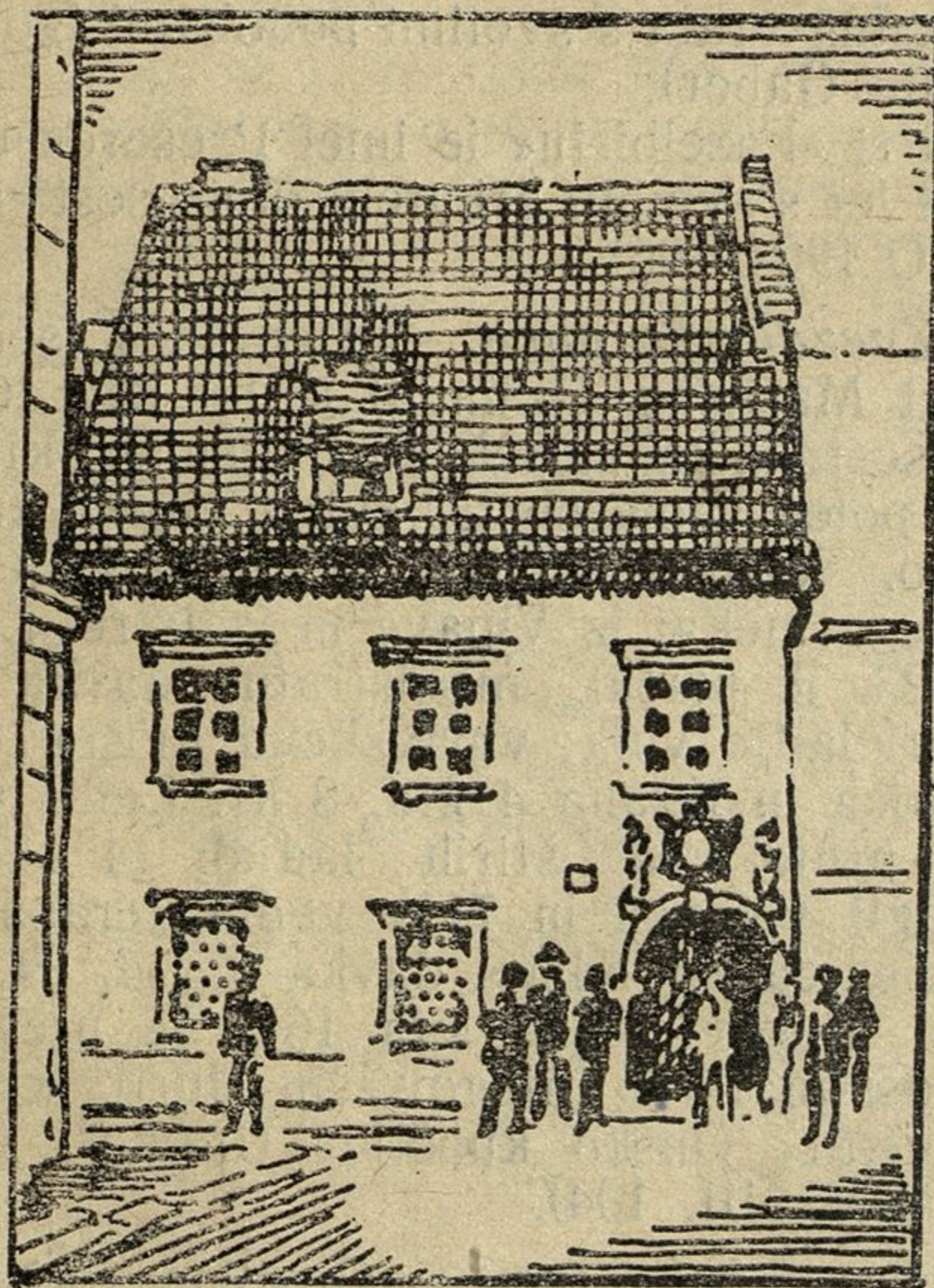
Pri »Faselbirtu« je imel Prešeren deset let s svojimi prijatelji tajne sestanke (KO 1904, 106).

Zvezdarska ulica. — Hiši št. 4 (sedaj last Marijane Tschada) je bil leta 1618 posestnik kamnosek Jurij Pruner, ki se je poleg svoje obrti bavil z vinsko kupčijo. Vino je dobival nekaj z Dolenjskega, nekaj iz Vipave in iz Istre. Leta 1623. je plačal magistratu davka za štiri ladje vina: vipavskega mošta, dolenjca in terana 4 gld. 8 kr. Leta 1624 je prejel na štirih ladjah 14 veder (lagl) vipavca in 71½ veder terana in dolenjca ter odštél davka 9 gld. 29 kr. Po njegovi smrti leta 1645 je prevzel gospodarstvo njegov sin Jurij, ki je opustil vinsko kupčijo (Radics, Alte Häuser III. 104).

Sv. Jakoba trg. — Gostilna »pri Virantu« je nosila nemško ime «zur Sternwarte» («pri Zvezdoglednici», tako so pogodile »Novice« leta 1868.) v spomin na zvezdarno razjezuita Gabrijela Gruberja, ki je na pogorišču obeh jezuitskih semenišč sezidal med leti 1775 in 1781. poslopje za svoje matematične in zvezdoslovne študije. Leta 1840. je dodal Anton Virant obširen prizidek tej monumentalni hiši (Radics, l. c. I. 18). Virantova gostilna, združena s kavarno in prenočišči, se je dvignila v vrsto ljubljanskih hotelov. Pri Virantu je priredilo Filharmonično društvo krog leta 1860 koncert. Dokler je zboroval v nekdanji Reduti kranjski deželni zbor, je bilo pri Virantu zbirališče slovenskih poslancev. Čez Zvezdarsko ulico je imela Virantova hiša prostoren vrt. Pred štirimi leti je prešla iz rok Kranj-

ske hranilnice v last poštnega ravnateljstva.

Konec Virantovega vrta je stala eno nadstropna hiša z nadvratnim reliefom žalostne Matere božje, obdane s kipcema sv. Roka in sv. Boštjana (DS 1902, 736). V tej nekdanj Mislejevi, pozneje Robbovi hiši, podrti pozimi leta 1898., je cvetela gostilna »zum Vergissmeinnicht«, ki se je zvala nekaj časa »Gasthaus zur Stadt Emaus« in se naposled prelevila v »Prešernov hram«, nahajajoči se sedaj v Rožni ulici št. 29.

„Prešernov hram“

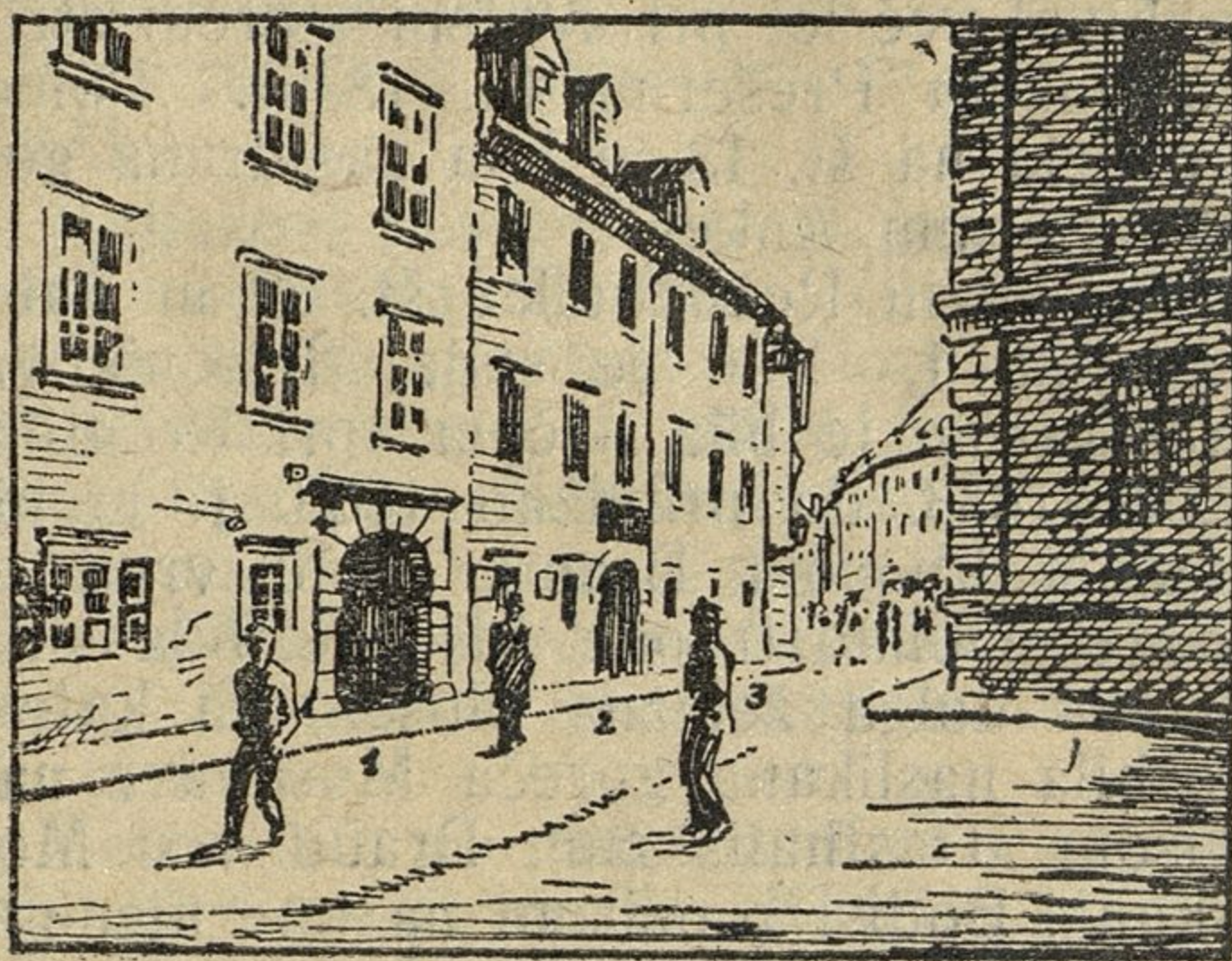
na Sv. Jakoba trgu, podrt leta 1898.

Nasproti cerkvi sv. Jakoba deluje iz za leta 1868. izkuh in gostilna »pri Froncu«. Sedanji gospodar Fran Brabant je združil z gostilno prodajo špecijskega blaga.

V nekdanj Blagajevi, sedaj Lazzarinijevi hiši št. 8 je bila izza davnih časov vinotočnica, kjer se je prodajala kapljica iz vinogradov grofov Blagajev. Sedaj je tam »Vinotoč pri grofu Blagaju«.

V Palusovi hiši na voglu Sv. Jakoba trga in Zatiške ulice (št. 1), iz katere je bil vhod, je tabernaša do predkratkim gostilna »pri Tomlešku«. Nekdanj so se ustavljali tu v Zatiški ulici tovorni vozovi, ki so odvažali razno blago

proti dolenski metropoli. Glavni voznik je bil Fovriček. Vozovi so izginili,

Na Sv. Jakoba trgu — prva na levi je nekdanja Trubarjeva hiša, druga Blagajeva gostilna in tretja gostilna pri Tomlešku — po potresu vse nove, na desni pa vogal Redute.

ko se je leta 1894. otvorila dolenska železnica. Tedaj je jel Fovriček nakladati v Novem mestu in voziti v Belo Krajino.

Stari trg. — Na mestu sedanje kavarne, sladščičarne in pekarn Jakob Zalaznika (št. 21) je delovala leta 1840. kavarna (LZg 1840) — kavo je kuhal Tal, pozneje Melhior, ki je bil Švicar. Krog leta 1860. se je iz Stritarjeve ulice semkaj premestila Hermanova kavarna (g. P. Grasselli).

Med sedanjo št. 28 in 30 je bila do potresa ozka steza,¹ držeča v »Plavčev kevder«, živahno zbirališče žganjepivcev; tičal je v hiši Josipine Selanove št. 30, ki je bila nekdanj last Ivana Nep. Plautza.

Gostilna »pri Ribiču« je lovila v svojo mrežo tam, kjer je sedaj Zormanovo mokaštvo (št. 32). Pivnice se je tiščala prodajalna glasbil, ki se je včasih, kadar je bilo dosti gostov, izpremenila v točarnico.

¹ Deschmanov načrt Ljubljane iz leta 1827., ki mu v natančnosti doslej še nobeden naslednik ni kos, navaja v sedanjem starotrškem sklopu hiš št. 8—34 (med Zatiško ulico in Vodno stezo) tri uličice: 1.) med Zatiškim dvorcem št. 34 in 32; ta ulica še obstoji, a je na obeh koncih zaprta; 2.) med št. 28 in 30, ki je po potresu odpala, kakor tudi 3.) steza med št. 26 in 28.

Na št. 17, kjer je sedaj Trdinova trgovina, je bila leta 1848. kavarna (Costa, R. 25).

«Zum Kleinen Vieh» ali «zum Kleinen Elefanten» se je zvala gostilna v Blaznikovi hiši št. 12. V tej hiši je bila gostilna že pred letom 1836. Nekaj let je točil tu Hafner, poznejši restavrater na Južnem kolodvoru.

V nasprotni Jesenkovi hiši (št. 11) je gasila žejo gostilna «zur Feuerwehr».

V rojstni hiši Valvasorjevi sedaj Petkosigovi št. 4, ki še vedno pogreša spominske plošče, je obratovala gostilna «pri Veberju».

V nekdanji Ničmanovi hiši (št. 3) je bila leta 1762. vinotočnica nekega Sina (A. Müllner l. c.).

V prednici sedanje gostilne «Pod Trančo» (št. 1) so se točila leta 1837. naslednja vina: pristni beli dorenberžan bokal po 16 krajcarjev, pristni črni goričan po isti ceni, pristni beli goričan po 14 krajc. (LZg 1837).

Mestni trg. — Na Hrdeckega most gleda vinotoč «**Grajska klet**», prej gostilna «pri Fridrihu» (št. 13). Odkod njeno ime? V zapisnikih ljubljanskih hiš (1853—1877) je zabeležena kot hišna posestnica Ludovika Fridrich. Gospodarji so se menjali, a ime Fridrih je ostalo gostilni še mnogo let. Leta 1841. (tudi še leta 1846.) se je nahajala tu Gläserjeva kavarna in sladčičarna (LZg 1841, 1846).

Mlajša je njena bližnja sosedna restavracija »**Pod skalco**« (št. 11).

V Simonettijevi hiši (št. 6) je krčmoval leta 1798. Tomaž Kovač.

V sedanji Bernatovičevi hiši (št. 5) je bila že v začetku preteklega stoletja kavarna Colorettova. V lasti Colorettovih je ostala nad šest desetletij. Bila je sloveča in priljubljena meščanom in častnikom, ki so se tu zabavali v poletnem času ob mizah, postavljenih pod razpeto plahto na hodniku (g. P. G.). O nji je zložil Hilar V. (Miroslav Vilhar) v «Novicah» leta 1862. «Burko o kavani», dolgo pesem (29 kitic), posvečeno «svojim prijateljem». Začetek «Burke» slove:

Sred našega mesta
kavana stoji,
kavana prijetna,
da daleč slovi.

Naš Tone tam kuha
za svoje možé,
za enega «kavo»,
za druž'ga «kafe».
Sred sobe prostorne
je zêlen biljar,
mladenči tam naši
kegljajo za d'nar.
Od spredaj prot' trgu
sta okenca dva,
pred oknom mizi
z lesen'ga lesa.

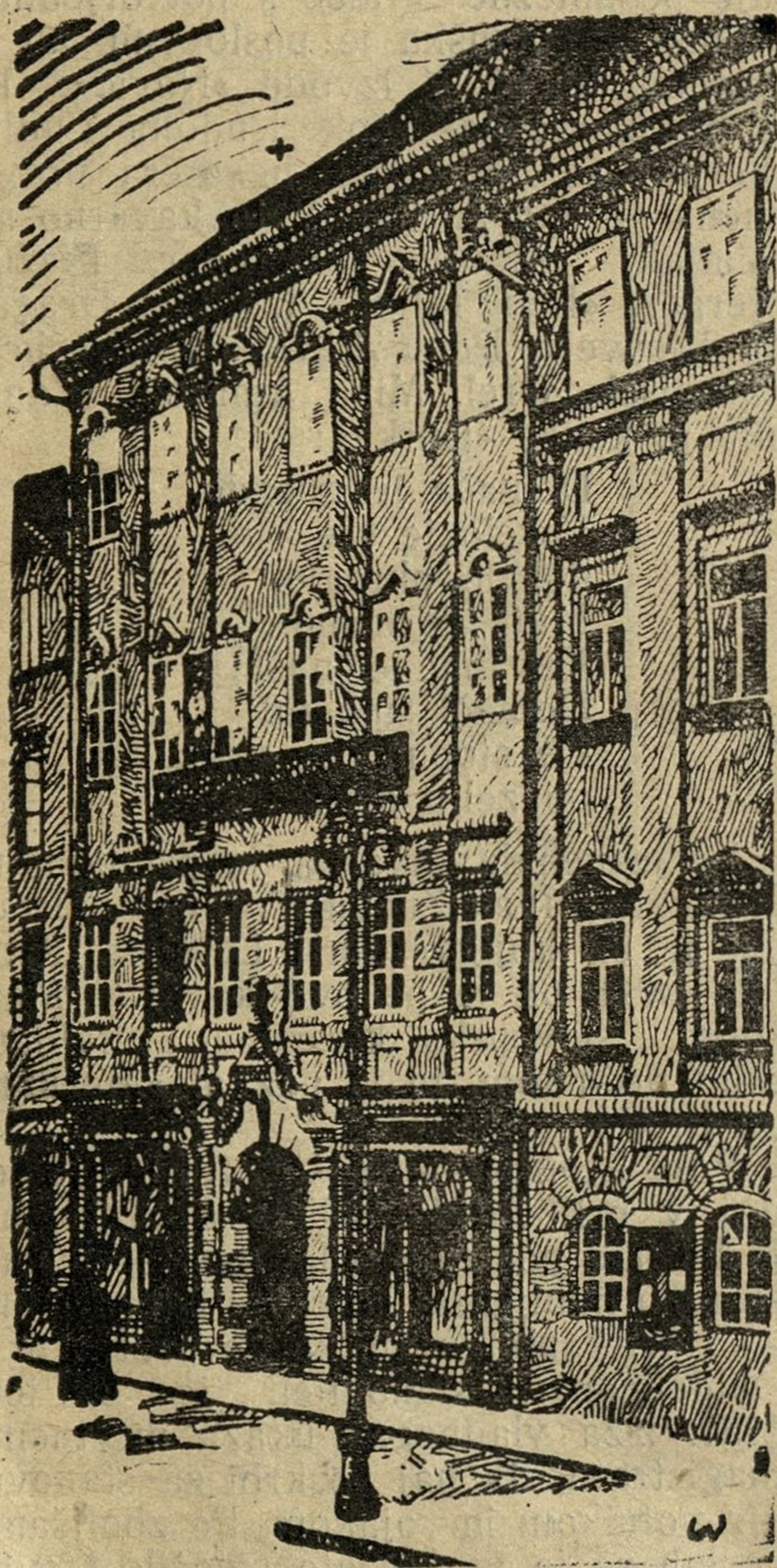
Tone, omenjen v drugi kitici, je bil marker. Razen billjarda so špogali tu domino in kartanje. Vilhar šaljivo označuje posamezne igralce s potvorjenimi priimki — nemška je poslovenil, ali s krstnimi imeni. V izvodu »Novic«, ki je bil izprva last pok. Rudolfa Endlicherja, so pripisana nekatera prava imena — žal, ne vsa. V to kavarno so zahajali: Maurer, Lercher, Fuchs, Stergar, «Lepi Korel», t. j. dr. Dragotin Bleiweis, Peter Levičnik, Fischer, Zakrajšek, Orel, Miha Ambrož. Zanimiv je konec «Burke»:

Domače je gnezdo.
Veselo je vse,
debelo okroglo,
Matevže le ne.
Kavana je naša,
Domači smo mi!
Če stopim čez vrata —
po zelju diši!

Ko je nehala kavarna, je prodajal tu drobnarije Ivan Zupančič, čigar naslednik je bil knjigar Jurij Lercher. Krog leta 1880. pa je obnovil kavarno Marzolini, slovenska korenina z italijanskim priimkom, in jo nazval »Merkur« (g. P. G.).

Pred škofijo. — Na št. 21, kjer je sedaj v pritličju Perschetova trgovina, je bil nad poldrugsto let nameščen najstarejši ljubljanski hotel «Wilder Mann» — stari Ljubljančani so ga pretvorili v «Bidelmon». Ustanovljen je bil leta 1731. izza vladnega ukaza mestnemu magistratu, da naj poskrbi za stanovanje potnikom in vojakom. Po zboljšanih cestah se je vsako leto množilo število tujcev, ki so mudeč se v Ljubljani morali prenočevati ali v poštnem poslopju ali v kakem samostanu. Zato in da bi meščanom nekoliko olajšal breme vo-

jaškega nastanovanja, je kupil magistrat nekaj gostilen, med njimi eno na Žabjaku. Dve blizu Rotovža kupljeni hiši je strnil v eno za hotel «pri Bidelmonu». Leta 1736. se je pojavila med prvim in drugim nadstropjem hotela slika Herkula — divjaka, ki jo je bil mestni magistrat naročil pri slikarju Ivanu Zupančiču. Portal in okraske pri oknih je izdelal leta 1742. Ludovik Bombasio s kamnosekom Frančiškom Grumnikom (Radics, l. c. I. 58). Tujcem je bilo na razpolago 10 sob. Prva hotelirka in gostilničarka pri «Bidelmonu» je bila vdova Širfentova. «Bidelmon»

Hotel „Bidelmon“ Pred škofijo.

je bil namenjen višji potujoči gospodi, toda zaradi večkratnega obilnega vo-

jaškega nastanjevanja, ki je zadevalo tudi to gostilno, se je marsikdaj pripetilo, da niso dobili stanovanja visoki potniki, oziroma prenočišča, ker so bile najboljše sobe «pri Bidelmonu» dane v zakup zasebnikom, dočim so se morali odlični potniki zadovoljiti s slabejšimi, ali pa so bili primorani iskati stanovanje v predmestjih, ali celo v najslabšem vremenu dalje potovati. Zato se je pritožil leta 1754. poštni upravitelj Amigoni in izposloval, da je mestni magistrat izročil tudi drugo nadstropje «Bidelmona» proti zmerni zakupnini gostilničarju (MHK 1863, 60). Iz za leta 1763., ko ga je mestni magistrat prodal, je bil «Bidelmon» zasebna last. V svoje prostore je sprejemal najodličnejše goste, vladarje in druge velikaše. Opozarjam na opis «Bidelmona» in njegovih gostov v Govekarjevem romanu «Svitanje». Bidelmonov hotel je bil opuščen leta 1868. Gori omenjena divjakova slika, dotlej nameščena tik vhoda na desni pritlični steni, je potem še nekaj časa visela v veži. Pred sliko divjega moža je rada postajala ljubljanska mladina in strmela nad srpo gledajočim divjakom, oboroženim z gorjačo. Pravkar se je našla med staro šaro v podstrešju hiše št. 21, ki je sedaj last Kranjske hranilnice. Po dobroti njenega predsednika g. Dragotina Hribarja jo je sprejel Narodni muzej v svoje okrilje. Nekdanji hotel «pri Bidelmonu» prištevamo dandanašnji najkrasnejšim stavbam stare Ljubljane (UZU 1925, 92).

V nasprotni hiši, kateri je bila še nedavno lastnica Ljubljanska kreditna banka, se je nahajala pred 123 leti kavarina.

Blizu «Bidelmona» v Renzenbergovi (sedaj Simončičevi) hiši št. 19 je tičala pred 60 leti žganjarna.

Ljubljančani so prekosili raziskovalce severnih ledenih pokrajin in že davno dospeli na severni tečaj, saj jim je bil na razpolago sredi mesta. Tam, kjer sedaj prodajata Ravhekar in Draganec (št. 20) oljnate barve, je točila gostilna «Zum Nordpol». Pred 50 leti je v nji cvetela brdka Marija Gorograjšekova, katere žalostno usodo je pomilovala leta 1876. vsa Ljubljana. Na sv. Petra in Pavla dan je napravila

vesela družba — med njo Nordpolova Marička — izlet po Ljubljanici na Barje. Ko so se na večer vračali, se je zgodila nesreča. Čoln je zadel pri Šentjakobskem mostu ob kozo in se je preobrnil. Izmed 11 oseb so utonile 4 (N in SN 1876). Pesnik Fran Levstik, častilec Maričkin, je zložil utopljenki nagrobni napis (L. Zbr. spisi II. 50, 376).

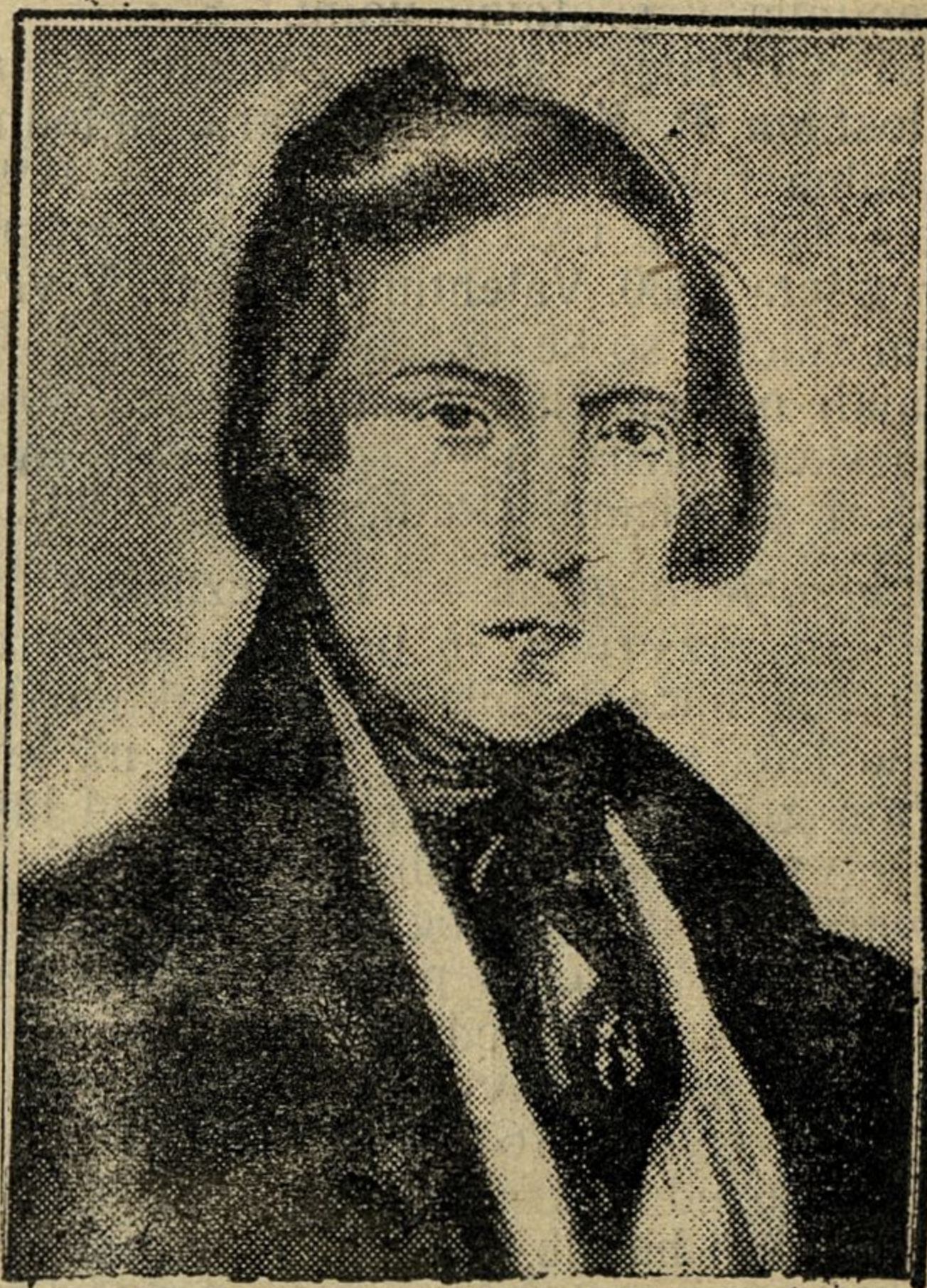
Leta 1870. se je vgnezdil Pred škofijo «Sokol». Otvoril je to gostilno Jakob Mehle, «narodni krčmar», kakor se je podpisal na vabilu v Noviškem «Oglasniku», ki se začena z vzklikom: «Živela Slovenija!»

Izmed najstarejših ljubljanskih krčem je Sokolova soseda: gostilna «pri Kolovratu» («Zum Spinnrad» leta 1836.) Obratovala je že za francoske zasedbe. Tedaj je maršal Marmont strogo prepovedal svojim vojakom vsako nasilstvo, rop in tatvino. A zgodilo se je, da je neki francoski vojak v pijanosti siloma iztrgal zlate uhane Kolovratarjevi natakarici. Deklica ni mirovala, nego srčno stopila v škofijo, kjer je stanoval Marmont in se pritožila. Maršal je takoj ukazal, naj primejo vojaka roparja. Bil je obsojen na smrt in pri šenklavški cerkvi pod podobo Žalostne Matere božje ustreljen (ZMS XIII, 18). — Da se ne pozabi, bodi omenjen tu prizor iz novejše zgodovine Kolovratarjeve gostilne. Zvečer 20. sept. 1908 je bila oškropljena z nedolžno slovensko krvjo. Tedaj so streljali nemški avstrijski vojaki na Slovence na Pogačarjevem trgu, kjer je padel Rudolf Lunder, in skozi ozko ulico med škofijo in stolno cerkvijo. Šest krogel se je zapičilo v Kolovratarjevo hišo, sedma pa je zadela četrtošolca Ivana Adamiča, ki se je zgrudil smrtno zadet in v malo trenutkih izdihnil. Pločnik pred gostilno je bil ves okrvavljen. Sledove krogel v zidu so morali na višji ukaz zamazati. — Gostilna «pri Kolovratu» je štela pred desetletji med svoje goste: Levstika, Josipa Nollija, Petra Grassellija, sodnika Kuralta, zdravnika Ludovika Vasiča (Proteus [Fr. Govekar], Demolirana literatura, SN 1897, 75—78).

Študentovska ulica. — Na voglu v sedanji Fabijanovi hiši je krčmaril leta 1787. Anton Zajec in potem njegova vdova Elizabeta. Leta 1754. je imela

Študentovska ulica, ki se je takrat po bližnjem frančiškanskem samostanu imenovala Frančiškanska, gostilno v tedanji Kvintlovi hiši (katera je bila ta?).

Krekov trg. — Sredi minulega stoletja se je odlikoval med ljubljanskimi gostilnami hotel «pri Avstrijskem dvoru» («Zum Österr. Hof»), ki je med ljudstvom slul za «Bahabirta». Hiša —

Avgust Jak — Bahabirt.

do leta 1785. vojaška žitnica — je prišla leta 1834. v last Vincenciju Jaku, ki jo je preosnoval v cvetočo gostilno. Costa (R 25) jo je uvrstil takoj za Maličem. Vincencij Jak je umrl dne 19. marca 1838, star 43 let (LZg 1838). Slika njegovega naslednika Avgusta Jaka ga predstavlja kot ženina v 19. letu, ko je po umrlem očetu Vincenciju prevzel hotel. Oblečen je v temnomoder suknič z visokim ovratnikom in rumen telovnik; srajco mu pokriva črna svilena, čez ovratnik zavezana kravata z veliko zlato iglo, torej pravi elegant svoje dobe (g. A. Gaber). L. 1847 je bil hotelir »pri Avstrijskem dvoru« Ant. Huber (LZg 1847). V tem hotelu se je rodil dne 30. marca 1848 Don Carlos, poznejši pretendent na španski prestol; krstil ga je knezoškof Wolf. Istega leta

je bil Bahabirtov gost srbski knez Miloš Obrenović. Meseca maja 1850 se je mudil tu sedem dni avstrijski maršal Radetzky, kateremu je pred odhodom priredila tedaj še obstoječa Narodna straža podoknico (LZg 1912). «Avstrijski dvor» je obratoval do leta 1855., ko ga je kupil Ferdinand Mahr in premestil v njegove prostore že izza leta 1834. obstoječo trgovsko šolo, ki je preminila v svetovni vojni.

«Pri Frlincu» ali «pri Zvezdi», sedaj »**Gostilna P. Košak**«, je stara, ugledna gostilna (ost.). Hiša stoji izza let 1697. Leta 1787. je točil tu Nikolaj Cankar, krog leta 1830. Valentin Smrekar. V vrt-nem salonu so se počenši z letom 1837. shajali pozimi članj Ljubljanskega strelčarskega društva in se zabavali streljaje s puščicami (Radics, I. c. I. 83).

Lingarjeva ulica. — Ta neznatna, po potresu razširjena in popolnoma izpremenjena ulica je bila nekdanj jako oblagodarjena s pivnicami. Štela je na levi strani gredoč iz Stritarjeve ulice 4 hiše in v vseh gostilne. Ob starem Meščanskem špitalu na voglu Stritarjeve in Lingarjeve ulice je prežala krčma Cecilije Šlibarjeve med leti 1787. in 1805. Tik nje je imel vinotoč Pavel Anton Robida že leta 1763. Krog leta 1799. mu je bil naslednik trakter Ivan Wohlmuth. V sosednji hiši je bila leta 1787. gostilna Matije Kisovca, kateremu je sledil v začetku 19. stoletja Ivan Rus. V končni hiši proti škofiji je točil leta 1743. Belič, ki so mu spakedrali slovensko ime v «Wellitsch» (A. Müllner, I. c.). Leta 1794. se omenja v »Lingarjevi gasi« krčmar Andrej Maren.

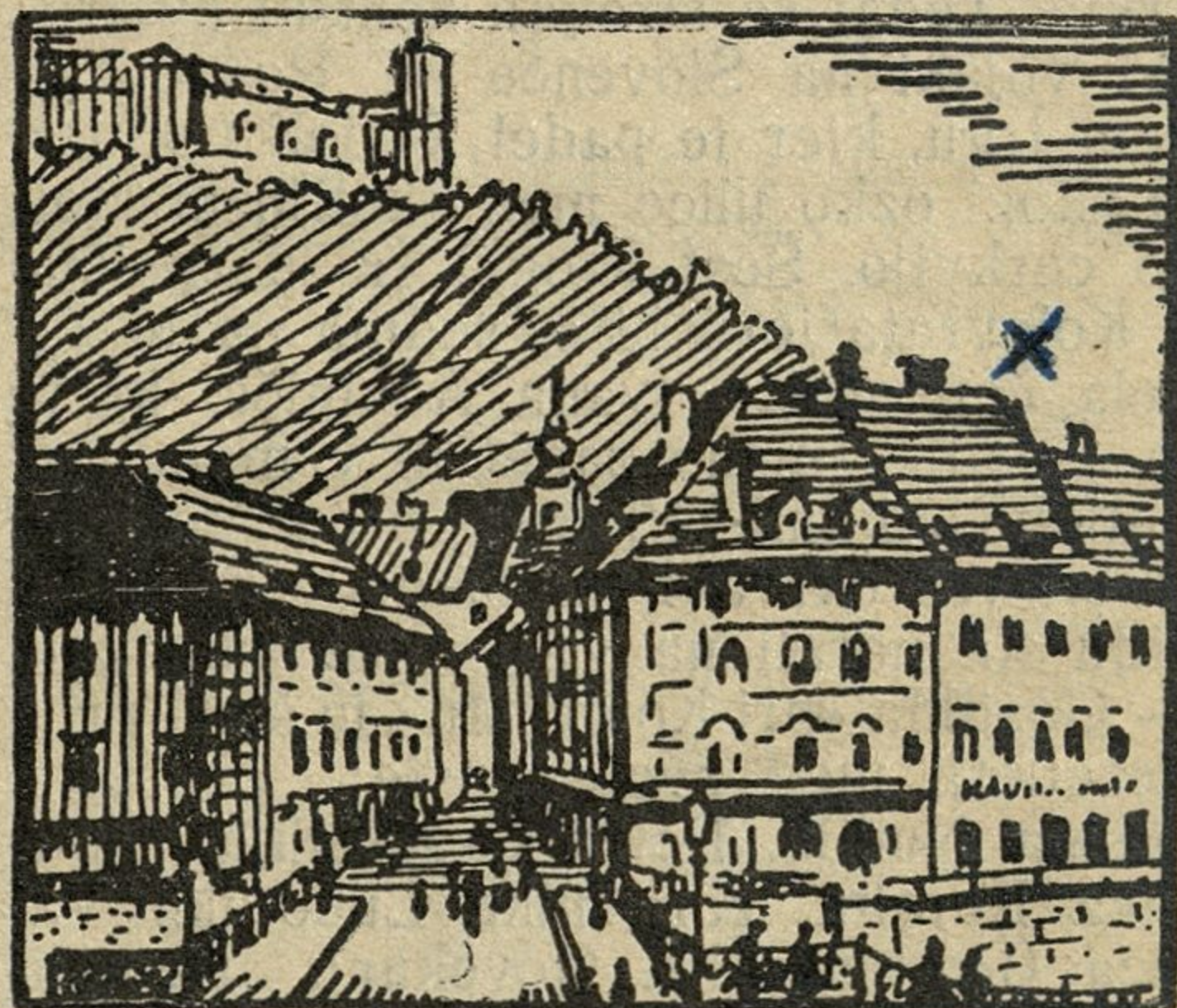
V Förderlovi po potresu porušeni hiši je poleg izborne pekarnice delovala gostilna, kateri so zdeli leta 1878 ime «Šipkapas» v spomin tedanjih silovitih bojov med Rusi in Turki na Šipki na Bolgarskem.

Stritarjeva ulica. — Kjer se nahaja sedaj Krisperjeva trgovina (št. 3), je bila leta 1842. in pozneje kavarna Josipa Hermana tja do krog leta 1860., ko se je preselila na Stari trg v sedanje Zalaznikove prostore (g. P. G.).

V Kleinovi hiši št. 5 je delovala konec 18. stoletja gostilna in pekarna Luke Črneti.

Sloveča je bila gostilna «pri Prmetu», ki je imela izhod tudi v Ribji ulici. Prmeti so pekarili in krčmarili že v 18. stoletju. Njihova hiša št. 7, podrta po potresu, pozneje Ravniharjeva, je izvirala iz konca 16. stoletja, kar so pričali v pritličju ostanki gotičnega sloga in v ometu najden novec nadvojvode Ferdinanda Tirolskega (1564—1595) (Argo VI. 108). Zadnji posestnik tega imena Anton Prme je umrl dne 23. septembra 1879; gostilna pa je nehala dne 20. decembra 1889. «Pri Prmetu» je bil pred 50 leti «narodni hlev», kjer so se zbirali v zadnji sobi krog stalnega gosta Frana Levstika slovenski pisatelji in politiki: Jurčič, dr. Valentin Zarnik, profesor Erjavec, prof. Tušek, deželni tajnik Pfeifer, Grasseli, mestni učitelj Pra-protnik in mnogi drugi. Levstik jim je dajal jezikovna navodila. Ostre levite je bral nekajkrat zlasti Jurčiču (L. Z. 1888. 423. Proteus, I. c.).

Kakor nekoliko stegnjena podkev je objemala nekdanja Schreyerjeva hiša končno Dežmanovo in dokaj desetletij dajala zavetje jako obiskovani kavarni, imajoči dva vhoda: enega iz Stritarjeve ulice, drugega iz Cankarjevega nabrežja. Leta 1802. se je zvala Švicarska kavarna (zur Schweiz — še leta 1834.). Leta 1839. in pozneje ji je bil lastnik Linsel (g. P. G.), nato Salamon, potem Schmid, ki jo je leta 1876. krstil: «kavarna Valvasor» (N 1876, 404). Po potresu

Kavarna „Valvasor“ v Stritarjevi ulici in na Cankarjevemu nabrežju.

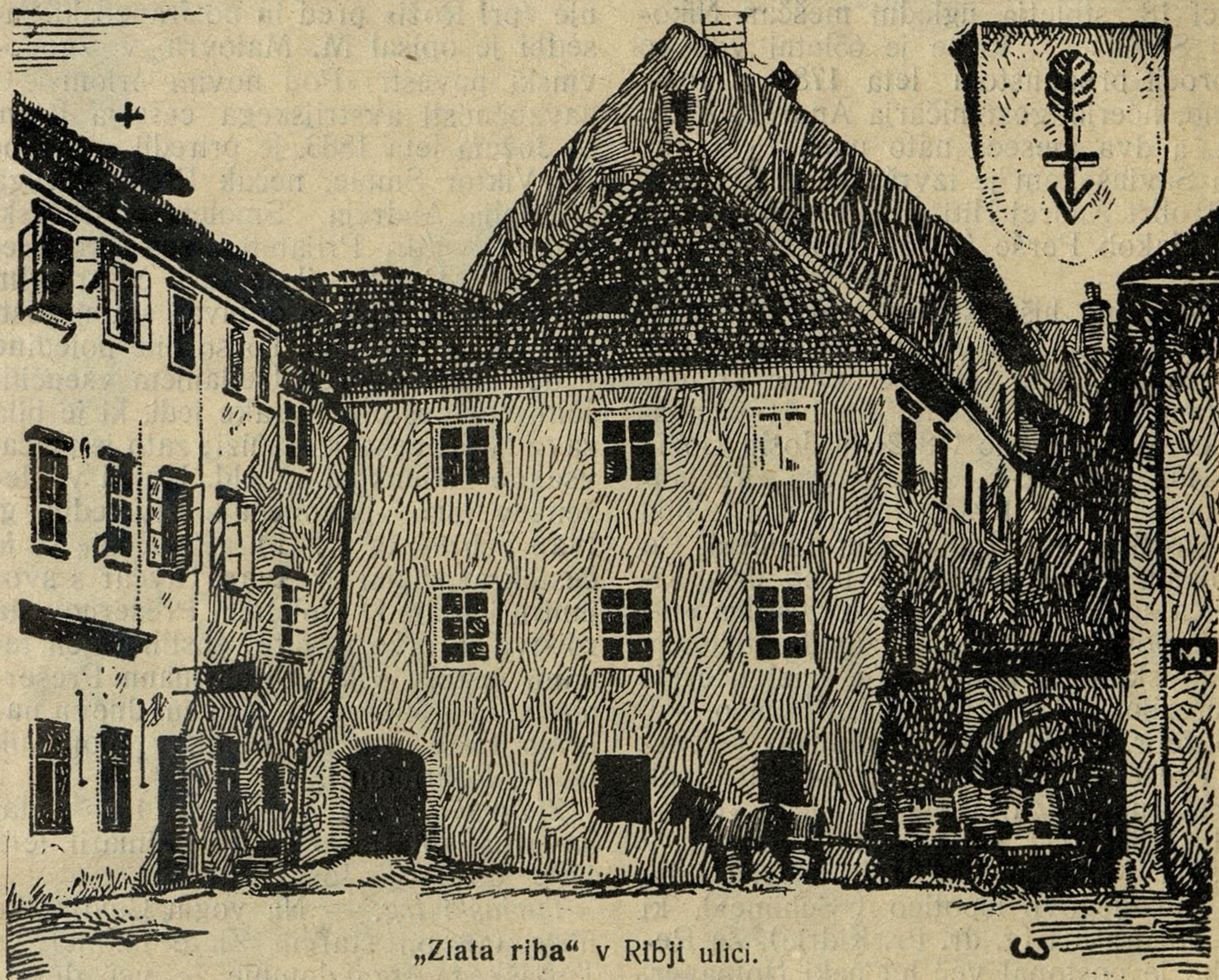
se je preselil »Valvasor« na Marijin trg in se naposled pod vplivom Prešer-

novega spomenika prelevil v «kavar-
no Prešeren». Pri Lanselu je bil vsako
popoldne stalni gost dr. Janez Bleiweis,
ki si je privoščil pol čašice črne kave.
Tja so prihajali dr. Costa, Svetec, Mala-
vašič, včasih dr. Lovro Toman in ku-
hali slovensko politiko (g. P. G.).

Ribja ulica. — Gostilna «pri Zlati ri-
bi» domuje v eni izmed najstarejših

je viknil kateri: «Fantje, dohtar gre:
sedaj pa le eno zažingajmo!» Za nagra-
do jim je plačal pesnik marsikak bokal
(Harambaša [Fr. Podkrajšek] v Slova-
nu 1916, 71). Leta 1855. že ni bilo več
krčme pri «Črnem Juriju».

Na voglu Cankarjevega nabrežja in
Ključavničarske ulice št. 5 je sijalo «Soln-
ce» starim Ljubljčanom. Prednica se-

„Zlata riba“ v Ribji ulici.

ljubljskih hiš, noseči nad vrati letnico
1528, ime in grb nekdanjega posestnika
Volbenka Polža (Wolfgang Posch). V
Polževini je stanoval leta 1562 Primož
Trubar (Dr. Fr. Kidrič, Ogradje za
biogr. Prim. Trubarja, 254). Tu je bila
leta 1790. vinotočnica Jakoba Dežma-
na, leta 1804. Josipa Dežmana.

Cankarjevo nabrežje. — V hiši klju-
čavničarja Rebeka št. 9 je v prvem
nadstropju pred 80 leti tabernal oče Er-
žen, po domače Črni Jurij. Redni gost
mu je bil pesnik Prešeren. K «Črnemu
Juriju» ga je vleklo ubrano petje Kra-
kovcev in Trnovčanov, ki so večkrat
sem zahajali. Ko so ga videli prihajati,

danji hiši je bila leta 1681 do 1693 la-
stnina slavnega zgodovinarja Ivana Vaj-
karta Valvasorja (Radics, Valvasor,
167). Tu se je vršila prva preizkušnja
mestnega vodovoda dne 24. aprila
1890. Namestu «Solnca», ki je pred ne-
kaj leti mrknilo, je sedaj «Gostilna pri
Nežiki Kraljevi».

Krojaška ulica. — «Gostilna J. Ma-
ček» št. 8 je novejšega izvora. V nje-
nih prostorih je jel leta 1873. prodajati
žganje in klobase Jakob Brgant. Potem
je gostovalo tu Uradniško konsumno
društvo. Naposled je kupil hišo Josip
Maček.

Prestopimo na levi breg Ljubljane!

Jurčičev trg. — Pred 40 leti je bila na št. 3 «kavarna Karel» v prvem nadstropju; zato so ji rekli «Kaffeehaus Erster Stock». Tu je nekaj časa kavarnaril Fran Krapeš.

Židovska ulica. — Na št. 3 (nekdanja Golčeva hiša) je krčmaril v drugi polovici 18. stoletja ugledni meščan Nikolaj Savinšek, ki se je 65letni vdovec poročil predpustom leta 1783 z Josipino, hčerjo gostilničarja Andreja Maliča, a dva meseca nato umrl za kapjo. Za Savinšekom je izvrševal tu krčmarski obrt Andrej Hiti (1802), potem trakter Jakob Perše (1815), Josip Jurman (1833).

Sosednja hiša št. 5, kjer trži sedaj Fran Kos, je bila v isti dobi opremljena z gostilno. Leta 1802. se navaja krčmar Adam Hartl, kateremu sta bila naslednika Anton Božič (1812) in Josip Božič (1840). Leta 1846. se je zvala «Restau-ration» (L. Zg. 1846). Pred vojno je bila tu gostilna »pri Lipi« («zur Linde»). Po mnemu g. vseučiliškega prof. drja Kidriča se je zvala Božičeva gostilna »pri Krištofbirtu«, ker je ta izmed oštirjev v Židovski ulici edini, ki je imel hčerki: Terezijo, r. 12. okt. 1812, in Pepico, roj. 15. febr. 1819. »Pri Krištofbirtu« je vnela Prešerna domača hči Rezika (dr. Sket, Prešernova »Zarjavela devičica«, »Kres« III., 1883, 377). Prof. Vidic je omenil v pismu Kastelcu leta 1839. «Krištofbirta» in njegovo lepotico («Schöne»), ki ju pozdravlja (g. dr. Fr. Kidrič). Za Reziko je postopal več let neki Hofpauer. Vsi so mislili, da jo vzame, a pustil jo je na cedilu in se poročil s sestrično Primčeve Julije Marijo, hčerko Jožefa Wurschbaura, hišnega posestnika na Kongresnem trgu št. 13 (stara št. 30.). Prešeren je spesnil »Slovo Krištofbirtove Rez'ke svojemu ženinu Hofpauru«, znano pod naslovom »Zapuščena« (Ernestina Jelevšek, Spomini na Prešerna, 83). Leta 1839. so prodajali »pri Krištofbirtu« pristno bavarsko pivo bokal po 16 krajcarjev (L. Zg. 1839).

Židovska ulica se je ponašala z dobrimi gostilnami: »Zur Linde«, »Zum Blumenstöckel« (1871), »Zur Bierquelle«, ki se je izprevrгла v »Polarstern« na voglu Židovske ulice in Dvorske-

ga trga (dandanašnji manufakturna trgovina Draga Schwaba). V okrilju Polarne zvezde se je pred 60 do 65 leti zbirala ljubljanska inteligenca; pri eni mizi so taborili Slovenci, pri drugi Nemci (g. P. G.). Niknile so tamošnje gostilne druga za drugo, a «Roža» št. 6, kjer je točil Jakob Marinka že leta 1798., še cvete. Živahno življenje »pri Roži« pred in po francoski zasedbi je opisal M. Malovrh v zgodovinski povesti «Pod novim orlom». O navzočnosti avstrijskega cesarja Franca Jožefa leta 1883. je priredil »pri Roži« Viktor Smole, nečak Prešernovega prijatelja Andreja Smoleta, »dvorski podobed« (dr. Prijatelji »Izza kongresa« 531). Dogovoril se je s cesarjevim kuharjem in tako so dobivali stalni gosti »pri Roži« tiste dni, ko so bile pojedine v deželni dvorcu (sedanjem vseučilišču), čez cesto od vsake jedi, ki je bila zavžita pri cesarjevi mizi; zato je plačal vsakdo malenkost 15 gld. Izmed vdeležencev tega »podobeda« živi edini g. Ivan Schrey (g. P. G.). »Pri Roži« se je čestokrat shajal dr. Ivan Tavčar s svojimi prijatelji. O stoletnici Prešernovega rojstva je otvoril v tej gostilni njen tedanji lastnik Viktor Rohrmann Prešernovo sobo, kjer se je v enem dnevu nabralo 1500 kron za pesnikov spomenik (g. V. Rohrmann).

Židovska steza. — Na št. 4 — sedaj kavarna «Mercur» — je krčmaril leta 1798. do 1805. Josip Pavšek.

Turjaški trg. — Na voglu Čevljarske ulice (ali po starem Zlate luknje) in Turjaškega trga domuje že več desetletij kavarna «Eggia», ki je po prevratu sprejela ime kavarna «Jadran».

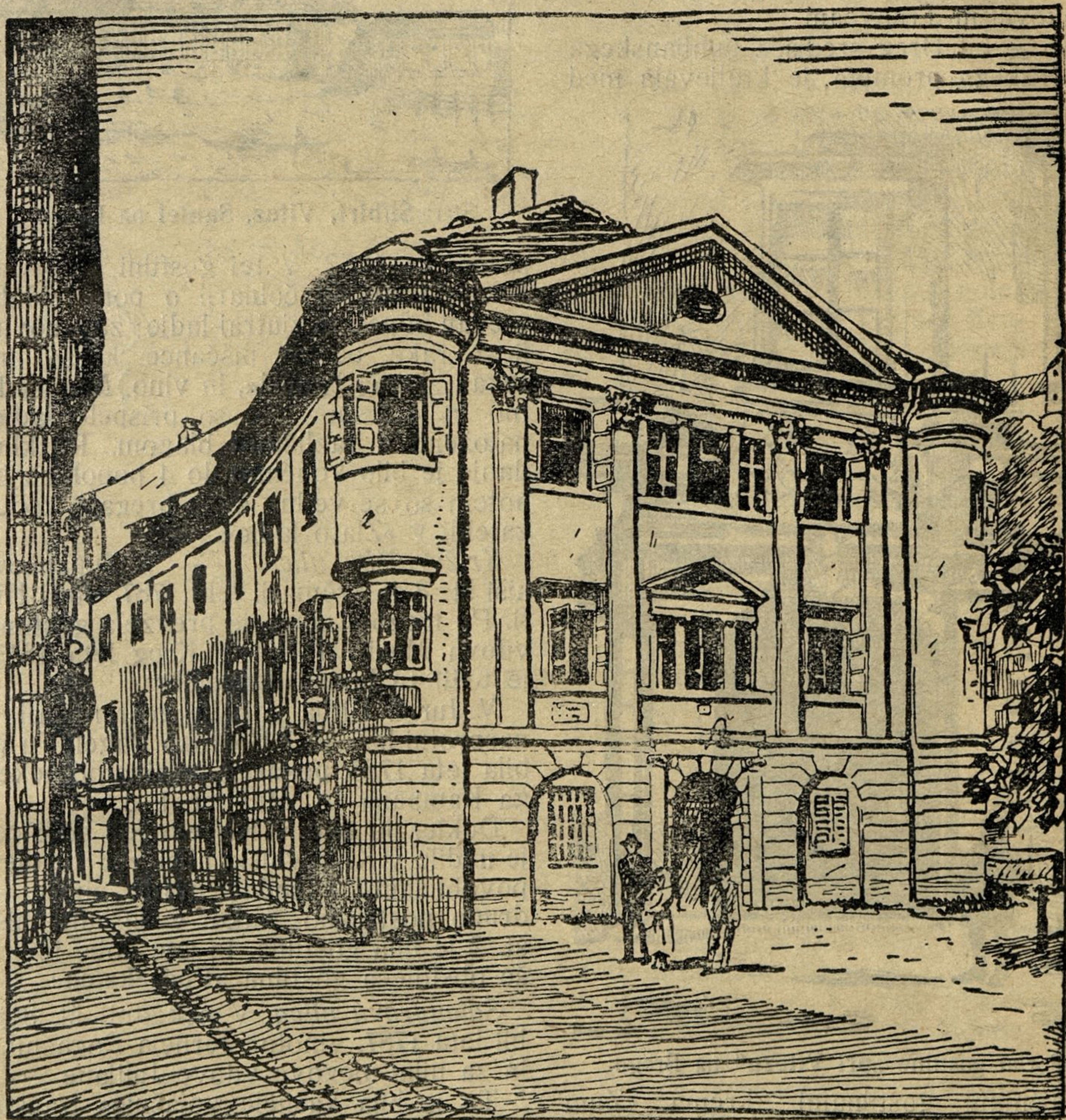
Breg. — V Obrezovi hiši, obrnjeni s pročeljem proti Bregu, porušeni leta 1913. radi regulacije Ljubljane, je točil nekaj let Peter Strel, potem Anton Zabu-kovec, ki se je preselil k «Zlati ribi».

V nasprotni sedaj Strletovi hiši št. 2 je krčmoval Jurij Stepan (1799, 1815), pozneje Štefan Schebig. Z gornjega brega št. 14 se je premestila semkaj gostilna »zum Goldenen Schiff«. Do predkratkim se je zibal ščit s podobo zlate ladje nad vrati, opremljenimi z letnico 1812; sedaj moli prazen drog; a gostilna še obstoja in se prodaja sedaj v nji dalmatinsko vino. (Izvesek »Zlate ladje«

se vidi na sliki gostilne pri Zabukovcu in sicer na nasprotni hiši).

V drja. Tavčarja hiši št. 8, kjer je dandanašnji gostilna »pri Metličanu«, se je nahajala leta 1848. kavarna (Costa R. 25). Gostilna je dobila ime »pri Metličanu« po metliškem rojaku Mar-

V pritličnih prostorih sedanje tiskarne Blasnikovih naslednikov (št. 12) je tičala leta 1739. Kebrova vinotočnica (A. Müllner, l. c.). Konec 18. in v začetku 19. stoletja je tabrnala tu Marija vdova Kebrova. Njeni potomci so se nahajali tu zabeleženi kot hišni posestniki

Gostilna „pri Zabukovcu“ na Bregu, podrta leta 1913.

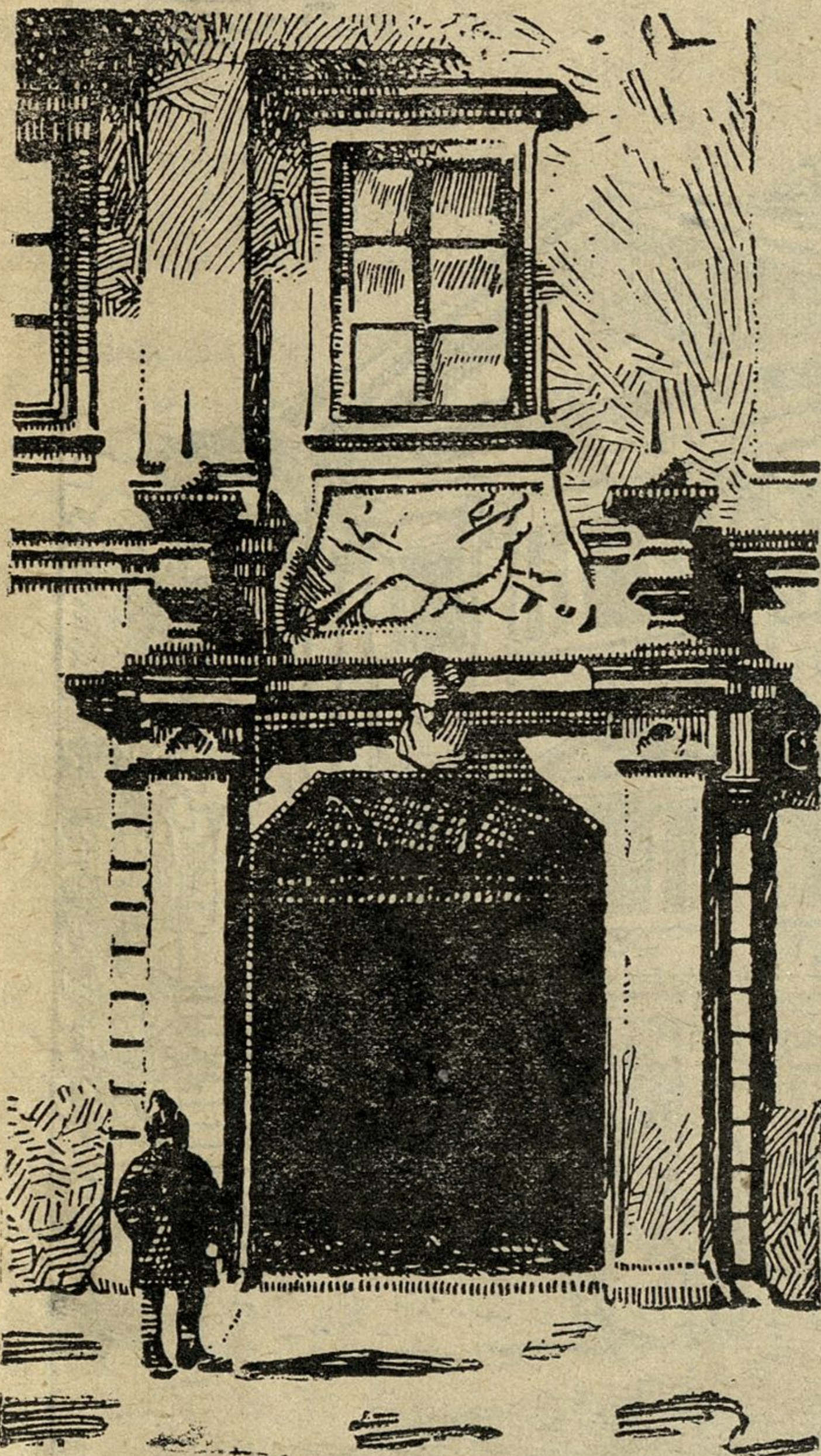
tinu Šukljeju, očetu dvornega svetnika Frana Šukljeja, ki je tu točil pred leti vinski pridelek iz svojih vinogradov, kar je naznanjal napis nad vinotočem: »Metliško vino na prodaj« — blesteč več desetletij v slovenskem jeziku (Šuklje, Iz mojih spominov, 6).

še leta 1833. Za njimi je nastopil Jožef Blasnik in otvoril tiskarno.

Gostilna »pri Vitezu« se ponaša s krasnim portalom iz srede 18. stoletja. Ime je dobila po viteški glavi, nadomeščajoči sklepnik nad vežnimi vrati. Gostilna v tej hiši se omenja že leta 1754.

V sosednji hiši (št. 16) je delovala gostilna «pri Šantelnu», zvana po gospodarju Večeslavu Šantelnu, ki je tu krčmaril okrog leta 1870. Pozneje je točil v tej hiši Fr. Šešek po domače Šantelnov Francelj. Pri njem so se zbirali na posvet narodnjaki o volilnih bojih z Nemci. Radi so se oglašali tu tudi Krakovci in Trnovčani.

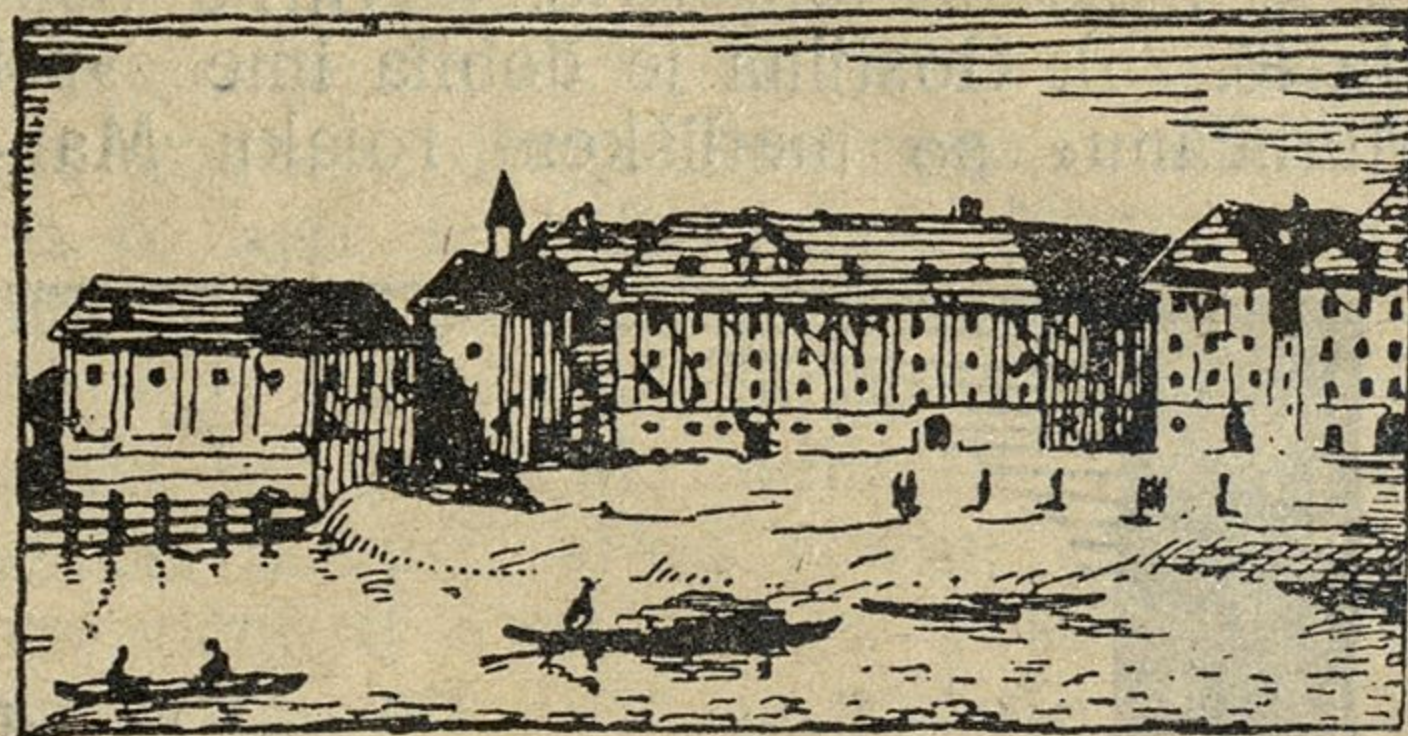
Ko je bil Breg središče ljubljanskega kupčijskega prometa, je kraljevala med

Portal gostilne „pri Vitezu“ na Bregu.

tukajšnjimi gostilnami krčma «Zum Goldenen Schiff», ali po staroljubljansko «pri Šifbirtu» — v enonadstropni mestni hiši, zaslanjajoči Krakovcem vstop v mesto. Za «Zlato ladjo» je naslikal Fran Ilovšek leta 1731, na mokro podobo sv. Nikolaja, slikar Mihael Reinwaldt pa izvesek (Radics, Alte Häuser III, 29). Slika «Zlate ladje» in Brega je shranjena v ljubljanskem muzeju. Leta 1770, je kupil baron Žiga Zois «Zlato

ladjo» na dražbi za 4000 gld. Ko so bili odprli Šentjakovski most, so odstranili leta 1827, tik njega stoječo hišo «Zlate ladje», ki se je preselila na Breg št. 14,

Stari Šifbirt, Vitez, Santel na Bregu.

potem na št. 2. V tej gostilni so pričakovali trnovski čolnarji o ponedelkih, sredah in petkih zjutraj ladje: zajtrkovali so rake, ocvrte piščance, ki so jim rekali »leteči žganci«, in vino. Med sedmo in polosmo uro so prispele ladje, naložene z različnim blagom. Razkladanje je bilo končano do 4 popoldne in potem so se vedno žejni bregarji zopet zatekli v »Zlato ladjo«.

Križevniška ulica. — V Zupančevi hiši št. 8 je krčmaril leta 1787. Jurij Hiti. Po njegovi smrti je prevzela gostilno vdova Marija Hitijeva. Krog leta 1815, je točil tu Ignacij Ungelehrt.

V Jurija Hitija dobi je gostilničaril v nasprotni hiši št. 7 Boštijan Ragel. Tu je bila leta 1735, pekarna in vinotoč nekega Kampana (A. Müllner, l. c.).

Dokler je bilo v Križevnikih sodišče, je nudilo v Križevniški ulici več gostilen povabljenim v sodne urade pijačo in drugo postrežbo. Takoj v sosednji hiši št. 2 je bila gostilna. Iz iste dobe izvira še obstoječa gostilna »Pod skalco«.

Salendrova ulica. V nekdanji št. 3 je bil leta 1787, vinotoč Jerneja Pogačnika in za njim njegove vdove Julijane.

Tu je bila kasneje vojašnica francoskih orožnikov, krog leta 1843, pa risarska šola tedanjega Obrtnega društva (L. Zg. 1843.). Ko so meseca septembra 1860 popravljali v pritličju podnice, so pod njimi našli delavci človeške kosti (N 1860, 287).

Leta 1815 je bila ta hiša že v posesti kranjskih deželnih stanov. Potres jo je leta 1895 uničil. Sedaj je tam prazno stavbišče.

2. Sv. Petra predmestje.

Sv. Petra cesta. — Od frančiškanske cerkve druga hiša na levi strani, po potresu podrta (sedaj stavbišče Urbančeve hiše) je dajala domovanje stari gostilni »Zum Weissen Ochsen«. Pri »Oksenbirtu« — tako so rekali Ljubljanci tej krčmi — je bilo nekdanje zbirališče, ostajališče in prenočišče irharske zadruga. Tu je gostilničaril Josip Arce, »Cekinov Jože«, ded gospe Franje dr. Tavčarjeve roj. Košeninjeve (Dr. Prijatelj, »Izza kongresa« 540). — V 17. stoletju je bila nekje v Ljubljani gostilna »pri Zlatem volu«, ki jo omenja Valvasor (XI., 715).

Nasproti »Oksenbirta« na št. 2 (sedaj porušeni) je bila pred potresom kavarna »Pua« in gostilna »pri Blažu«. Švicar Pua se je naselil tu v začetku 70 let; prišel je iz Kranja, kjer je njegov sorodnik — tudi Pua — kavarnaril za časa Prešerna, ki je bil njegov gost (msgr. T. Zupan). »Pri Blažu« sta vsaj že leta 1815, ko je bila ta hiša last peka Josipa Okorna, pa vsaj še l. 1822, ko je prešla v posest Josipa Mayerja, tu krčmarila Jakob Podboj in Margareta r. Komar, ki ju srečamo pozneje na Griču v Kapucinskem predmestju (Kd).

V soseščini »Belega vola« se je paslo »Zlato jagnje« (»Zum Goldenen Lamm«), zvano tudi »Kleiner Kaiserwirt«. K »Jagnjetu« je rad prihajal Prešeren. Leta 1845 in 1846 so posečali to gostilno dijaki višjih razredov.¹ V njihovi družbi se je Prešeren rad mudil; poslušal je njihovo petje in jim čital kako svojo pesem n. pr. o železni cesti, o nebeški procesiji (Preš. alb. 876) Razen »Zlatega« se omenja tudi »Belo« in »Črno jagnje«. Sredi 17. stoletja je zabeležena ljubljanska gostilna »pri Belem jagnjetu«. Dne 19. avg. 1649 je v tej gostilni umrl Avstrijec Jernej Tesner, potujoč iz Trsta. Kje je bivalo »Belo jagnje« — kdo ve? Leta 1856 je bila nekje na Šentpeterskem predmestju gostilna »pri Črnem

¹ Tedaj so bile gostilne z gledališčem vred dijakom prepovedane. Leto 1848. jim jih je deloma odprlo. Po gledališču so smeli dijaki pivopivci iti k »Levu«, vinopivci pa k »Slonu«. Seveda se niso strogo držali tega predpisa, nego zahajali tudi v druge krčme (DS 1895, 64).

jagnjetu« (»Zum Schwarzen Lamm«); njen krčmar Tomo Kavčič se je meseca maja i. l. preselil k Virantu (Noviški »Oglasnik« 1856, 13).

Hotel, mnogo let znan pod imenom »pri Avstrijskem cesarju«² (»Kaiserbirt«) št. 5, se je po potresu nekoliko umaknil. Po prevratu je prejel ime »Hotel Wilson«, sedaj se zove »Soča«. Preden se je vtaboril Levstik pri Permetu, je zahajal redno k »Avstrijskemu cesarju«. Tu sta se nekega večera osebno spoznala Levstik in pesnik Simon Gregorčič (Holz, Spomini, 43). »Pri Avstrijskem cesarju« je bilo krog leta 1878 shajališče malone vseh tedaj v Ljubljani živečih slovenskih književnikov. Skoro vsakovečerni gosti so bili tu poleg »gromovnika« Levstika: Levec, Kragelj, Brence (Nivalis), Holz, pozneje Vrhovec in dr. (»Slovan« 1913, 214).

Kjer gosti sedaj »Hotel Lloyd«, je bila pred 85 leti gostilna »Zum Lustschloss Laxenburg« (LZg 1841).

V sedanji Baltičevi hiši je delovala konec 18. in v začetku 19. stoletja pivovarna Mat. Siebenharta; naslednik mu je bil Tomo Homber, ki je tu varil in prodajal pivo tudi na drobno — njegova pivovarna se je zvala »pri Pramcu« (zum Braunen Rössel) — krog leta 1830, dokler je ni prostovoljno prodal leta 1836 (LZg 1836, 86). V sosednji hiši (št. 18) je krčmaril leta 1787 Josip Pezdič.

V gorenjem koncu šentpeterskega predmestja so imeli oo. avguštinci, predniki sedanjih frančiškanov, hišo, v kateri je bil leta 1771 vinotoč Toma Petriča. Leta 1680 je taberna na imenovanem predmestju blizu Špitalskih vrat neka sokarica (Säfftensiederin).

Kolodvorska ulica. — V vrsto starih gostilen spadata pivnici »Zum Mondschein« — sedaj ~~gostilna~~ **Mikuževa** — in »Zum Engel«. Poslednja je obratovala še pred tremi leti nasproti mestnega kopališča. Zvali so jo po domače »pri Irmanu«. — O Mikuževi gostilni treba omeniti, kar je pripovedoval pokojni Lovrenc Črne po domače Klemen iz Krakovega, ki so mu bile kot godcu znane razne gostilne, da so zahajali dijaki v to gostilno, med njimi je bil eden, ki je

² Kje je bila gostilna »zum König von Ungarn«, ki je obratovala leta 1844?

pesmi skladal (Prešeren). Njega je zanimala ondotna lepa deklica, kateri je zložil pesem »Luna sije«¹. Baje da je odtod dobila gostilna ime »Zum Mondschein«.

dil Luka Novak (1805), potem krog leta 1830 Martin Orehek.

Sloveča je bila gostilna »pri Bitencu« ali »Zur Vereinigung«, sedaj »Hotel Štrukelj«. Na pločevinastem izvesku, vise-

Marija Črne, gospodinja „pri Bitencu“ v Kolodvorski ulici — po fotografiji krog l. 1860.

Na nasprotni strani poleg imenovane kopališča je stala nekdanja krčma Pavla Lukanca (1800), kateremu je sle-

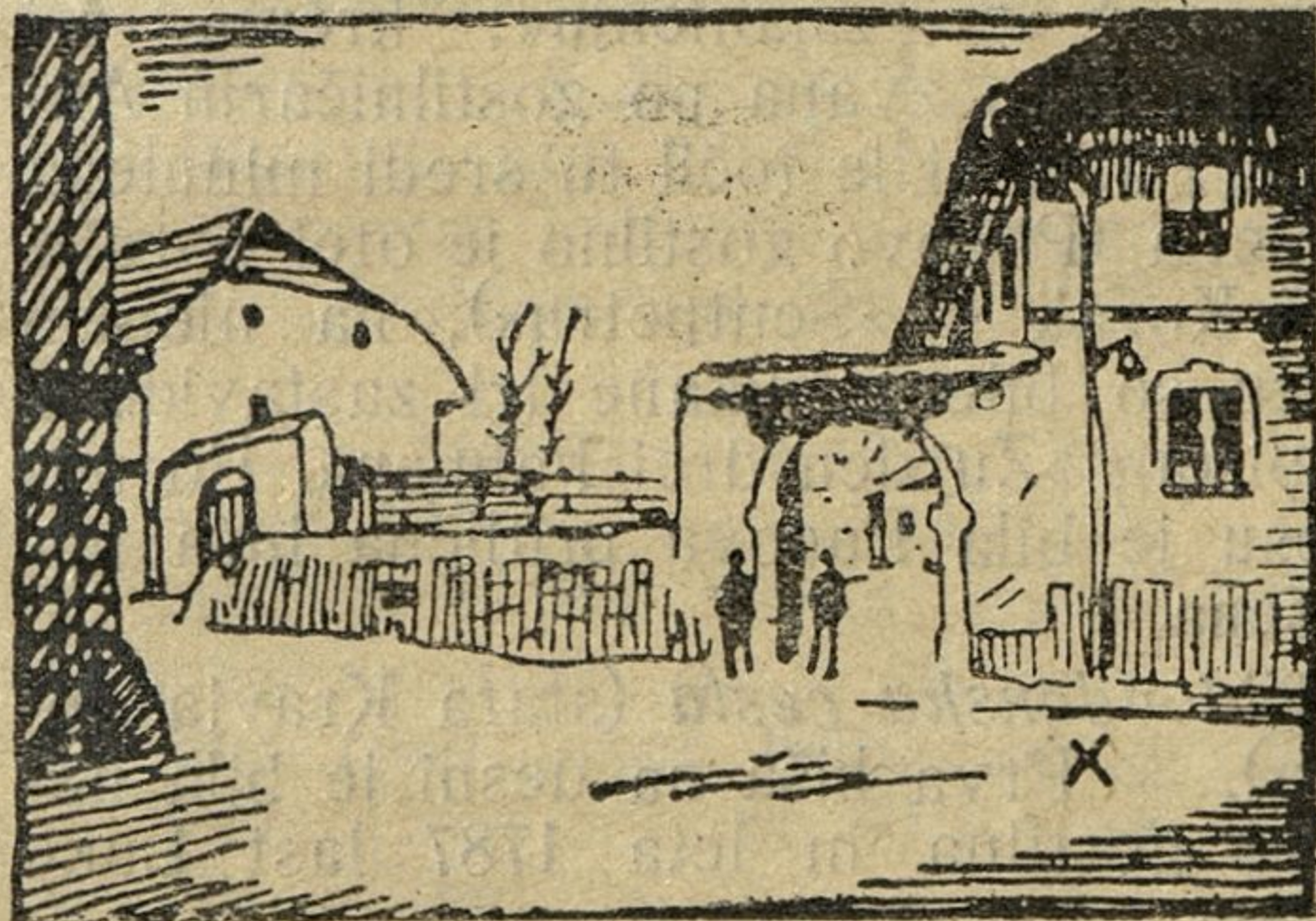
¹ O postanku pesmi »Pod oknom« so znane še naslednje inačice: Prešeren je hodil k eni izmed Jurijevih deklet v sedanjí Trnovski ulici. Nekega večera je bil zopet pod oknom, a se mu ni oglasila. Užaljen je odšel v kavarno in zabeležil tamkaj omenjeno pesem (pok. Ivan Bizovičar, ki je slišal o tem v svojih mladih letih). — Donatelj je bil svoje dni sloveč ribič in prvovrsten original. Njegov dom na Krakovskem nasipu št. 20 je še skoro popolnoma tak, kakršen je bil tedaj, ko je zalez-

čem na voglu tedanje pritlične hiše, sta bili naslikani roki, segajoči druga v drugo; pod njima je stal napis »Zur Vereini-

val Prešeren Donatljevo Marijico, ki je bila jako lepa. Neko mesečno noč ji je spesnil pesem »Luna sije« in jo z ogljem napisal na steno Donatljeve hišice (pok. Fr. Trtnik, kateri je zvedel to iz ust svojega očeta). — Skoro prav tako se glasi poročilo g. Fr. Drenika: Nekega večera je hodil Prešeren po Krakovskem nasipu gori in dolj mimo Donatljeve hiše. Njena mala okna so bila zaprta; za njimi je spavala »trdosrčna« in se ni ganila. Drugo jutro je prinesel Prešeren prijatelju Josipu Debevcu v kavarno

gung«. Pri »Bitencu« je imela pekovska zadruga svoje zbirališče. Nad mizo, ob kateri so se vršila zborovanja, je pod steklenim prizmatičnim zabojem visel s stropa pekovski grb: leva, držeča v šapah presto (Harambaša v »Slovanu« 1916, 61). Bitenčeva gostilna je bila jako priljubljena pesniku Prešernu. Jako mu je ugajala domača hči Fani, pozneje omožena Filibrun (SN 1875, 92 Kd). V tej gostilni so se shajali okoli l. 1890 ob določenih večerih krog urednika slovensko-nemškega slovarja prof. Maksa Pleteršnika njegovi sodelavci: profesorji Bartel, Pavlin, Petelin, Rutar, Tavčar ter Anton Koblar, Anton Mikuš, dr. Josip Stare in Fran Uršič ter reševali besede za slovar. Staro Bitenčevo hišo so porušili v jeseni leta 1899.

Izza otvoritve južne železnice je oživila Kolodvorska ulica, prejšnja Blatna vas, in se opremila s pivnicami. Druga za drugo so se odvijale: **restavracija na južnem kolodvoru**, gostilna »**pri Starem tišlarju**«, »**Gasthaus zum Mohren**« (pozneje »**Zum Südbahnhof**«, sedaj »**Hotel Južni kolodvor Miklič**« — to gostilno je ustanovil Fran Perles, gostilna »**pri Rikaufu**« (v na samem stoječi hiši blizu južnega kolodvora), hotel in kavarna »**Leon**«, ki se je preselila s Starega trga in druge.

„Pri Mlinskem kamnu“ ob stiku Prečne ulice in Sv. Petra ceste.

pesem »Pod oknom«. Tako pripovedke, ob katerih treba pomniti, da spada pesem »Pod oknom« med one, o katerih je pisal Prešeren Vrazu: Ich komponire jetzt Lieder, die den Bauernburschen gefallen sollen, med pesmi, ki ne slone na kakem konkretnem doživetju, nego jim je bil namen pomnožitev pevskega repertoara (Kd).

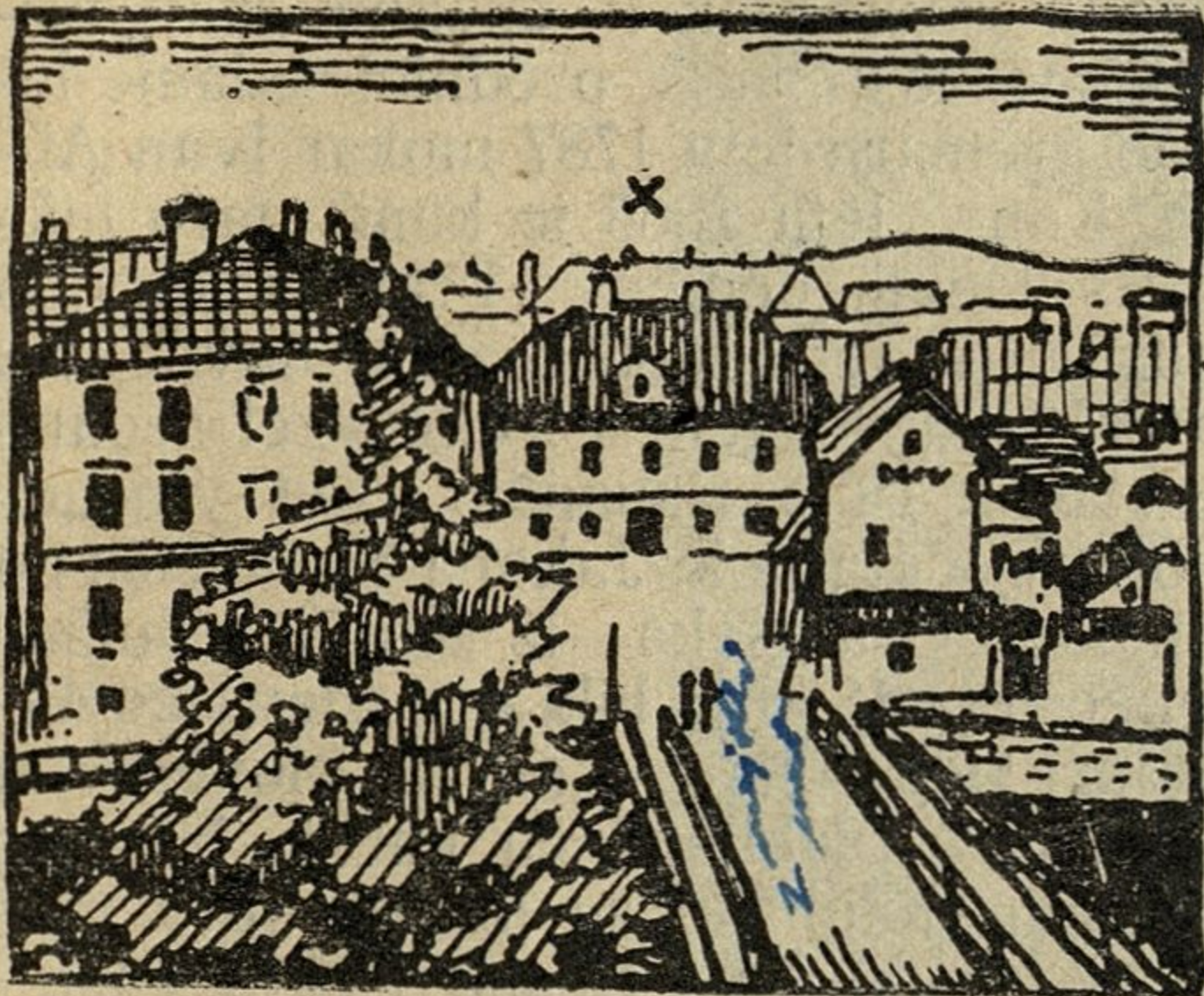
Prečna ulica. — Ob stiku Prečne ulice in Sv. Petra ceste so čakali kupcev ob zidu sedanje Kregarjeve hiše št. 23 prislonjeni mlinski kamni, ki so dali ondodni gostilni ime »pri Mlinskem kamnu«; zvala se je tudi »pri Juriju«. Mlinski kamni so sloneli tudi ob sosednji Peterkovi hiši.

V sedanji Rohrmannovi hiši št. 26 je gnezdil »Golobček«, dijakom jako priljubljena gostilna. V prednici sedanje hiše je krčmaril leta 1787 moker Ivan Abzec. Konec leta 1865 je kupil staro hišo od Švelčevih dedičev Fran Golob, jo podrl in si leta 1866 sezidal novo, pri kateri je prvo kelo v roke vzel sedanji stavbenik Filip Supančič kot vajenec svojega očeta pok. Jakoba Supančiča po domače Gradišeka iz Kravje doline. Konec leta 1866 je bila otvorjena **gostilna »pri Golobčku«** — **prva s slovenskim imenom v Ljubljani**, na kar je bil jako ponosen Golob, ki se je leta 1879 preselil v Banjaluko v Bosno. Hišo z gostilno je prodal Josipu Strelbi, čigar oče je bil Čeh rodом iz Prage. Njegov zet Viktor Rohrmann je nadaljeval gostilno do leta 1915., ko se je morala zaradi pomanjkanja piva o svetovni vojni opustiti. Sedaj se nahajata v njenih prostorih dve trgovini (g. Viktor Rohrmann).

Ob Zmajevem mostu tam, kjer je sedaj Mediča in Zankla prodajalna barv, je mnogo let bivala kavarna »Austria«.

Nji nasproti je na sedaj porušeni hiši oznanjal izvesek, da je tam gostilna »pri Jelenu«, ki se je ponašala tudi s častnim naslovom: »pri Starem Slovencu«. Tu je bila že leta 1787 gostilna, ki jo je vodil Josip Savinšek. Konec 18. stoletja je prišla v last solarju Mihi Zalokarju, od katerega jo je prevzel pred letom 1815 Miha Jalen, »stari Slovenec«, rodом iz Lesec. V dijaškem listu »Torbici« je bila njegova krčma leta 1863 jako pohvaljena: »Stari gospodar in čvrsta gospodarica sta zelo vneta za našo pravično stvar. Vrle »Novice« so jima že več let ravnalo pri gospodarstvu in sploh pri življenju, zato se pa tudi pozna v vsakem obziru v tej hiši znaten napredek« (»Torbica« III. 104). Jelenovka († 21. febr. 1884) je bila zlasti dijaštvu velika dobrotnica. Leta 1887 je kupilo mesto Jelenovo hišo in jo radi olepšave Resljeve ceste dalo podreti.

Poleg »Jelena« je stala Urbasova gostilna z domačim imenom »pri Irgelcu«. Odpravo te enonadstropne hiše in zvezo Zmajevega (tedaj Mesarskega) mosta s kolodvorom je sprožil že leta 1857 Jernej Lenček v koledarju »Slov. Romarju«. Njegov nasvet je uvaževal mestni zastop čez 17 let, ko se je jel

Gostilna »pri Irgelcu« na Sv. Petra cesti, podrtá leta 1883.

leta 1874 pogajati z Urbasom zaradi odkupa hiše. A stvar je dozorela šele leta 1882. Naslednjega leta je zgradila Kranjska stavbena družba preko odkupljene in porušene Urbasove hiše sedanjo Resljevo cesto.

»Pri Kapčarju« — tako so zvali stari Šentpeterčani gostilno leta 1924 umrlega narodnjaka Antona Bončarja — je bilo združeno s krčmarstvom pekarstvo. Pred svetovno vojno je bil tu ob sobotah zvečer jour fixe »Dolga vas« narodnega razumništva. »Bončarjev vino-toč (št. 41) še deluje.

Jako lepe gostilniške prostore z vrtom je nudila Ljubljančanom pivarna »Schreiners Bierhalle« — sedaj »T. Mencinger Vinska klet in zajutrkovalnica« št. 43. Namesto prejšnje neznatne hiše je sezidal sedanje poslopje krog leta 1860 Peter Lülldorf, poslovodja v nekdanji cukrarni. Na zadaj dvigajočem se nasipu je namestil paviljon, pod katerim sta bili dve kleti. Ob dvorišču je delovala pivovarna. Kot pivovarnarja je nastavil Peter Lülldorf, ki je bil rodom iz Kölna ob Reni, svojega sina Josipa. O njegovi radodarnosti priča dejstvo, da je nekoč pogostil domači pešpolk št. 17, ko se je bil vrnil v Ljubljano. Peter Lülldorf je

umrl leta 1864 na Ilovici, kjer je imel posestvo. On je krog leta 1845 prvi vpe-ljal v Ljubljani božično drevesce (pov. njegov vnuk g. Fran Trost). Z Lülldorfom je nehala pivovarna, a pivarna je še ostala. Dobila je ime »Schreiners Bierhalle«, ker je točila Schreinerjevo graško pivo. V »Bierhalle« je bil dne 28. novembra 1880 ljudski shod, na katerem so prvokrat javno nastopili socialni demokrati z Železnikarjem in Šturmom na čelu in zahtevali splošno volilno pravico (N. 1880, 389).

Znamenje, ki je stalo do leta 1888 ob ustju Vidovdanske v Sv. Petra cesti, so oblegale nekdanje naslednje gostilne: V sedanji Simončičevi (nekdanj Kozjekovi) hiši št. 44 krčma Mihaela Detele (1787); v sosednji Pukelsteinovi hiši še obratujoča gostilna »pri Krofu« št. 46; tik nje v Paurovi hiši št. 48 pivnica Franceta Kotnika (1800); na oni strani v po potresu vmaknjeni Lebnovini št. 51 krčma Jakoba Udovča (1787); poleg slavne Jakčeve hiše, ki jo je opisal dr. Val. Zarnik v »Slov. Nikodemu« (N 1867), v nekdanj Malahovskega hiši š. 53 gostilna Nikolaja Cankarja (1787); na voglu Vidovdanske in Sv. Petra ceste, kjer je sedaj kavarna, krčma Franceta Wurzbacha (1800), pozneje gostilna »pri Strajbeljnu« (po posestniku Matiji Strajblju 1805-1833), naposled »pri Znamenju«; krčma »pri Pacu«, tako zvana po gostilničarju Antonu Pacu, ki je točil tu sredi minuloga stoletja (Pacovo gostilno je otel pozabe Juš Kozak v »Šentpetru«), na njenem ščitu so bile naslikane tri zastavice z napisom »Zu den drei Fahnen«. Po potresu je bila Pacova pritlična hiša porušena.

Vidovdanska cesta (stara Kravja dolina). — Prva hiša na desni je bila nekdanj gostilna in leta 1787 last Luke Udetá.

Krog leta 1773 je krčmaril v Kravji dolini Andrej Gradišek, čigar ime se je do danes ohranilo na hišni št. 7 (Supančičeva hiša).

Kjer daje sedaj hiralnica zavetje siromakom, je točil krog leta 1800. krčmar Jakob Jama; njegova gostilna se omenja še leta 1830.

V isti dobi je bila »pri Anžku« pivnica Ivana Lavriča.

V drugi polovici minulega stoletja je zaslovela gostilna »pri Malinu« ali »pri Franci« (po krčmarju Lovrencu Malinu in njegovi ženi Frančiški), sedaj »**pri Možini**«. Pred Malinom je krčmaril tu krog leta 1830 Anton Petrovčič.

Tudi dolnji šentpeterski konec je bil dovolj oskrbljen s krčmami. Pred nekaterimi desetletji je slula gostilna »pri Mihi« (ljudstvu je rabila daljša oblika »pri Mihatu«) št. 83. Gostilničar Miha Dimnik je bil hkrati mesar. Zaradi obilnih porcij je bila njegova krčma na dobrem glasu.

Še deluje njena soseda — gostilna »**pri Jerneju**« št. 85, kjer toči sedaj že tretji Črnetov rod, prišedši iz Šiške. Tudi tu je bilo s krčmarstvom združeno mesarstvo. Ta gostilna je bila pred polstoletjem in pozneje priljubljeno zbirališče narodnjakov. Dalje časa je hodil sem večerjat Levstik, ki je pel v »Zvonu« (1870):

Na vrtu pri Jerneji
sinoči sem sedel,
pijačo, jed pred sabo
na mizi sem imel.

Kakor Mihova je preminila tudi Novakova gostilna (na voglu Sv. Petra ceste in Škofje ulice tam, kjer je sedaj Ustarjeva lekarna št. 78). Pred 60 leti je stala ondi nizka, pritlična hiša, ki jo je dvignil potem v enonadstropno gostilničar in mizarski mojster Ivan Novak, izvrsten narodnjak (umrl 6. jun. 1889). Njegova hči Marija omožena Trčkova je mnogo let načelovala šentpeterski ženski CM podružnici.

Nekdaj je bila tudi »pri Bolču«, (po starem »Pri Boltiču«) v rojstni hiši mestnega gerenta g. Jos. Turka, gostilna. Stari zapiski pravijo, da je krčmaril tam krog leta 1800 Jakob Bolta, ki je bil hkrati zidar. Pred dobrimi 50 leti se je za malo časa obnovila.

Omeniti treba še gostilne pri Šentpeterskem mostu v Žerovčevi hiši, sezidani leta 1845. V nji se je istega leta otvorila krčma »Zum Goldenen Anker« — sedaj »**Gostilna Šentpeter**«.

3. Poljane.

Kopitarjeva ulica. — Razen že omenjenega »Bahabirta« so bile tu še tri gostilne: »Pri Škrjancu«, ki je gnezdil že

pred sto leti na voglu proti Zmajevemu mostu na stavbišču sedanje Jugoslov. tiskarne (gospodar in gostilničar Ivan Škrjanec je umrl dne 20. dec. 1904); »pri Gašperju«, imenovana po krčmarju Gašperju Jemcu, ki je točil tam, kjer se nahaja sedaj Ničmanova prodajalna, in »**pri Činkoletu**«, ki je še v obratu. Stari Činkole je krčmaril »pri Meksikancu« v Kirbischevi hiši, odkoder se je preselil v Kopitarjevo ulico št. 4.

Poljanska cesta. — V tisti po potresu podrti hiši ob vhodu na Zgornje Poljane, ki so ji zdeli priimek »Peglezen«, je bila leta 1802 gostilna Andreja Gorjupa.

Zdavna je nehala gostilna »pri Špic-kramarju« št. 3, ki ji je bil voditelj leta 1780 Josip Lukman, pozneje Valentin Dragar.

V bližini na št. 9 se je ohranila gostilna »**pri Janezu**«, kakor stoji zapisano pod prenovljeno sliko sv. Ivana Nepomučana na izvesku. Hiša je stara. Na nadvratnem sklepniku sta vklesani črki LN z letnico 1796. »Pri Johanesbirtu« so krčmarili Lovrenc Novak (1789), Ivan Taboure (1815), Tomo Omejec (1853), njegova vdova Terezija.

Ko je bil poznejšemu Del Cottovemu posestvu, razkosanemu izza leta 1903 — sedaj stoji tam poleg drugih hiš realna gimnazija — lastnik pivovarnar Ivan Feichter med leti 1833 do 1846, je bilo tu veliko gostilniško podjetje. Na prostnem vrtu so se prirejale poleti mnoge veselice. Feichter je varil pivo v nekdanji Kleblatovini v Florijanski ulici št. 24 in je prenesel ime »pri Kleblatu« tudi na poljansko gostilno. Izza leta 1846 do 1886 je bila tu posestnica Marija Feichter. Gostilna je nehala, ko je imenovanega leta prešlo posestvo v roke dr. Eisla soproge, kateri je leta 1892 sledila njena hči Hermina Del Cottova (LZg 1912).

V nekdanji Winklerjevi hiši št. 12 je prestala pred mnogimi desetletji krčma, ki ji je bil leta 1787. gospodar Lovrenc Polak, krog leta 1798. do 1815. pa Gašper Marinko. Takisto je s hišo vred izginila gostilna Josipa Grošlja (1800).

Časov silo je preživela gostilna »**pri Štraiseljnu**« (»Zum Blumenstrauss«) števil. 21. Njen nekdanji izvesek se je ponašal s košarico, polno cvetja. Se-

danji gostilničar Josip Kozak jo je dovel do novega razcveta.

Kjer je sedaj Bizjakova pekarna št. 25, je prodajal pred 120 leti vino in klobasice Ivan Würstel, ki se je najbrž pisal za Klobasico. V sosednji hiši je tedaj tabernal Anton Bončar.

Zamrla je pivovarna »pri Schwarzu« št. 31. Krog leta 1830. ji je bil lastnik Josip Schwarz, rodом s Češkega, ki je imel tudi krčmo.

Ambrožev trg. — Na voglu Poljanske ceste in Ambroževega trga z vhom iz tega je »izkuhaval« in žganjaril pred polstoletjem Ivan Bartl. Sedaj je tam gostilna »pri Vinski trti«.

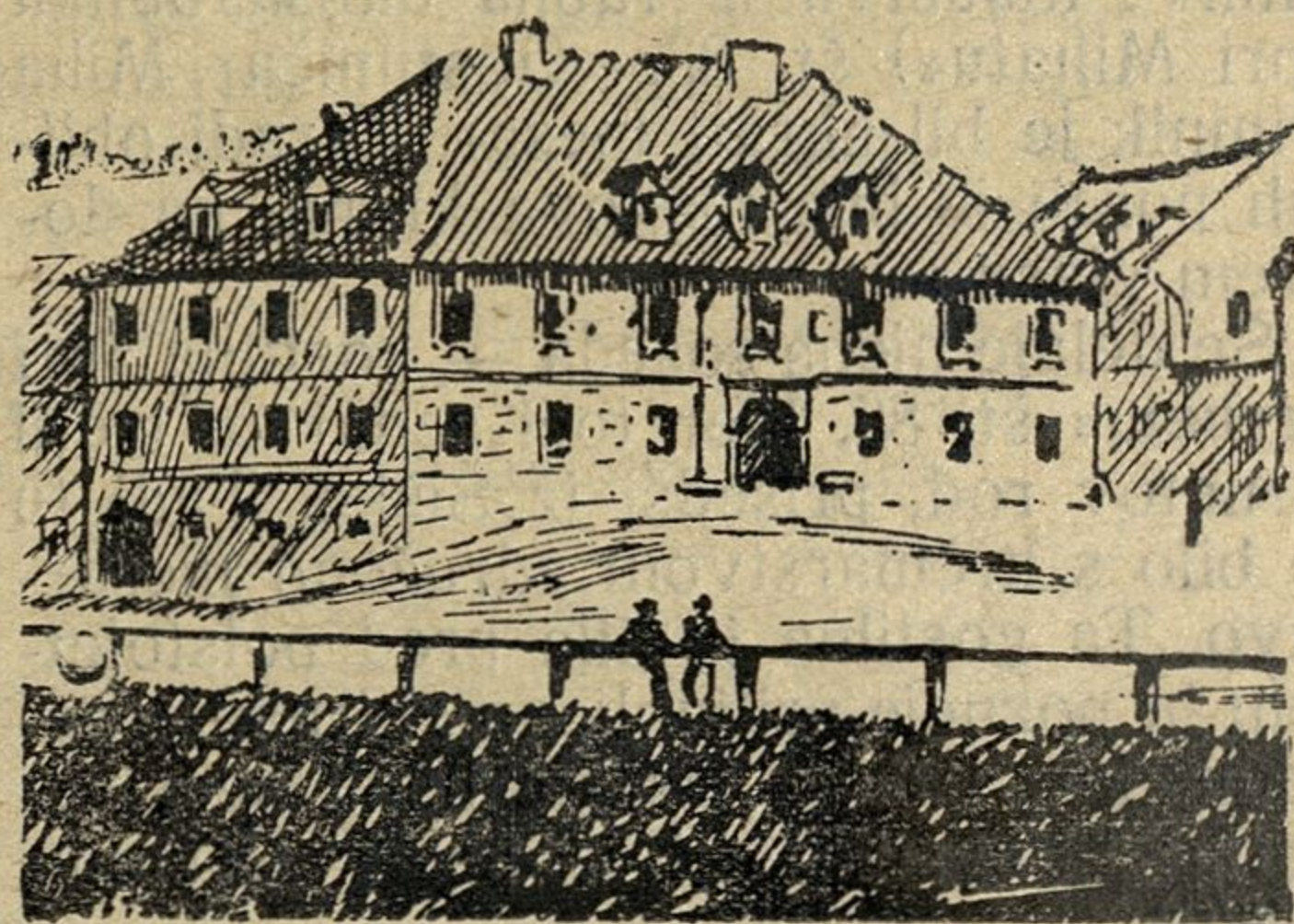
Na meji Zgornjih in Spodnjih Poljan gledajoča s pročeljem na Šentpeterski most, opremljena vrh vrat s kipcem sv. Florijana, stoji enonadstropna Korenova hiša št. 10 (sedaj last Antona Dečmana). Skoraj da se ji z obraza bere, da je bila v njenih prostorih nekdanja gostilna; v ta namen jo je sezidal leta 1808 stari Koren — France Vidic — ki je tu moževal in krčmaril že leta 1798. Gostilno je po očetovi smrti nadaljevala hči in naslednica Neža, ogromna žensčina, imajoča na sebi nekaj moškega. Korenova Neža je bila strah poljanske in šentpeterske mladine. Sama se je hvalila, da je plesala s francoskimi častniki. Umrla je 17. septembra 1878, stara 83 let (S. N. 1878, 215). Leta 1846 je bila še gostilna in ost. pri Korenu (LZg 1846). Kmalu potem se je opustila.

Poleg Korenove hiše proti Spodnjim Poljanam je nekoliko od ceste umaknjena stara gostilna »pri Konjičku« št. 9. Zlato je odpadlo — nekdanj se je reklo »pri Zlatem konjičku« — a »Konjiček« je še čvrst. Posestniki in gostilničarji so bili tu: Josip Wegel (1787), Ivan Jendl (1800), Jurij Gury (1822), Ožbalt Gury (1869), Anton Kotnik (1877).

Kjer se razprostira sedaj park na Ambroževem trgu, je stala pred 30 leti gostilna »pri Počivavniku«, tako zvana po predzadnjem posestniku. Tu so krčmarili: zidar Matej Trtnik (1787), Anton Hočevar (1802), Miha Hočevar (1840), Jakob Počivavnik (1853), mesar France Slovša. Ta je hišo prodal mest-

nemu magistratu ki jo je leta 1896. dal podreti.

Kakor za kongresa leta 1821., se še dandanašnji ponosno ozira s svojega griča gostilna »pri Židanu«. Tako se ji je reklo že leta 1779, ko je v nji tabernal Andrej Židan. Potem so se vrstile rodbine: Grad, Klemenc, Predovič. Sedaj ji je lastnik Elija Predovič, vdo-

„Pri Židanu“ na Poljanski cesti.

vec po pokojni Amaliji roj. Klemenčevi. (Dr. Prijatelj, »Izza kongresa«, 528.) Židanova gostilna je izmed najstarejših ljubljanskih pivnic. V romanu »Izza kongresa« ji je dr. Tavčar odmeril imenitno vlogo (ost.).

Poleg Židana je gostilničaril krog leta 1787. kamenar Jakob Obernik.

Na sedanjem Pongratzovem posestvu št. 43 je točila pred 60 leti gostilna »pri Hamperlu«.

Na stavbišču Marijanišča je stala krčma »pri Korunu« ali »pri Jurčku«, nazvana po gostilničarju in mesarju Juriju Črnetu, ki je tu gospodaril pred 93 leti. Ščit nad vrati je kazal vola z napisom »Zum Ochsen«. Skozi dvorišče, kjer so klali drobnico, je vodila steza proti »Tičku« na gričku. Tja se je hodila mladina zabavat pred 60 leti na vrti-ljaku.

Na zemljišču Kmetijske družbe se je nahajalo leta 1800. do krog leta 1822. posestvo pivovarnarja Pavla Prunerja.

Blizu podkavnice je »pri Odametu« delovala krčma združena z mesarstvom; sedaj je tam na št. 55 gostilna in mesarija »pri Tometu« (Adolf Žabjak).

»Pri Kalanu« št. 52 je stara krčma, obratujoča poleg Gruma, rojstne hiše zgodovinarja prof. Ivana Vrhovca.

Štepanjski most sta stražili dve gostilni: krčma »pri Svetku« št. 68, kjer bog še vedno roko ven moli, in nasproti nje, poleg nekdanjega znamenja, gostilna »pri Burovžu« št. 85.

Na oni strani mostu v Hradeckega vasi je slovela nekdanja krčma »pri Žorgavcu« zaradi rib in rakov, ki jih je nudila gostom.

Ob Ljubljanici nasproti »šlahtrukna« — stare lesene klavnice, štrleče iznad vode in razširjajoče grozen duh krog sebe, je obratovala gostilna »pri Flekzidarju«.

Med cukrarno in Zidanom je vabila pred 62 leti v svoje krilo zlasti prstovoljce, namenjene v Mehiko in nastanjene v cukrarni, pivnica z napisom »Mexiko«.

Streliška ulica je spadala nekdanje k Poljanskemu predmestju. Hiša št. 2, kjer vabi sedaj Društvo sv. Marte brezslužbenke v svoje okrilje, je bila pred 100 leti last Josipa Reizi, ki je imel v nji gostilno. V Reizijevi hiši je stanoval nekaj časa pesnik Prešeren.

4. Karlovško predmestje.

Karlovška cesta. — Prva je na vrsti gostilna »pri Kamničanu« (št. 4), kjer je bilo baje Prešernu »gorje rojeno«. Dogodek je ohranil pod naslovom »Povodnji mož« J. Vesnin (pok. dekan Ivan Vesel) po pripovedi benediktinca Blaža Zime iz Radovljice v SG 1861, št. 18. in 19. Krčmo je opisal tako-le: »Pred več kot 30 leti je stala pod Zvonarjem lepa zidana hišica, kjer je znani »Dolenc« točil sladko dolensko vince in sploh gostém rad stregel; imel je res veliko gostov. Kar je posebno mlade ljudi sem vabilo, pa ni bil prijazen »oče«, kakor so krčmarja sploh imenovali, temveč njegova premila hčerka, 19letna Zalika, ki je s svojo lepoto zatemnila vse ljubljanske krasotice:

Od nekdanj Ljubljanke lepé so slovele,
Al lepši od Zalike ni blo nobene,
Nobene očem ni blo bolj zaželjene
Ob času nje cvetja, device ne žene. —
Ko nar bolj iz zvezd je danica svetlâ,
Nar lepši iz deklic je Zalika bla.

(Kr. zhb. I. 40.)

Očarala je pesnika, ki jo je snubil,
toda Zalika »Prešerna se brani.« Od-

klonila ga je, češ da ga ne more ljubiti. Nesrečni pesnik je šel domov in napisal krasno balado »Povodnji mož«. Tako legenda; Zalika¹ je bila rojena 13. avgusta 1804; 19. leto je izpolnila torej leta 1923, ko se je nahajal Prešeren sredi svojih pravoslovnih študij, absolviran drugoletnik. Malo verjetno je, da bi bil Prešeren, morda na počitnicah bivajoč, že tedaj mislil na snubitev, ki bi jo bila odklonila Zalika; bolj verjetna pa je zavrnitev ljubezni, ki je utegnila dati povod pesmi »Povodnji mož«, ki se je nahajala med tistimi, ki jih je pesnik leta 1825 pokazal Kopitarju (Kd). Zajeta je iz Valvasorja in je bilo ime junakinji izprva Uršika, katero je potem izpodrinila Zalika s svojim vplivom. Ko je Prešeren pozneje prirejal »Povodnjega moža« za tisk, je prišla iznova Uršika na dan (Kd).

Zapisnik hišnih posestnikov iz l. 1800. navaja krčmarja Jakoba Dolenca, ki je bil hkrati veliki colnar. Dne 1. avg. 1831. je umrl »oče« Dolenc, potem je bila posestnica njegova žena Neža. Nasledniki so bili: France Matevže (1853), Josip Matevže (1860), Ivan Tomc (1869), Helena Tomc (1903), France Jamnik (1917). Z gostilno je bil nekaj časa združen mesarski obrt (ost.). Sedaj deluje v nekdanjih gostilniških prostorih mehanična delavnica »Tribuna« Frana Batjela. L. 1855. se je reklo tu »pri Gorjancu«.

Kjer je sedaj mestna ubožnica, tako zvan Črničev špital, je delovala leta 1787. in še dolgo potem v prvi hiši št. 7 pivovarna Pavla Prunerja, ki je bil hkrati posestnik štirih hiš na Spodnjih Poljanah. Za Prunerjem je nastopil France Črnič. Leta 1827. je odprla mestna občina tu ubožnico (št. 7 in 9).

Mnoga desetletja deluje znana gostilna »pri Rihtarju« (prej »pri Svečarjevem Janezu«) št. 28.

Raztoharjeva gostilna toči nad pol stoletja (ost.). Nji nasproti poleg Zi-

¹ Dolenčeva Zalika je bila izvrstna pevka. V zakon jo je vzel blejski okrajni komisar in sodnik Ivan Dev. Umrla je leta 1886. v Kranju. Njen sin je bil pok. deželno-sodni svetnik Edvard Dev, vnuka pa slavna pevka gospa Mira Dev-Costaperaria in skladatelj Oskar Dev (SN 1905, 184).

danega mostu je na št. 34 tabernala gostilna »pri Janezu« s takim ščitom, kakršnega ima »Johanesbirt« na Poljanah. Obema je bila lastnica Omejčeva rodbina. Leta 1787. je zabeležen tu krčmar Anton Cegnar, kateremu je sledil Jurij Modrijan.

Gruberjeva cesta. — Nasproti Orla je bila pred dobrimi 50 leti ustanovljena podružnica Mehletove gostilne »pri Sokolu« št. 4. Semkaj na breg Gruberjevega kanala se je dal večkrat ob solčnih dnevih prepeljati pesnik trpin Josip Cimperman. Tu sta se shajala pod kostanjem z Levstikom (»Slovan« 1913, 214.)

Z grajskega obronka nad Gruberjevo cesto je zrla gostilna in kavarna »Milchmariandel«, nudeča izborno kavo. Ime »Mali Rožnik« (N 1863, 235) se je ni prijelo.

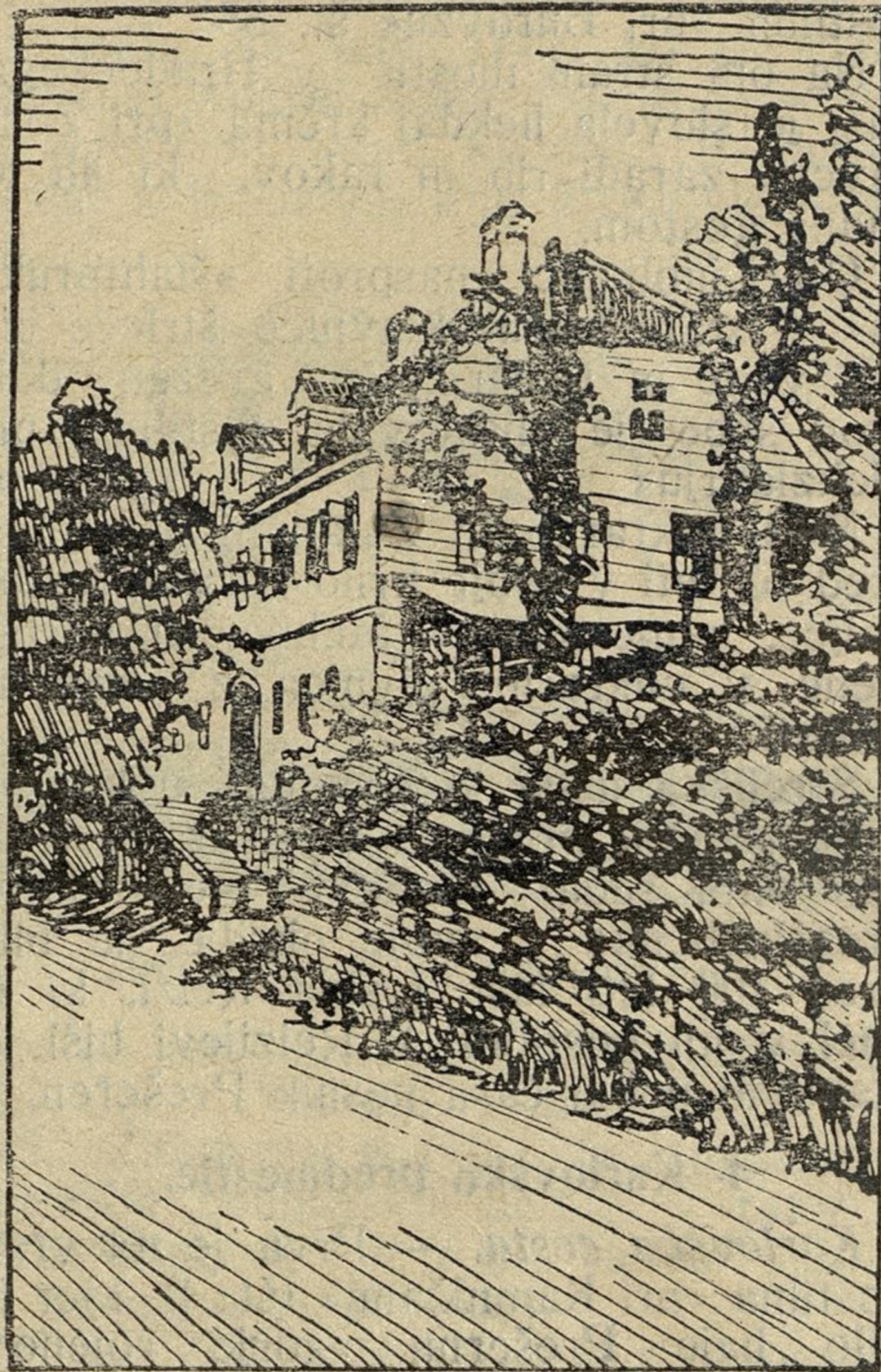
Dolenjska cesta. — Na oni strani Zidanega mostu v Kurji vasi je krčmaril leta 1787. in pozneje Anton Dimnik, po domače Svetnik.

Starejšim krčmam se prišteva gostilna »pri Ribiču«, prej »pri Šušteršiču«. Prednica sedanje enonadstropnice je bila nizka pritlična hiša, v kateri je točil »Klobasabirt« (ost.).

Stari, priljubljeni gostilni sta »pri Češnovarju« (ost.) in »pri Kramarju«. Nasproti prve je delovala gostilna »pri Hrovatu«, sedaj »pri Mesarju« (lastnica Putrihova vdova — ost.)

Lep razgled in prijetno senco je nudila z vzvišene lege nad Dolenjsko cesto gostilna »na Zelenem hribu« (»Zum Grünen Berg«), nekdanj lastnina Jurija Aura, ki je imel tu tudi pivovarno. Po novem l. 1862. je vabil Pavel Selker goste in kupce v popravljeno pivovarno »k Zelenemu hribu«, kjer je jel prodajati več piv domačega in zunanjega pridelka najzlahtnejšega okusa na bokale in na vedre (»Nov. Oglasnik« 1862, št. 2). Dne 17. sept. 1865 je pogostil »Južnega Sokola«, ki je napravil preko Golovca in Rakovnika izlet na »Zeleni hrib« (»Triglav« 1865, 312). Ljubljanci so radi hodili sem v gostilno, ki je nehala krog leta 1910. Zadnji posestnik »Zelenega hriba« je bil vzorni Jugosloven in veliki dobrotnik akademične mladine dr. Ivan Oražen, ki je umrl tu nenadoma dne 11. marca 1921.

H Karlovškemu predmestju so šteli nekdanj Koširjevino Pred Prulami, kjer se je nahajala 1787. gostilna Antona Klema.

„Na Zelenem hribu“ ob Dolenjski cesti.

5. Kapucinsko predmestje.

Dvorni trg. — V sedanji Kastnerjevi hiši je bila leta 1834. gostilna »Zum Mohren« (Amtsbl. LZg 1834). Gostilna »zum Mohrenwirt« se omenja že leta 1773 s pristavkom, da se nahaja v Židovski ulici, kar pa je najbrž pomota. V tej gostilni so čakali sluge gospoda, ko se je zabavala pred pustom na maskeradi v gledališču. Tiste ure, ko se je vršila maskerada, so morale biti zaprte vse druge krčme, samo gostilna »zum Mohrenwirt« je smela biti odprta (»Triglav« I. 1865, 75). Ime »zum Mohren« je ostalo, ko se je gostilna prelevila v specerijsko in semensko prodajalno.

Kongresni trg. — V njegovem zapadnem oddelku se je razvijal nekako živahen gostilniški in kavarniški promet. Nasproti nunski cerkvi v sedanji hiši drja Demetra Bleiweisa št. 15 (stara

32) je taborila gostilna »pri Metki na Griču«. Vodila jo je Metka roj. Komarjeva, žena Jakoba Podboja, ena izmed najbolj znanih ljubljanskih gostilničark v prvi polovici preteklega stoletja. Na podlagi frančiškanskih župnih matic je ugotovil vseučiliški profesor g. dr. Kidrič, da je Metka Podbojeva krčmarila zaporedoma na štirih krajih: 1. na Sv. Petra cesti št. 2, kjer je bila njena gostilna že omenjena in je delovala vsaj že 1815 in še 1822 (tam so se rodile hčere: Marija 11. aprila 1815, poročena 2. sept. 1833 s Cragnolinijem; Barbara, zvana Beti, 6. dec. 1817, por. 9. junija 1834 s kriminalnim aktuarijem Fr. Koglom; Antonija 10. jan. 1822, por. po mesecu juliju 1843 z Večem); 2. na Kongresnem trgu št. 15 (32) vsaj že 1824 pa preko 9. junija 1834; tu so bile rojene: Jerica 15. marca 1824, por. z Viljemom Mollinejem 25. jul. 1843; Frančiška 7. dec. 1826; Terezija 19. okt. 1827, um. 18. marca 1828; Marija in Beti sta se od tod poročili; 3. na Kongresnem trgu št. 13 (29) v »Peklu« vsaj že 25. jul. 1843, odkoder se je poročila Jerica; 4. na Rimski cesti št. 24 (nekdaj Tržaška cesta št. 58), kjer je Metka umrla za vodenico 13. dec. 1852 stara 61 let.

Na Kongresnem trgu št. 15 na Griču, kjer je bila druga Metkina gostilniška postaja, je stanoval leta 1828 do 1832 skriptor licejske knjižnice, urednik »Čebelice« Mihael Kastelic; sostanovalec mu je bil nekaj časa Prešeren (»Prešerniana« msgra T. Zupana).

Tik nekdanje Metkine gostilne na Griču je tičala enonadstropna hiša števil. 31 (stara), prednica sedanje Elbertove hiše št. 14, s kavarno in pivarno »pri Fischerju«. Mnogo let poprej je bila v tej hiši gostilna: Jakoba Severja (1798), Jerneja Smuka, hkrati trgovca z žitom (1802—1840), potem kavarna Petra Gillyja (krog 1853), čigar naslednik je bil Gustav Fischer (1860 do preko 1880). Fischer je prvi v Ljubljani začel izdelovati sodavico. K Fischerju je rad zahajal Jurčič (g. P. G.). — V tej hiši se je rodil dne 9. nov. 1827 Andrej Rudolf, sin Prešernovega prijatelja Andreja Smoleta (Kd »Jutro« 1926, 122).

Kjer zavija sedanja Lavrenčičeva hiša št. 13 v Vegovo ulico, je stala priltična hiša (stara št. 29) z glasovito go-

stilno v »Peklu« — »v Jami pri kapucinarjih«. Njena slika je ohranjena v Narodnem muzeju (Kd). V podzemlju, nameščenem v nekdanjem mestnem jarku, kamor se je šlo po stopnicah navzdol, se je razprostirala obširna dvorana, priljubljeno plesišče ljubljanske mladine. Tu je bilo tretje gostilniško podjetje Metke Podbojeve, ki je bila posestnica te hiše. Ko se je preselila z Griča v »Pekel«, ji je sledil Prešeren tudi tja. Prvikrat je prišel v »Pekel« neki petek, pa je zagledal gosta, ki je jedel meso. Prešeren je zapretil krčmarici:

Metka, Metka!
Ne spoštuješ petka,
si pustila Grič,
vzel te bo hudič.

(Proteus l. c.) V pismu Stanku Vrazu (1843), katerega je za njegovega bivanja v Ljubljani najbrž seznanil z Metkino gostilno, je priznal Prešeren, da piše krog 7 ur na dan pri drju Crobathu, da more dve uri piti pri stari Metki (ZMS 1902, 187). Tja je prihajal navadno vsak dan dvakrat (S N 1875, 92 Kd) in bil središče ondotne gostilniške družbe. Dokler ni bilo Prešerna, je vladalo dolgočasno mrtvilo. Rad je pogledal tudi v kuhinjo, kjer se je kratkočasil z uslužbenkami in jih mudil pri delu. Kadar že ni bilo več moči izhajati, je dala Metka hčerki znamenje, da je prišla in izvabila Prešerna v gostilniško sobo, ali pa so nastopile služkinje s svojimi kotliči, v katerih so mešale in delale »sneg« ter polagoma napredovaje proti pesniku ga naposled izrinile iz kuhinje (g. Fr. Drenik). Kadar mu je uhajal govor na opolzko stran, je moral čuti iz ust Metkinih ali njenih hčerk svarilo: »Doktor, če ne molčite, boste dobili eno po hrbtu.« Včasih jo je res dobil. Prešernu se je očitalo pijanstvo, a iz poročila Beti Koglove (Kakšen je bil Prešeren? SN 1875, 92 Kd) je razvidno, da Prešeren ni bil nikdar popolnoma pijan. Kadar je bil vinjen, je bil miren in večinoma globoko zamišljen (ib.). Metkini rodbini je bil skoro hišni prijatelj. Govorica je šla, da mu ugaja Metkina hči Jerica. Nji je baje zložil pesmi »Ukazi« in »Slovo« (ib.). Za njeno roko se je potegoval sin imovitega meščana Žane Sonc; a Jerica

ga ni marala in se je zaročila z bogatim tovarnarjem Angležem Mollinejem. Ko je Sonc zvedel o tem, je izostal iz »Pekla«; Prešeren pa se je nekaj dni nato, ko so vsakdanji gosti zbijali šale ob Sončevem neuspehu, udeležil teh šal s seršenom:

Sonce se skriva,
videt' ga ni,
ker se peklena
Jer'ca moži.

(G. minister Ivan Hribar in msgr Tomo Zupan — oba iz ust pok. gospe Ivane Zadnikarjeve roj. Wohlmutove.) Dogodek spada v leto 1843, ko se je dne

kaka druga na višjo stopinjo, boste vi vendar zmeraj več« (SN 1875, 92 Kd). — Poleg hčerk je vabila goste v »Pekel« igralnica, ki je poslovala tamkaj vsak večer. Metka sama je imela »banko« (E. Jelovšek, Spomini, 9 Kd).

Leta 1848 je vzbudilo v Ljubljani Narodno stražo (Nationalgarde), ki si je postavila na Kongresnem trgu pred deželnim dvorcem, prednikom sedanjega vseučilišča, stražnico — »Haboht« (Hauptwache), dvokrilno pritlično splotje z vmesno arkado. Stražnica je bila slovesno otvorjena dne 18. avg. 1849. Po razpadu Narodne straže leta 1851 je prevzelo mesto omenjeno po-

V Peklu pri Metki na voglu Kongresnega trga in Vegove ulice.

25. julija poročila Jerica Podbojeva z Mollinejem (Kd). Tedaj je živela v Ljubljani ugledna trgovska rodbina Soncev. Njihova hiša je bila v Ključavničarski ulici št. 5 (stara 255 — sedanja posestnica je Nežika Kraljeva, kjer je bila do nedavna gostilna »pri Solncu«). — Ko se je Metkina hči Antonija zaročila z Večem, ji je Prešeren šaljivo prerokoval: »Vi boste zmeraj več; če tudi pride

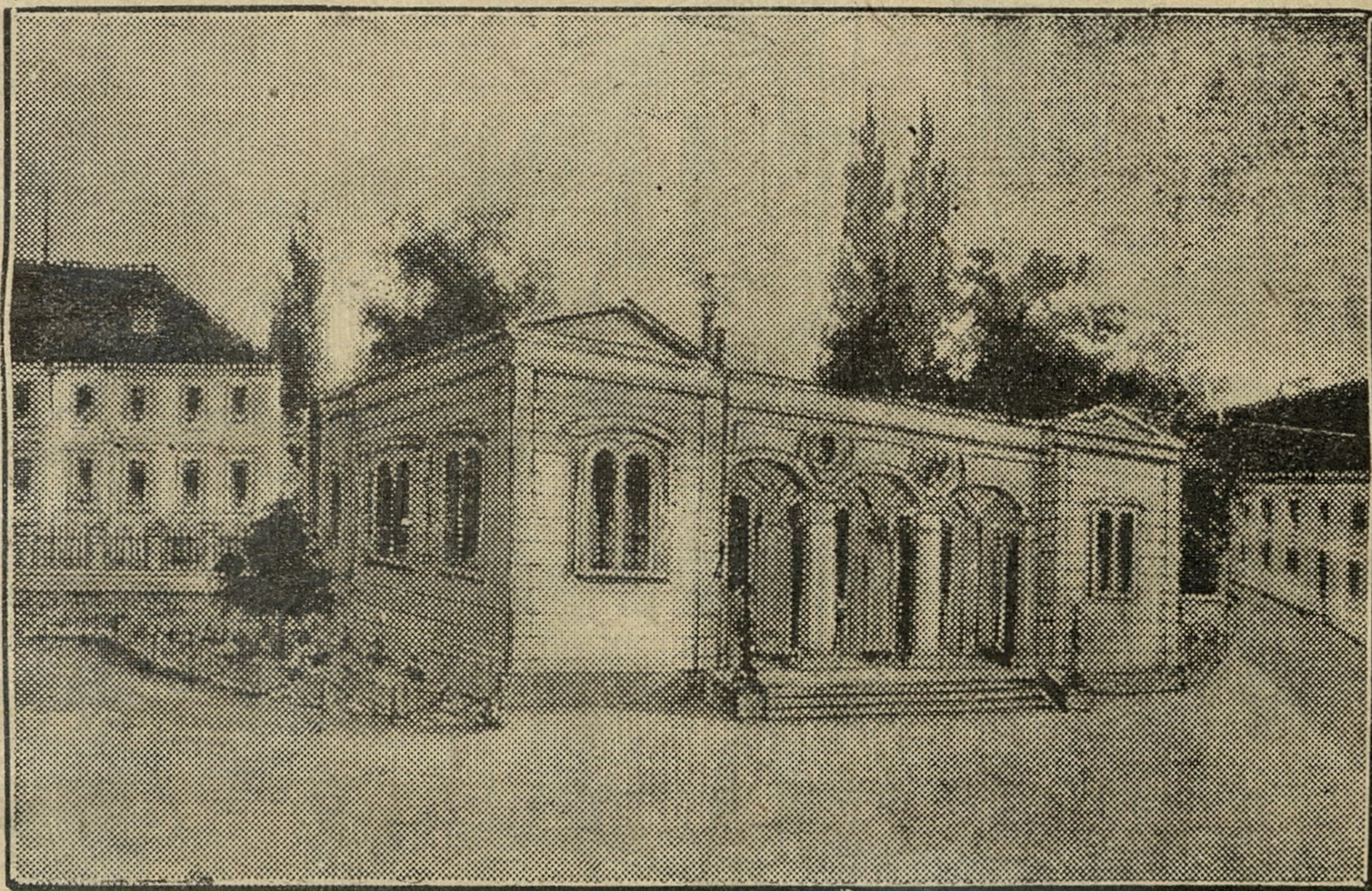
splotje v svojo last in ga dajalo v najem (Lj. časnik 1851, 347). Kakor se spominjata gg. Grasselli in Drenik, je bil v opuščeni stražnici nekaj časa izkuhali mala kavarna, kjer se je dobival punš, limonada in dr. Porabili so jo kdaj tudi za panorame. Naposled so shranjevale v njenih prostorih stojnice Vipavke, ki so prodajale leta 1855 do 1860 na Kongresnem trgu od nunske cerkve

navzdol južno sadje. Razpadajočo kobilico so podrli krog leta 1857., ko so presnovali vrt pri deželnem dvorcu (g. I. Robida). Sliko stražnice hrani Narodni muzej.

V južnem delu Kongresnega trga je nudilo staro stanovsko gledališče (pogorelo ponoči 17. febr. 1887) v starejši dobi okrepčila v kavarni, nameščeni ob vhodu.

Kavarna s slaščičarno se je nahajala tudi v Kirbischevi hiši. Istotam za vodo je delovala gostilna »pri Meksikancu«, ustanovljena v dobi, ko so dobro-

Tedanji lastnik ji je bil Nikolaj Merk. Leta 1786. je bil za natakarja »pri Reselbirtu« neki Jurij Ronahar iz Trbiža, kar opravičuje domnevo, da je bila tedaj v boljših ljubljanskih gostilnah poleg ženske moška strežba. Iz rok Merkovih dedičev je prišla pivovarna z gostilno vred krog leta 1850. v last Aurove rodbine (Pavel, potem Jurij Auer). Jurij Auer je prvi v Ljubljani vpeljal električno razsvetljava v svoje gostilniške prostore v jeseni leta 1883. (SN 1883, 239). Staro, parstoletno hišo so podrli leta 1898.; nova št. 12, globoko

Stražnica Narodne straže na Kongresnem trgu.

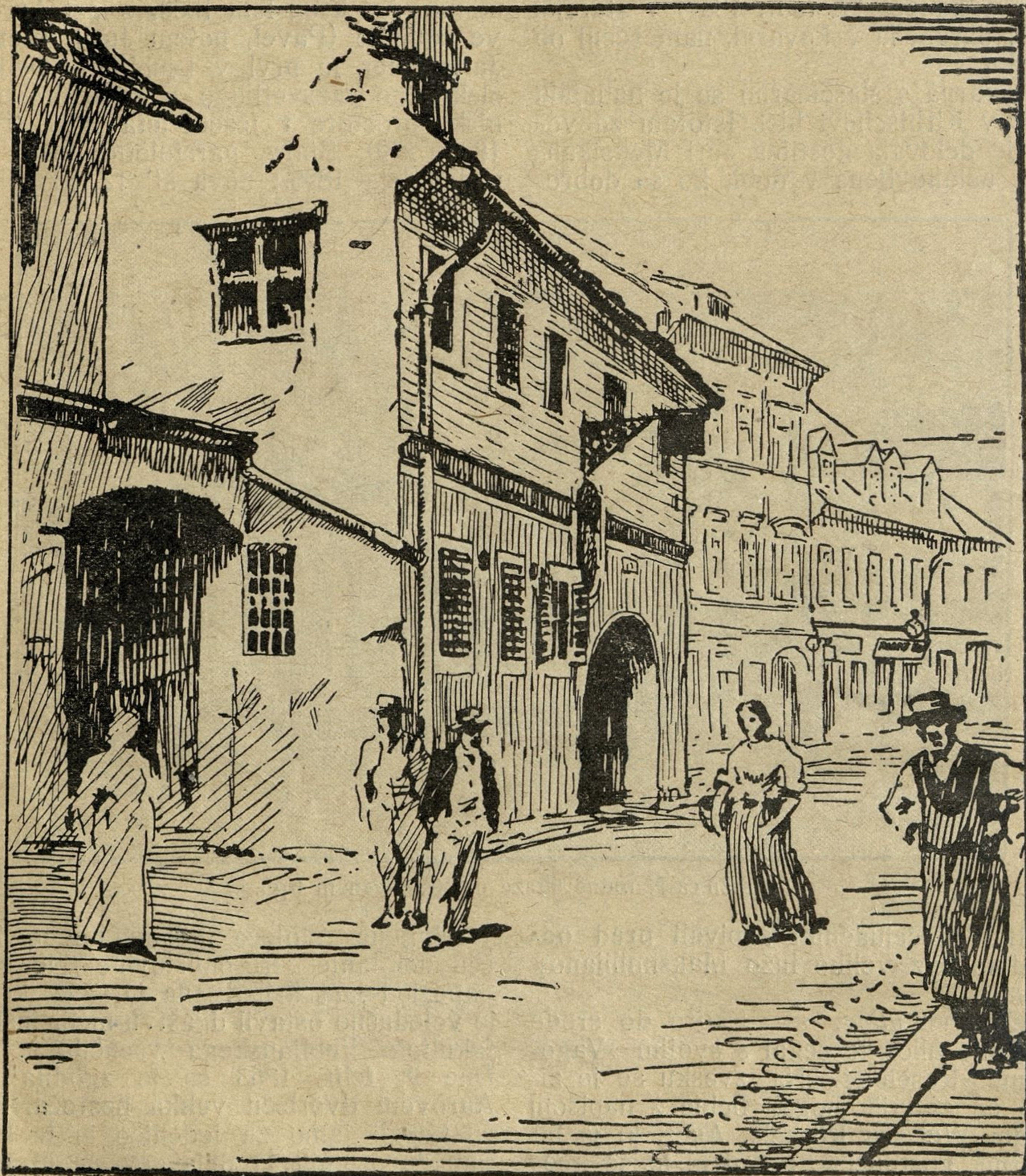
voljci rdečehlačniki zapivali pred odhodom čez veliko lužo Maksimilijanov denar.

Wolfova ulica. — Skoro do srede sedanje ulice je segal s svojim »Vagonom« »Reselbirt«. Na izvesku se je zibal na zadnjih nogah belec z napisom »zum Weissen Rössel«. Auer, ki je bil lastnik gostilne — po njem se je imenovala tudi »pri Auru« — je varil tu (pozneje na »Zelenem hribu«) pivo, ki je bilo na dobrem glasu. Ljubljanski paglavci so hodili na »Reselbirtovo« dvorišče gledat in dražit dva osla, ki sta prestopajoč se gonila velikansko kolo. Pivovarna je bila tu že leta 1770.

vmaknjena, stoječa deloma na stavbišči nekdanje »Reselbirtovine«, je bila naposled last drja Ivana Oražna, ki jo je veledušno ostavil dijaštvu medicinske fakultete ljubljanskega vseučilišča. — Dne 9. febr. 1863 se je zgodila na Aurovem dvorišču velika nesreča. Ko so kopali jamo za ledenico in je bilo tam zaposlenih 11 delavcev, se je jela nenadoma zemlja posipati. Deset jih je uteklo, enega je podsulo (Naprej 1863, 46). — V »Vagonu« se je shajal krog leta 1875. Josip Jurčič s svojimi prijatelji. Tu se je spočel niz temeljitih uvodnih člankov »Sl. Naroda«, opremljenih s črko »omega« (Ω). Pisatelji

so jim bili: Janko Kersnik, dr. Fran Škofic in dva druga jurista. K »Auru« so zahajali jezikoslovci: profesorji Pletersnik, Bartel, Žakelj, Bežek, zgodovinar profesor Rutar, zvezdoslovec profesor Vodušek (Proteus, l. c.), odvetnik dr. Valentin Zarnik.

— V sosednji hiši št. 8 je sijala »Zlata zvezda« (»Zum Goldenen Stern«) že leta 1735. Krog leta 1787 do 1802 je vodil to znamenito gostilno Anton Sebig (Schebich), potem par desetletij Josip Dežman, za njim Valentin Dežman, naposled Benjamin Pichler, ki je

Reseljnov Vagon v Wolfovi ulici — podrt.

V prednici sedanje Dolenčeve hiše št. 10 se je nahajala nekdanja pivnica (»Weinhalle«) »pri Gaudiju« (pri Veselju).

sezidal sedanjo hišo (g. P. G.). Leta 1848. se je štela »Zlata zvezda« med ljubljanske hotele, kdaj je ugasnila, ni znano. Leta 1860. je ni bilo več. Sedaj

prodaja tam posestnik Fran Golob železnino. — V »Zlati zvezdi« se je razvila prvokrat v Ljubljani slovenska trobojnica. Bilo je v začetku aprila leta 1848., ko so nekega popoldneva zaslepljeni Ljubljančani slovesno razobesili na Gradu frankfurtarsko črnordečezlato zastavo.¹ Zvečer nato je bila v »Zlati zvezdi« zbrana večja družba narodnih gardistov. Kar se odpro vrata in v sobo stopi Lovro Toman s slovensko zastavo v roki. Spremljali so ga tovariši juristi, prišedši pravkar z Dunaja. Družba je obmolnila, ko je Toman po vljudnem pozdravu jel bičati sramoto, ki jo je učinila Ljubljana danes svojemu narodu. Slovenci smo in ne Nemci, je poudarjal, in tista sramotna cunjica mora izginiti z grajskega stolpa, kjer sme vihriati edinole slovenska zastava. Z »živio« klici so mu pritrjevali tovariši in tudi nekateri gardisti. Še tisto noč je odnesel vihar nemško zastavo z Grada. Raztrgano so jo našli na Posavju (Anonimus, Prva slov. zastava v Ljubljani. SN 1898, 63).

Wolfovo ulico in njene stanovalce sta pred 50 leti večkrat vznemirjali dve zloglasni žganjarni. Prva — »Pihlerjev kevder« — je omamljala svoje žrtve v hiši, kjer je nekdanj žarela »Zlata zvezda«. Druga jih je zastrupljala v nasprotni hiši št. 1, katere lastnica je sedaj »Jadransko podunavska banka«. V tej hiši spredaj je imela točišče krčma »Zum Lustigen Krainer«.

Zaradi izvrstne pijače je bila od nekdanj na najboljšem glasu gostilna »pri

¹) Nasproti temu poročilu ugotavlja g. Fran Črne, spominjaje se izjave svojega očeta Lovrenca Črneta po domače Klemenca iz Krakovega, naslednje: Zastava, ki so jo mesli v sprevedu od Rotovža ali od Habohta po Mestnem in Starem trgu in po Florijanski ulici dijaki in drugi z godbo na Grad, je bila belordeča, kakih 8 m dolga in 4 m široka. Na stolp jo je nesel Lovrenc Črne, tedaj cesarski pomočnik Koširjev. Ker ni šla po stopnicah, je moral drog prežagati. Ko jo je razobesil, je zaklical Košir: »Hoch lebe die Konstitution! Hoch lebe Kaiser Ferdinand!« — Apih, Slovenci in 1848. leto str. 74 trdi, da je dne 7. apr. 1848 ob 6. zvečer Narodna garda razobesila na Gradu nemško trobojnico.

Belem volku« št. 4. — »pri Vajsenvolfu« so nemškovali stari Ljubljančani. Tej gostilni so bili gospodarji, kolikor sem mogel doznati: Matija Langer (1787), France Colnar (1815), Margareta Jerajeva (1840), za njo Ivana Nepomucena Jerajeva in naposled rodoljubna rodbina Lenčetova (Mihael, Josip Lenče † 12. aprila 1920). V »štalici« pri »Belem volku« so bili večkratni gosti: Jurčič, dr. Valentin Zarnik, dr. Dolenc, Andrej Praprotnik, Ivanetič, Ivan Resman (Proteus, l. c.).

Marijin trg. — V prednici Frischeve hiše št. 3 je krčmaril leta 1802. France Colnar. V sosednji v kotu stoječi, s pročeljem proti frančiškanskemu samostanu gledajoči Seunigovi hiši je tičala gostilna »pri Francéli«. Ko je dne 25. sept. 1842 nadvojvoda Franc Karol slovesno otvoril novi Frančiškanski — dotlej Špitalski most — so ga na čast otvoritelju preimenovali v Francev most. Kmalu nato se je pojavila vrh vrat Franceline gostilne tabla s sliko novega mostu in z napisom »Zur Franzensbrücke«.

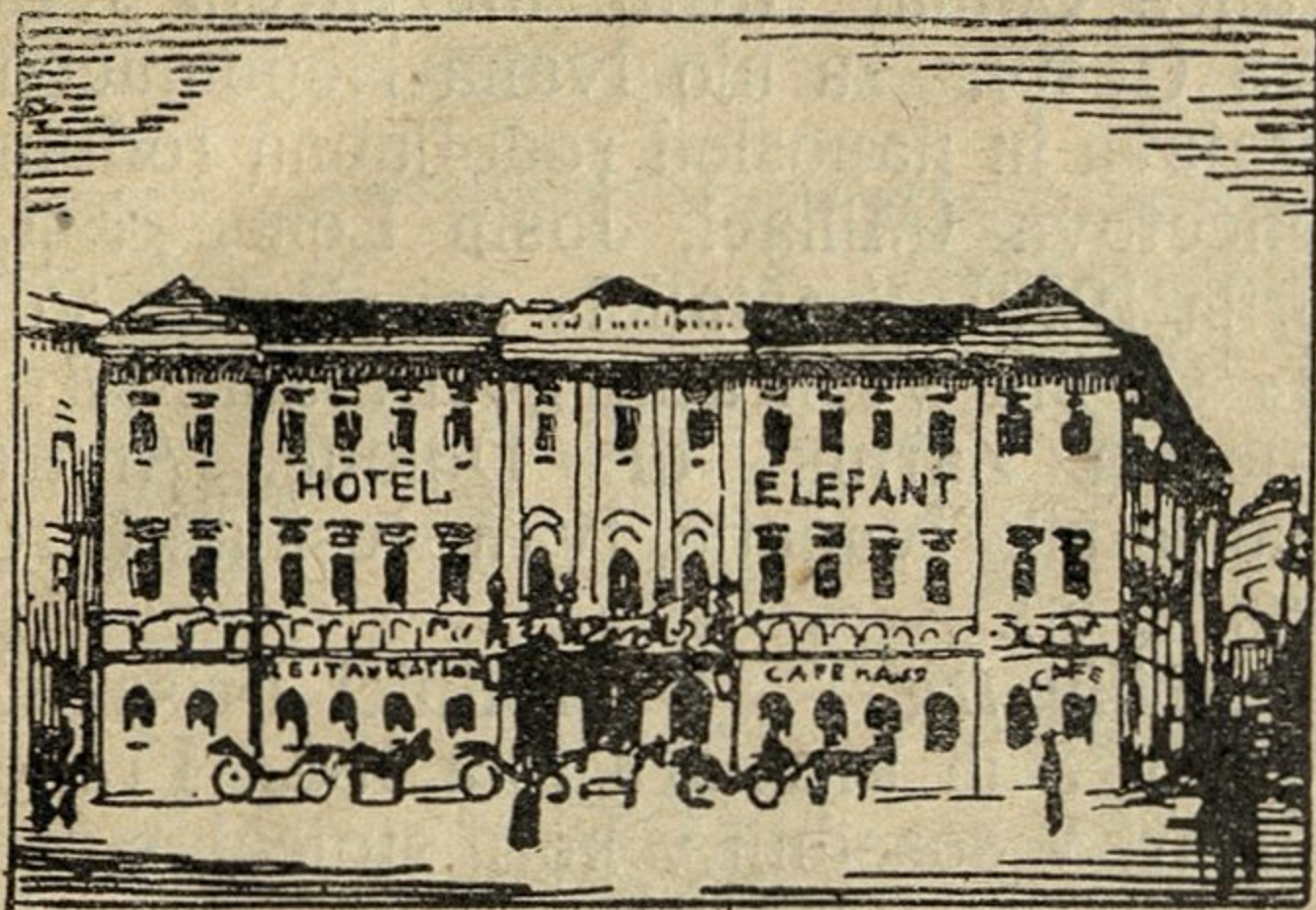
Šupevčevi so imeli dve hiši; prva je gledala na Marijin trg in v sedanjo Prešernovo ulico, druga je zavzemala stavbišče sedanje Ljubljanske mestne hranilnice. V prvi je bila gostilna »Zum Weissen Hirschen« (LZg 1834). Do 1. okt. 1846 je točil tu Jos. Ruckensteiner, ki je nato prevzel trakterijo v Kazini (LZg 1846).

Prešernova ulica. — Sloveča je bila pred nekaterimi desetletji Perlesova pivovarna in z njo združena gostilna (št. 5, 7, 9). V začetku 19. stoletja je tu varil pivo mestni blagajnik Dominik Jamnik. Nekdanji obulični gostilniški prostori so se pred nekaterimi leti prelevili v prodajalno, gostilna pa se je umaknila v **vinsko klet** na dvorišče.

Na nasprotni strani blizu sedanje »Tiskovne zadruga« je vabila nekdanj gostilna »Zum Steierischen Franzl«, ki se je preselila na vogel Resljeve in Metelkove ulice, kjer je pred nekaj leti preminila. Dandanašnji je tam prodajalna železnine.

Dunajska cesta. — Med Prešernovo in Frančiškansko ulico se dviga sedaj najstarejši ljubljanski **hotel »Slon«** (»Hotel Elephant« — po domače »pri Mokarju« ali »pri Elefontu«) z restavracijo,

kavarno in kopališčem. Nekdaj mu je bil vhod iz Prešernove ulice, kjer je mohl iznad vrat izvesek s slonovo sliko. Sedanjo obliko mu je dal posestnik

Hotel „Slon“ leta 1885.

Josip Zalar (Saller), dvignivši ga v letih 1856 do 1858 v dvonastropje; kopeli je napravil že leta 1853. Kavarna se je odprla sredi jan. 1860 v pritličju na voglu Dunajske ceste in Prešernove ulice, kjer je še sedaj. Prevezel jo je Gnezda, ki je prej kavarnaril na Mestnem trgu (N 1860, 31). Pripovedka ob izviru hotelovega imena sega v 16. stoletje. Ko je korakal leta 1552 v spremstvu nadvojvode Maksimilijana iz Trsta, kamor je prispel iz Španije, prvi tod opazovani slon, je vzbujal povsod, koder so ga gnali, velikansko strmenje. Z okolico vred je bila vse tedanja Ljubljana pokonci, ko je prihajal neznani velikan po Tržaški cesti. Počival je ba je tam, kjer se nahaja sedaj hotel »pri Slonu«. Odvedli so ga potem na Dunaj. — Krog leta 1818 so kazali »pri Mokarju« Ljubljančanom slona, ki mu je bilo ime Misbaba. Ta priimek se je prijel imenovane gostilne in ji ostal nekako do srede preteklega stoletja. Misbaba je podivjal v Benetkah, kjer so ga ustrelili (Costa, Reiseer. 25. BK 1858, 270). Med ljudstvom je bilo vkoreninjeno ime te gostilne »pri Mokarju«, ki še ni pozabljeno. Napis »Hotel Elefant« je presenetil nekega kmeta; počasi ga je čital; stvar mu ni šla v glavo; pa je sam pri sebi mrmral: Kaj neki je hotel elefant tej hiši? (N 1860, 31). — Sredi 18. stoletja je točil »pri Slonu« Ferdinand Mrvec. — Leta 1779 je prešla hiša v last Jere Maličeve, ki je štiri leta pozneje odstopila »Slona« me-

ščanu gostilničarju Josipu Savinšek, ženinu svoje hčere. Savinšekova rod bina je gospodarila tu do leta 1822., ko je kupil »Slona« na dražbi Blaž Saloher. Za njim je nastopil Josip Zalar. Njegov sin Josip Zalar je umrl v mestni ubožnici dne 16. avg. 1882 star 39 let. Bil je jako nadarjen. Govoril je poleg slovenskega francoski, angleški, laški in nemški jezik. Slovel je kot jako več krasopisec. Njegov »Krst pri Savici«, ki ga je kaligrafiral za londonsko svetovno razstavo, je bil umetniško delo. Bil je izvrsten fotograf. Ugonobila ga je pijača. Zapravil je vse premoženje. Naposled se ga je lotila sušica (SN 1882, 192). Leta 1876 je postal »Slonov« lastnik Anton Gnezda (um. 1880). Njegova vdova Josipina ga je prodala pred nekaterimi leti Koritniku in Hedžetu (Radics, l. c. III. 1-11). Med »Slonovimi« gosti je bil ob svojem času Prešeren (msgr T. Zupan). — Hotel »Slon« je važen v našem narodnem razvoju, ker se je v njem započela in rodila »Narodna čitalnica«, mati malone vseh sedanjih ljubljanskih narodnih društev. Njen rojstni dan je bil 20. okt. 1861, ko se je pri »Slonu« vršil njen ustanovni občni zbor in je bil izbran načelnikom tedanji mestni župan Mihael Ambrož, ki je označil pravec novega društva piščoč v »Novicah«: Naš edini namen je le omika našega zanemarjenega materinega jezika na poti društvenega življenja.« Hotelir Zalar je prepustil začasno Čitalnici nekaj sob v prvem nadstropju, kjer se je priredila dne 24. nov. 1861 prva čitalnična »Beseda« in se je pel Davorina Jenka »Naprej«; druga je sledila na Štefanov dan (N 1861).

— Poleg »Slona« tam, kjer Piccoli (št. 6) prodaja zdravila, je tičala pred dobrimi 60 leti »Nikolova kavarna« — zadnjevrstna, kamor je zahajala poleg dijaštva »vsake vrste sodrga, posebno tisti »gas-senlumpi«, ki so prežali na kmete in vojaške šarže, da so jih pri kartah drli« (Alešovec, Kako sem se likal 383).

Med stare ljubljanske krčme spada gostilna »pri 6« (»pri Zeksarju«), sedaj »pri Šestici«, kjer je točil leta 1787 Fr. Golob.

Gostilni v Bürgerjevi hiši št. 10 je bil v isti dobi voditelj Jernej Oblak, čigar naslednik je bil Miha Sadar.

V sedanji Mathianovi hiši je krčmaril leta 1787. Josip Savinšek, potem Andrej Malič (1802), za njim Andrej Smole (1828). Naposled se je reklo tej gostilni »pri Bišoffranceljnu«, ker je bil krčmar prej sluga pri škofu Wolfu.

V nasproti stoječih hišah št. 5, 7, 9 tam, kjer sedaj posluje »Balkan«, je slovel hotel »pri Zlatem levu« (Zum Goldenen Löwen), obsegajoči poleg gostilne kavarno. Omenjeni hišni sklop je imel razne gospodarje. Na št. 9 je bila še leta 1828 državna mitnica, ostali dve hiši sta bili krog leta 1800. last Maličeve rodbine. V srednji hiši št. 7 je bila že tedaj gostilna, ki jo je vodil Andrej Malič. Leta 1802. je krčmaril Nikolaj Šusters, leta 1805 Jurij Čurn, leta 1828. Katarina Colnar, leta 1833. Anton Dolničar. Že leta 1828 je bil Andrej Fröhlich posestnik št. 5, leta 1860. pa se je nahajal v njegovi lasti ves trohišni sklop. Pod njim se je »Zlati lev« uveljavil v vrsti ljubljanskih hotelov. Ukinil ga je menda njegov naslednik Anton Fröhlich (kdaj?) — Za časa, ko je Dolničar vodil »Zlatega leva«, je bil njegov gost Prešeren, nekoč v večji družbi, v kateri je bil tudi Stanko Vraz (ZMS 1902, 192, Kd). Kakor »Slon« je tudi »Zlati lev« znamenit v narodnem oziru, saj je bilo tamkaj — v Fröhlichovi hiši na Dunajski cesti — prvo gnezdo »Južnega Sokola«, spočetega na Drenikovem vrhu meseca avgusta 1862. Kmalu po ustanovitvi — pravila so mu bila potrjena šele 10. jun. 1863 — je najel odbor telovadišče pri Fröhlichu. Telovadili so v ponedeljkih, četrtnih in petkih. Članov je štel »Južni Sokol« o svojem rojstvu 70. V gostilni »pri Zlatem levu« so se njegovi društveniki zabavali s petjem, deklamacijami in godbo (»Torbica« III. 184-186). V prostorih »Južnega Sokola« v Fröhlichovi hiši je jel leta 1865 poučevati otroke in odrasle v telovadbi Štefan Mandič. Poučeval je tudi borjenje s sabljo in rapirjem (»Triglav« I., 1865, 360). — Pripomnim, da se je zvala Fröhlichova gostilna na Dunajski cesti leta 1836 in tudi še leta 1847. »pri Belem križu« (Noviški »Dokl. list« 1847, 10).

Na stavbišču znamenja sv. Trojice — na stari Ajdovščini — je stala do

leta 1690. krčma, ki je bila mestna last. Iz Valvasorja (XI, 720) je znano, da je dal ljubljanski mestni magistrat zgraditi krčmo »na Ajdovščini« leta 1633. Hrup ondotnih pivcev je presedal sosedom oo. diskalceatom (po ljubljansko »školcijatom«), katerih samostan s cerkvijo sv. Jožefa je zavzemal selišče sedanje Kmetske posojilnice in sosednjih hiš. Menihi so se pogodili z mestnim magistratom, kupili hišo za 800 gld. in jo dali porušiti.

Čez 180 let je doletela ista usoda »Piškotovo« ali »Krajcbirtovo« krčmo (»Zum Goldenen Kreuz«), ki je stala ob stiku Dunajske in Gosposvetske ceste, nekako tam, kjer je sedaj glavni vhod v kavarno »Evropo« (ost.) Ob Dunajski cesti je bila opremljena z leseno ograjo (dr. J. Prijatelj, »Izza kongresa« 503). Iznad njenih vrat je visel križ, precej podoben križem, kakršne sedaj izobešajo krovci in tesarji, kadar popravljajo strehe. Da sta gostilni »Pri Piškotu« in »pri Krajcbirtu« istovetni, je jasno iz Noviškega »Dokladnega lista« 1851, 15, kjer stoji: »na dunajski cesti v gostivnici »k zlatimu Križu« (goldenen Kreuz) pri tako imenovanem »Piškotu«. — Krčmar »pri Križu« (»Wirt beim Creutz«) je bil leta 1595. Jurij Klemenčič. Leta 1868. podrti hišo so sezidali leta 1635. tedaj se je zvala krčma »pri Belem križu« (LMS 1891, 191). »Krajcbirta« omenja listina leta 1767. Leta 1781. je bil posestnik »Piškotovine« Lovro Sever; gostilno je imel v najemu Ivan Dolničar, čigar 34-letna žena Marija Helena, umrla dne 3. nov. 1780. in pokopana v grobnici bližnje cerkve sv. Jožefa, je slovela po poročilu diskalceatske kronike kot »prva (t. j. najboljša) kmečka gostilničarka«. Severji so tu gospodarili še leta 1821. — Staro Piškotovo krčmo je ovekovečil dr. Ivan Tavčar v romanu »Izza kongresa«. Sredi preteklega stoletja je tako shirala, da so se »Novice« (1852, 155) spotikale nad njo pišoč: »Poleg Celovške in Dunajske ceste se nove mogočne hiše vzdigujejo... Le stara bajtica, na pol podrtija pri »Kreuzbirtu« bolnišnici nasprot še stoji kot pavova noga med drugimi lepimi poslopji«. Leta 1857. se je pojavila v »Slov. Romarju« misel, »de bi se na

Dunajski cesti tiste nizke hišice, kočice pred bolnišnico, namreč št. 70, 71, 72 odkupile in poderle, de bi bil ves ta prostor prost in odpert. Res je, lepo bi stalo namesto zdajne hišice, dvorišča in ohlevja pri »Kreutzwirthe« kakšno novo in veliko poslopje, ali veliko lepši, potrebniši in za mesto veliko vredniši bi bil tukaj prost in obširn odpert prostor, to toliko bolj ker se mesto že zdaj na to stran vedno bolj razširja«. »Slov. Romarja« načrt, da bi se porabilo stavbišče »Krajcbirtovine« in sosednjih hišic za napravo trga, ki »bi segel od bolnišnice noter do tempeljna protestantov, od nove čedne hiše pri stari pošti noter do velike Mediatovkne hiše«, se ni obistinil, pač pa se je iz ruševin »Krajcbirtove« kočice l. 1878. dvignilo »novo, veliko poslopje«, last Luke Tavčarja, kjer je poleg hotela »Evrope« gostovala nekaj časa »Narodna tiskarna«, preselivša se l. 1872. s »Slov. Narodom« v Ljubljano. V gostilniških prostorih, kjer je sedaj **kavarna »Evropa«**, je bilo zbirališče mladih narodnjakov: drja Valentina Zarnika, Levca, drja Vošnjaka, drja Ambrožiča, drja Stareta, Janka Kersnika; duša jim je bil Jurčič. Za rusko-turške vojne so tu željno pričakovali vesti z bojišča. Ko je zvečer Jurčič prinesel najnovejše brzojavke, so ga obkolili in navdušeno pozdravljali ruske uspehe, kadar jih je bilo kaj, in potem praznili kozarce na slavo ruskega strica (»Slovan« 1903-4, 235). »Pri Tavčarju« je prirejal literarni in zabavni klub v zimski dobi l. 1881 do 1883 ob sobotah zvečer »jour fixe« s predavanji, petjem in godbo. Ti sestanki so se potem preselili v stekleni salon ljubljanske Čitalnice. Iz njih je izšlo »Pisateljsko podporno društvo« (A. Trstenjak, Pis. podp. dr. v Lj. 6, 7).

Onostranska tovarišica »Krajcbirtove« krčme gostilna »**pri Figovcu**«, točča že v 18. stoletju — »Figabirta« navaja neka listina leta 1786. — je vztrajala in se ohranila v svoji zunanji preproščini kot nekak vzorec, kažoč, kakšne so bile nekdanje ljubljanske predmestne pivnice. Sedanja Figovčeva hiša je bila sezidana krog leta 1770. (LMS 1891, 191). Izmed njenih nekdanjih gostilničarjev in posestnikov omenjam Mihaela Smoleta, očeta Pre-

šernovega prijatelja Andreja Smoleta (Dr. Prijatelj, »Izza kongresa« 509). Krog l. 1799. sta začela tu krčmovati Miha Smole in njegova žena Helena r. Sever iz Kleč. Miha Smole je vsaj že l. 1805. pridobil obe sosednji hiši na vsako stran. Žena je dokupila še št. 65 (stara). Po smrti Mihe Smoleta je vzela Franceta Valentina, ki je bil poštar poštnega hleva (Kd). Figovčeva gostilna je znamenita, ker se je tu rodil l. 1800 Andrej Smole, kar oznanja spominska plošča vzdana vanjo in odkrita o polnoči 15. maja 1926. (ost.)

— Jako ugledna je bila pred pol stoletjem gostilna »pri Medjatu«. Ljudje so ji navadno rekali »pri Meljatu« (ost.). Ime ji je ostavil Ivan Medjat, ki je tu v skromni hišici krčmaril krog leta 1805. Sedanjo veliko trinadstropno stavbo je zgradil Simon Svetina leta 1850. Njegova vdova Marija Svetina (u. 8. 5. 1868) je zapustila hišo za dobrotne namene — med njimi za sirotišnico — in izročila oskrbovanje hiše ljubljanskim kanonikom. K Medjatu so zahajali ljubljanski učitelji: Praprotnik, Raktelj in dr. Medjatova gostilna je bila tudi Fr. Levstiku priljubljena (g. P. G.) Dne 15. nov. 1861 zvečer ob osmih je treščilo v Medjatov hlev; trije konji so bili ubiti (N 1861, 389). Krog leta 1881. je nehala gostilna po smrti Medjatove Rezike (Terezije Brišnikove † 22. dec. 1880), dobrotnice ubogim in prijateljice slovenske knjige.

Sosednji gostilni v sedanji Polakovi hiši št. 23 se je reklo po posestniku »pri Pavlinu«; nad vrati je bil napis »Zur Ehrenpforte«.

Bavarski dvor« (št. 29), hotel z restavracijo, tako imenovan najbrž v proslavo avstrijske cesarice Elizabete, ki je prišla z bavarskega dvora, je zbiral nad pol stoletja domačine in tujce v svojih prostorih. Zgrajen je bil leta 1851. Dolgoletni lastnik tej dvonadstropni hiši je bil pokojni rodoljub Ivan Vilhar. »Bavarski dvor« je prestal med svetovno vojno. Nekdanje zlate črke »Baierischer Hof« nadomestuje sedaj na pročelju napis »Gospodarska zveza«.

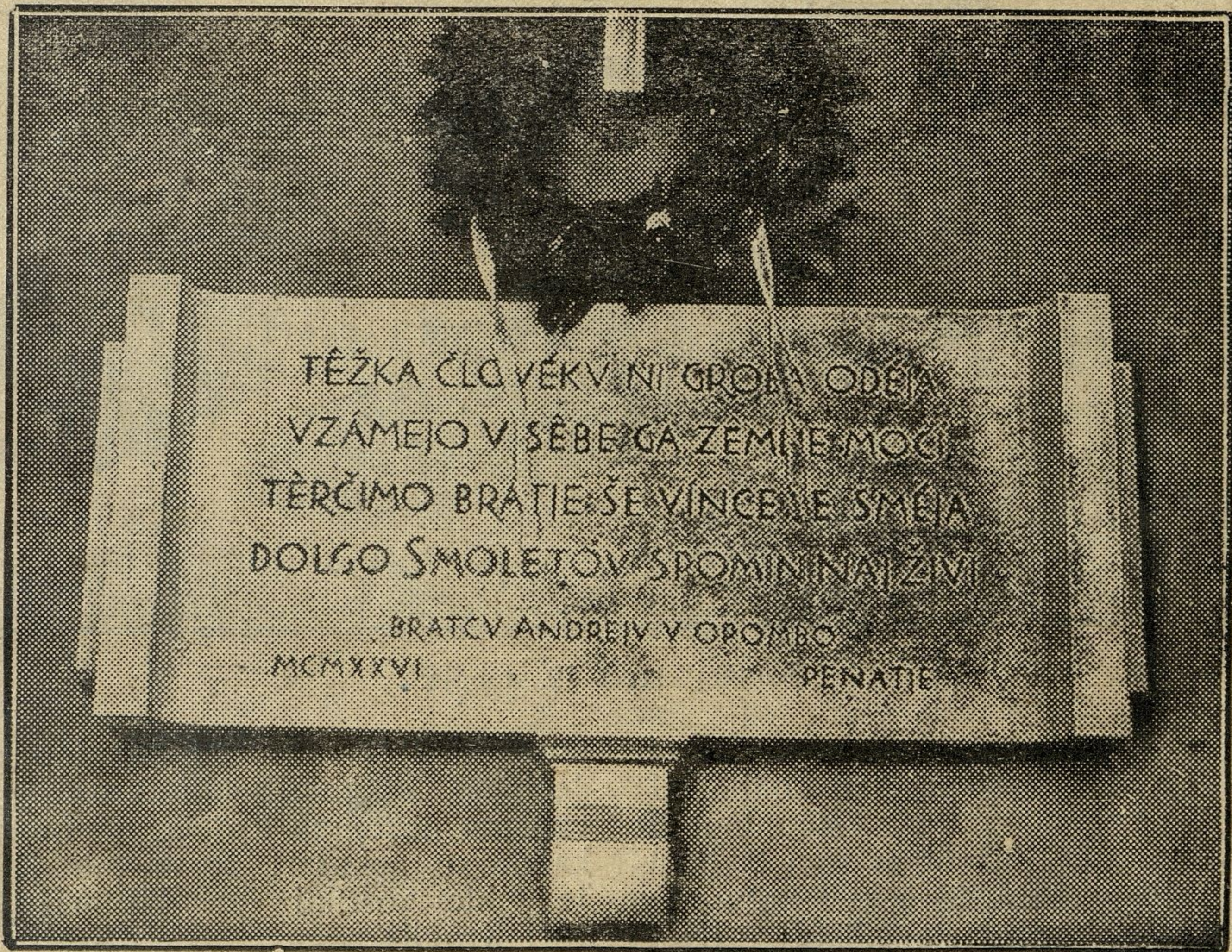
Prednica nekdanji Tschinkelnovi tovarni (sedaj »Balkan« ob železniškem tiru) je bila gostilna, kateri je zgradil

udobne prostore trakter Andrej Nenig. Gostilna se je ponašala s prostorno dvorano, kjer so pred 62 leti prirejali veselice mehikanski prostovoljci. Od Neniga so kupili hišo Tschinkli (g. Z. G.).

Stara je **Petercova gostilna** nasproti Sv. Krištofu.

Gospodsvetska cesta. — Desna stran nekdanje Celovške ceste, v začetku

svoje posestvo imenoval »Neue Welt« (Vrhovec, LMS 1898, 20), — se ponaša prav tako s častljivo starostjo (ost.), kakor njena soseda, sedanja gostilna »**pri Levu**«, v prejšnji dobi imenovana »na Pergeršci« ali »Pergaš«, kar utegne biti potvorjeno iz »Herberge« (ost). Na »Najbeltu« je krčmaril l. 1780 Tomo Borštnik, l. 1781 Jurij Šantel, čigar hči Elizabeta je vzela v zakon leta 1792. Miha-

Spominska plošča Andreja Smoleta „Pri Figovcu“.

prejšnjega stoletja še ne zdržema zazidana, je obstajala iz samih gostilen. »Krajcirtu« (stara št. 72) je bila soseda krčma Primoža Jereba (št. 70) že leta 1787. Borštnarji so domovali tu še leta 1840. Sedaj je tam gostilna »**pri Krajcarju**« št. 8 (last Ivana Kmeta). Ime je podedovala po nekdanjem posestniku Ivanu Kreuzerju.

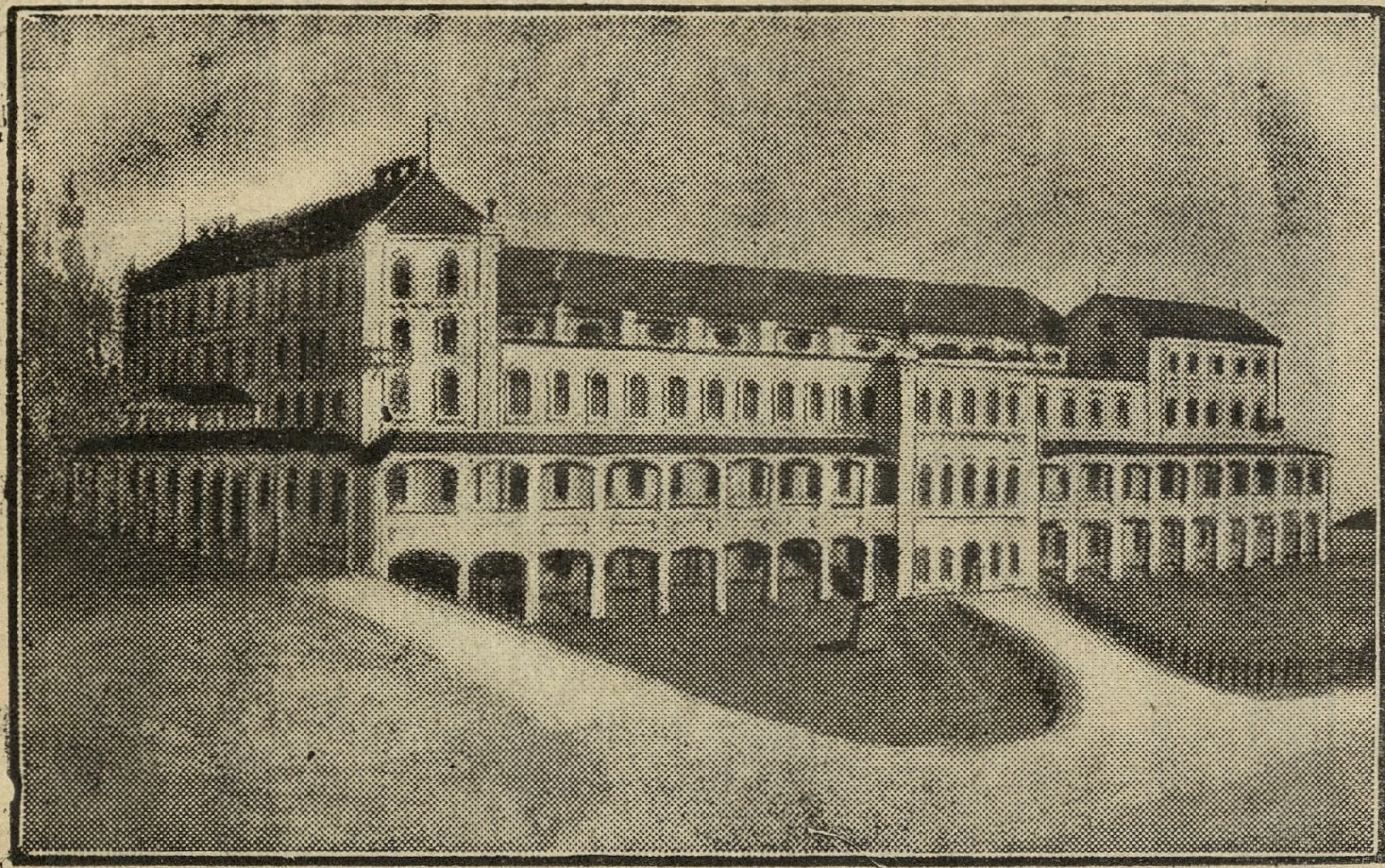
Ob mestni meji proti Šiški na desni strani ceste so vabile vase Gorenjce in meščane tri pivnice: Gostilna »**pri Novem svetu**« (»Neuwelt«). — Ljudje so jo zvali »Najbeltu«, nekdanja pristava Meščanskega špitala, ki jo je kupil na dražbi pl. Födransperg leta 1771 in to

ela Ambroža s »Forštata« in postala mati poznejšega ljubljanskega župana Mihaela Ambroža. »Novi svet« se odlikuje s Prešernovo sobo, ki jo je otvoril pokojni gostilničar Mrak leta 1904. Prejšnjo spalnico je prelevil v gostilniško sobo in ji obesil na steno pesnikovo podobo. Tretja krčma »Zur Stadt Agram«, ki ni bila na dobrem glasu, je zdavna izginila. Stala je blizu železniškega tira.

Med »Hudičeve hiše«, med petere kasarne, kjer »si hudič svoje cipce lovi«, je štel Prešeren »Koliseum«, ki ga je nasproti »Novemu svetu« sezidal leta 1845. inženjer Josip Benedikt Wi-

thalm (roj. v Gradcu leta 1791., † 27. nov. 1865). Ogromna stavba je bila namenjena preko Ljubljane v Italijo potujočim vojakom kot nočišče (nad 3000 jih je lahko sprejela), pa tudi zabavi. V velikanski dvorani so se vršile igre in

frančiškansko cerkvijo svoj stan »boljša« družba (dr. I. Tavčar, »Izza kongresa«, 30). Ivanu Deteli je sledil v posesti Ignacij Detela. Krog srede minulega stoletja je prišla hiša z gostilno vred v last Florijanu Fischerju Zadnja

„Kolizej“ sredi 19. stoletja.

ples. Na Silvestrovo 1845. popoldne ob treh se je slovesno s turško godbo odprl Kolizej občinstvu za vstopnino 10 krajcarjev, a je bil potem izza 2. januarja do 16. maja 1846. zopet zatvorjen zaradi dela profesionalistov (LZg 1845). Leta 1846. se je otvorila v Kolizeju okusno opremljena kavarna. Po noči 18. dec. 1847. je Kolizej večinoma pogorel, a se zopet kmalu prenovljen dvignil iz pepela (Costa, 35, 36). V Kolizeju se je prodajalo izvrstno pecivo.

Na sedanji Gosposvetski cesti (ost.) sta bili leta 1787. krčmi Franceta Mulijsa in Toma Petriča.

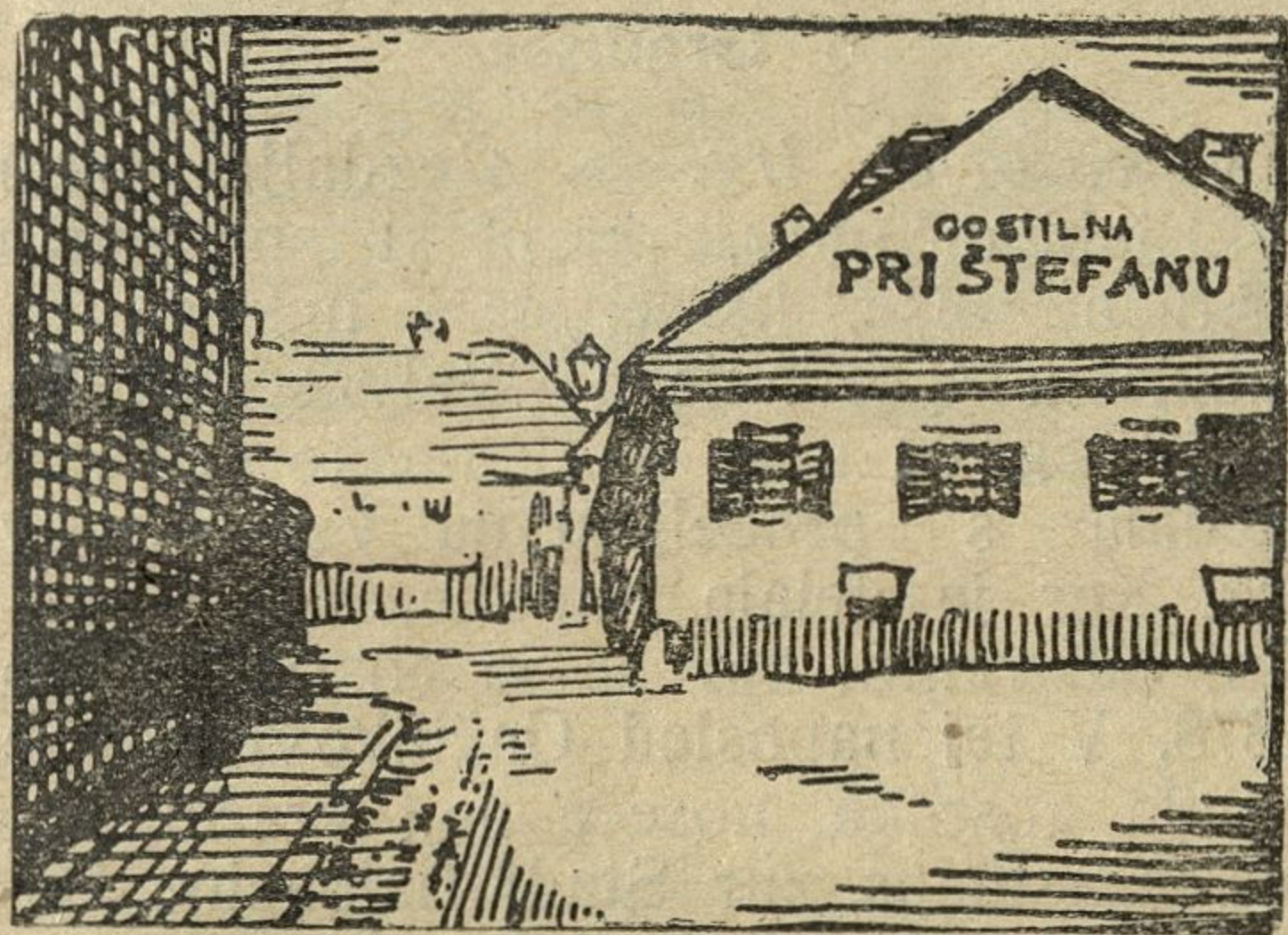
Frančiškanska ulica. — Gostilna »pri Deteli« je zaslovela proti koncu 18. stoletja (ost.) Leta 1771. ji je gospodaril meščan Mihael Detela. Stala je približno tam, kjer se širi dandanašnji levo krilo hotela »Union« (dr. J. Prijatelj, l. c. 503). Za časa ljubljanskega kongresa ji je bil lastnik Ivan Nep. Detela. Tedaj je imela »pri Deteli« za

posestnica te razsežne zgradbe je bila Josipina Piklova. Nad vrati je bila vzdana ogromna krogla, ne francoska, kakor so nekateri domnevali. Zato se je reklo gostilni »pri Fischerju« tudi »pri Krogli«.

Njena soseda v nekdanji, sedaj podrti Ahačičevi hiši (preko njenega stavbišča gre Miklošičeva cesta) je nosila ime »Zum Zitronenbaum«. Gospodarji so bili tu: Jurij Osterman (1787), sedlar Fr. Weinhart, njegovi dediči, naposled v drugi polovici preteklega stoletja Ahačičeva rodbina. To znamenito hišo, ki jo je neki ugleden rodoljub krstil »rojstno hišo slovenske ideje«, so porušili meseca novembra leta 1897. Slovenska narodna ideja, spočeta v Zoisovem krogu, se je rodila leta 1848. v gostilni »pri Citroni«, ki so jo imenovanega leta prekrstili v gostilno »pri Ustavi« (»Zur Constitution«). V njenih prostorih so se shajali na posvet tedanji legijonarji: Höffern, oče dr. Blei-

weis, Svetec, Strupi, Martinjak, Pogačnik, Juvanec, Ložar, Mahkot, Zabukovec, Malavašič. »Pri Citroni« so se zglašali tudi izvenljubljski veljaki; Miklošič, Stanko Vraz, Vuk Karadžić. Mnogo krasnih idej, posvečenih svobodi in blaginji slov. naroda, je vzkrsnilo v tej gostilni. Pozneje so se slovenski narodnjaki preselili k »Virantu« (SN 1897, 251), odonod k »Avstrijskemu cesarju« in naposled k »Slonu«, kjer se je izcimila iz dotedanjega narodnega kluba Čitalnica.

Miklošičeva cesta — je zahtevala poleg Ahačičeve hiše kot žrtev še gostilno »pri Štefanu«, kjer je nad pol stoletja izvrševal svoj obrt podkovski mojster Fortunat Kerschbaum (1787). Naslednica v hišni posesti mu je bila Marija Lindnerjeva, nato Ferdinand Sluga in njegovi dediči, o potresu, ki je staro hišo z letnico 1611 nad vrati smrtno ranil. Alojzij Pogačnik. Gorenje nadstropje so ji vzeli leta 1895.; naslednjega leta so jo popolnoma porušili. Gostilna »pri Štefanu« se je vmak-

„Gostilna pri Štefanu“ na Miklošičevi cesti — podrtá.

nila v novo hišo, stoječo v črti Miklošičeve ceste. — V stari Kerschbaumovi hiši je umrl za kapjo dne 8. jan. 1819. ob 10. zvečer Valentin Vodnik. Stanoval je v dveh pritličnih sobah, katerih okna so gledala proti Marijinemu trgu ali proti Frančiškanskemu mostu.

Šelenburgova ulica. — Na voglu Šelenburgove ulice in Aleksandrove ceste je sprejemal goste še pred desetimi leti hotel »pri Maliču« (»Stadt Wien«). Leta 1757. je stala na tem pro-

storu pritlična hiša, za njenim gospodarskim poslopjem pa se je razprostiral vrt ob sedanji Aleksandrovi cesti tja do Muzejskega trga. Leta 1783. je gospodaril tu Andrej Malič. Krog leta 1883. se je dvignil hotel v dve nadstropji (Radics. Post in Krain, 90, 91). Pri Maliču je jel pesnik Stanko Vraz občudovati slavno ljubljansko »špraho«. Ko sta z Rusom Sreznjevskim stopila dne 8. aprila 1841 v to gostilno, je Vraz izpregovoril hrvatski; a sobarica, pristna Kranjica, ga je vprašala: Šafajo en al dva cimra? Seveda se je Vraz srčno smejal taki »žlabardiji« (Dela St. Vraza V, 217). Nekdanja Maličeva hiša je sedaj last »Jadransko podunavske banke«.

Kakor »Reselbirtova« v Wolfovi je delala napotje v Šelenburgovi ulici do polovice na cesti stoječa enonadstropna hiša, v kateri je točila gostilna »Zur Goldenen Schnalle«, kar so »Novice« leta 1862 prevedle »pri Zapentlji«, Ljubljančani so rekali »Šnodelbirt«. Hišo je kupil leta 1803. Ivan Juvan; potem je prišla v last Novakove rodbine. Gostilna je cvetela v 30, 40 letih tja do otvoritve železnice (ost.) Poleti je vabil goste senčnat vrt. Leta 1878. je bila hiša porušena in z njo vred je izginila gostilna »pri Zaponi«. Nad njenimi vežnimi vrati je tičala v izdolbini kodrasta glava iz črnega marmorja, hranjena sedaj v Narodnem muzeju (Führer 179). Šelenburgovo ulico krasi na mestu »Zapone« v črto pomaknjena dvonadstropna Šlajmerjeva hiša.

Konec Šelenburgove ulice sta se mnogo let pisano gledali dve nasprotnici: Čitalnica in Kazina.

Čitalnico smo pozdravili ob njenem rojstvu »pri Slonu«, kjer je našla prvo začasno zavetje. Dne 26. februarja 1862 so prinesle »Novice« veselo vest, »da je nek domoljuben ud čitavnice — Fr. Ks. Souvan — kupil te dni veliko hišo v Ljubljani, kazini nasproti, ter bo ondi zidal še posebno veliko dvorano za čitavnico našo.« Dne 22. novembra 1863 se je odprla v Souvanovi hiši težko zaželjena dvorana, ki jo je Borovski okusno poslikal (N. 1863, 381). V pritličju se je nastanila restavracija z dvema sobama. Prva večja

je bila namenjena navadnim pivcem, druga manjša je sprejemala odličnejše goste, kar je hudomušno povdarjal Levstik (Zbr. spisi II. 97) v svoji zabavlji:

V čitalnici sta sobi dve,
Oj sobi dve, pri tleh obe ...
Iz prve v drugo pot drži,
iz druge v prvo poti ni.
Saj v prvi le je narod prost,
in v drugi sama visokost,
oj visokost prvaških glav,
težkih od narodnih težav.

Tema sobama se je kmalu pridružil ob dvoriški steni steklen salon. V gorenjih čitalničnih prostorih se je nahajala kavarna. Prvi najemnik čitalnične gostilne in kavarne je bil Nikolaj Ronner (N. 1863, 357). — Dne 28. junija 1868 krog 10 zvečer je tresčilo v čitalnično gostilno. Počilo je tako, kakor bi bil kdo ustrelil. S stropa je padlo nekoliko ometa. Od strele omamljen ni bil nihče. Čitalnična restavracija je nehala leta 1892., ko je bilo odpovedano čitalnici stanovanje. Čitalnica se je preselila nato v Pongračevo hišo na Turjaškem trgu in odondot v »Narodni dom«, kjer jo je pokopala narodna nebriznost. Nad pol stoletja je bila čitalnica ognjišče, na katerem je plapolala vzvišena domovinska ljubezen. Bila je zbirališče vseh, ki so čutili narodno. Iz njenega materinskega krila so izšle naprave, s katerim se še sedaj ponaša slovenstvo.

Kazinsko društvo, kateremu je bil namen nuditi ljubljanskemu plemstvu, uradništvu in meščanstvu skupno zabavo, si je sezidalo v letih 1836 do 1838. sedanje poslopje, v katerem sta se nahajali poleg društvenih prostorov v pritličju restavracija in kavarna. Dokler ni bilo narodno vprašanje na dnevnem redu, so pohajali v Kazino Nemci in Slovenci. Vodnik in Prešeren sta bila člana Kazine. Ko je prišel Stanko Vraz v Ljubljano, se je udeležil v Prešernovem spremstvu plesa v Kazini, ki pa mu ni prijal (LZ 1912, 168). Prešeren omenja Kazino v »Nebeški procesiji«, v epigramu »Božje in hudičeve hiše« in v dveh zastavicah. V poslednjih 50, 60 letih je postala Kazina

leglo nemške vzbesnelosti proti Slovincem, ki so se nekajkrat maščevali, kar so pričala pobita kazinska okna. Sedaj sije tam krasna Krapeševa »Zvezda« — restavracija, kavarna in vinska klet.

— S Kazino je bila v zvezi stara »Švicarija« (»Schweizerhaus«) pod Tivolijem. V odboru Kazinskega društva se je porodila misel, da naj bi se priredilo za poletne mesece blizu mesta razvedrišče. V prijetni senci košatih dreves nad tivolskim gradičem so napravili stan gostilni, ki so jo dne 8. junija 1835 otvorili z godbo in z umetnim ognjem. Nudila je izprva vino, kavo, mrzla jedila, pozneje tudi gorka in pivo. Vsako leto dne 1. maja se je obnavljala slovesna otvoritev. Leta 1838. se je otvorila v velikonočnih praznikih. Ob nedeljah popoldne je zabavala Ljubljančane tamkaj vojaška godba (Carn. 1909, 149). Stara »Švicarija« se je pred 18 leti vmaknila hotelu »Tivoli«, ki ga je zgradila mestna občina za županstva Ivana Hribarja.

6. Gradišče.

Valvasorjev trg. — Čezdalje manj je Ljubljančanov, ki bi se spominjali pritlične hiše, ki je stala nekako na razkrižju sedanjega Valvasorjevega trga, Vegove ulice in Emonske ceste in gledala s pročeljem na Valvasorjev trg. Ker je delala napotje, so jo skušali odstraniti, kar se je posrečilo leta 1878. V tej naposled Gačnikovi hiši je bivala gostilna, noseča nad vratni napis »Gasthaus zur Stadt Laibach«. Poslednji krčmar ji je bil neki Zagorec, ki se je preselil h »Kleplatu« v Florjansko ulico (g. Robida). Drugi vir trdi, da se je reklo tej gostilni »Gasthaus zur Stadt Triest«.

Rimska cesta. — »Na Stenžicah« so zvali nekdanjo staro Cacakovo, po potresu podrto hišo na voglu Emonske in Rimske ceste št. 1 (sedaj Ivan Jelačin). Leta 1796. in v naslednjih letih je krčmaril »na Stenžicah« Peter Kladnik. Pred potresom je bila tu pekarna Franca Cacaka.

V prednici nekdanje Reharjeve, sedaj Kuštrinove hiše je bila leta 1787. gostilna Prima Breclja.

Poleg Velikovrhove hiše, kjer je bil nekdanj križevniški špital, je točila do nedavna gostilna »pri Nemškem vitez-u« — po ljubljansko »pri Tajčen ritarju« — na njenem izvesku je bil vpodobljen vitez v srednjeveški železni

»Pri Jurčku« na Luži (sedaj »Gostilna F. Kodela« št. 11) je stara gostilna (ost.) Ime »pri Jurčku« ji je dal Jurij Černe (1800), ki je prodal hišo žitnemu trgovcu Antonu Podkrajšek. Pod njim je cvetela gostilna. Umrl je leta 1885.

„Švicarija“ — podrta.

opravi. Sedanja hiša št. 5 je sezidana leta 1897. V stari, po potresu poškodovani so gospodarili in gostilničarili: Jakob Gaber (1787), Josip Slovak (1805), Ivan Legat (1815), Miha Jalen (1828), Marko Malovrh (1840). Po njem so zvalj gostilno »pri Marku« ki je prišla po njegovi smrti v last njegovi vdovi in otrokom.

Gostilna »pri Mraku« št. 4 je naslednica gostilne Alojzija Zajca (u. 19. febr. 1926), ki se je vzpel na Belevue. Ta jako priljubljena gostilna se ponaša s Prešernovo sobo. Pok. gostilničar Mrak je zvedel, da je zahajal semkaj pesnik Prešeren in zato je tudi tu, kakor prej na »Novem svetu«, njegovemu spominu posvetil posebno sobo.

v visoki starosti 81 let. Izmed 10 otrok je bil znamenit mnogoletni magistratni ekonom Anton Podkrajšek. Zadnja hči Cecilija, ki je prodala hišo Ivanu Šiški, je preminila dne 22. junija 1923 stara 84 let. — Prešeren je bil večkratni gost »pri Jurčku«. Nekoč je, vstopivši v pivnico, zahteval »pivo«, kar je vzbudilo pozornost, ker tedaj Ljubljančani še niso poznali te besede, nego le »pir«; redkokdaj se je čul »ol«. Pesnik je zahajal k »Jurčku« zaradi domače hčerke Ane Podkrajšekove (roj. 1. apr. 1828); ali očka — tako so rekali nekdanj Ljubljančani meščanskim očetom, materam pa mamka — očka ni maral za škrijca. Ana se je omožila v Ilirsko Bistrico. (Povedala pok. Cecilija Podkrajšekova, ki je hranila rokopis »Nebeške proce-

sije«, žal, da ni pisan s pesnikovo roko.) — Zanimivost »Jurčkovine« je francoska krogla, zapičena v gospodarsko poslopje na ondotnem dvorišču in označena z letnico 1809.

Gostilna »pri Črnem medvedu« (»Zum Schwarzen Bären« — sedaj Živčeva št. 17) še obstoji, dasi se ne zbirajo v nji, kakor nekdanj, krznarji, klobučarji, barvarji in pasarji (S N 1899, 160). Tudi izvesek s sliko črnega medveda je izginil iznad vrat. Že leta 1787. je bila tu pivovarna Toma Aura, ki so jo krog leta 1831. prevzeli njegovi dediči. Pozneje je prišel »Črni medved« v posest Konrada Stöcklingerja (umrl 1904). Sedaj je lastnik stavbenik Fr. Živec.

Po nekdanjem Zoisovem drevoredu, nameščenem za Gradiščem, se je zval »Alébirt« (sedaj Ogorevčeva hiša Pred igriščem št. 3), kjer domuje sedaj gostilna »pri Stari lipi«. Iz železne ograje pri pomolu gleda letnica 1820.

Na Luži — kje? — je bila pred 68 leti krčma Antona Lisca »pri Črnem orlu« (»Zum Schwarzen Adler«), omenjena v uvodu tega sestavka. — V gostilni »pri Črnem orlu« v Gradišču se je rada mudila komisija za zatiranje vina (»Weinvertilgungskommission«), držeča se gesla: V vinu je strup, zato se mora zatirati. Poleg Prešerna je štela naslednje člane: Smoleta, Zupana, deželnega svetnika Križaja, profesorja Martinaka, odvetnika Dolinarja, drja Chrobata (pok. L. Pintarja zapiski, Kd). »Črni orel« je v novejši dobi gnezdil v Gosposki ulici (sedaj »Zlatorog«). Takisto ni bilo moči dognati, kje je bila gostilna »pri Špeli na Luži«. »Špela« je umrla l. 1743, a ostala Ljubljancanom v spominu še dolga desetletja in se je pod njenim imenom »Špela na Luži« omenjala njena hiša celo v uradnih izkazih (cf. Kundschaftsblatt 1775).

V gostilni, ki se je še pred kratkim zvala »pri Rusu«, je taberna krog leta 1787. Josip Savinšek.

Stare korenine je gostilna »pri Koruzniku« (Koruzabirt ost.). Njeno domovanje je sezidal leta 1778. vrhniški poštar Garzaroli (Vrhovec, Lj. m., 147). Vrh podboja je vklesana letnica 1815 in sidro, znak trgovcev. Tu je krčmaril

v začetku 19. stoletja Jurij Mihevec, kateremu se je rodil dne 22. marca 1805 sin Jurij, poznejši virtuoz in skladatelj (umrl 31. 8. 1882 na Francoskem). Koruznikovina je bila leta 1821. last vrhniškega pivovarnarja Klemenčiča, od dedičev jo je kupil leta 1893. trgovec in posestnik Fr. Peterca (S N 1893, 112). Sedaj ji je posestnica gostilničarka Frančiška vdova Novakova.

Prednica nekdanje Paichlove hiše št. 23 je bilo nizko, pritlično poslopje, v katerem je obratovala gostilna »pri Lukcu«. Od nje je ostala samo zidana senčnica na vrtu, kamor so radi zahajali pivci. Leta 1802. je krčmaril tu Pankracij Ramšak. Sredi preteklega stoletja je bila last Josipa Debevca, jako veljavnega moža. Bil je deželni poslanec, mestni odbornik, starosta »Južnega Sokola«, odbornik »Kmetijske družbe«, osebni prijatelj Prešernov; umrl je dne 10. jun. 1878 (Harambaša v »Slovanu« 1916, 60).

Na voglu Bleiweisove in Rimske ceste (št. 24), kjer je sedaj Bohinjčeva lekarna, je bila še nedavno gostilna, ki je imela zaporedoma različna imena. Najstarejši Ljubljancani se spominjajo, da se ji je reklo »pri Metki«. Med leti 1833. in 1840. je prišla prej Andreja Kržišnika hiša (sedaj št. 24) v roke gostilničarke Metke Podbojeve, naše znanke s Sv. Petra ceste, z Griča in iz Pekla. Tu je bilo njeno zadnje gostilniško obratvališče, odkoder se je meseca dec. 1852 preselila k Sv. Krištofu. Leta 1853 se je hiša na Rimski cesti števil. 24 že nahajala v posesti njenih dedičev, zlasti njene hčerke Betke Koglove, a ime »pri Metki« se je ohranilo še mnogo let navzlic raznim nemškim priimkom, ki so se pojavljali drug za drugim nad vratmi: »Zur Eisenbahn«, »Zum Tiroler«, »Zum Jäger«. Metkina hiša, v katero so držale stopnice, je imela skladišče, kjer se je prodajala moka (Noviški »Oglasnik« 1856 št. 7). Vhod sta stražila dva jagnjeda. Zadnji gostilničar je bil Alojzij Zajec. Tudi v to Metkino gostilno je menda zahajal o svojem času Prešeren (SN 1875, 92).

Tržaška cesta. — Lepi pot je imel precej gostilen. Kjer je sedaj konjska mesnica (št. 2), je bila leta 1787. krč-

ma Gregorja Gabra, pozneje malo časa gostilna »Zur Stadt Triest«. Mnogo let je bila tu mitnica, potem pošta, od tod ime gostilni »pri Postiljonu«, kjer je pred 40 leti mož ženo ubil (nadkomisar g. I. Robida). Pred hišo se je vrtil nekdanj vrtiljak.

Na Lepem potu v svoji hiši (tedanja št. 11) je umrl dne 21. jan. 1775. krčmar Josip Leeb (Kundschaftsblatt 1775, 63).

»Pri Krčonu« je nad sto let staro domače ime, uveljavljeno sedaj nad vratni hiše drja. Adolfa Kaiserja, odkoder je o prevratu izginil napis »Gasthaus zur Stadt Görz«. Leta 1802. je krčmaril tu Ivan Lavrin, sredi preteklega stoletja Ivan Ulbing, pozneje Ivan Debevec, brat Josipa Debevca, posestnika gostilne »pri Lukcu«.

Pritlično hišo št. 9, kjer je gostilna »pri Jožetu« (ost.), je sezidal v začetku minulega stoletja France Jenčič. Ime »pri Jožetu« se je prijelo krčme po Jožetu Kuclerju, očeta leta 1922. umrle gostilničarke Josipine Trpinčeve. Prej se je reklo »pri Molku«.

»Pri Mihi« (»Mihatu«) so zvali prednico sosednje hiše št. 11 po nekdanjem posestniku Mihi Grampočniku (1833). Za njim je krčmaril France Pele. Do leta 1886. je bila tu gostilna »pri Zelenem drevesu« (»Zum grünen Baum«), potem do leta 1899. izkuh. Novo hišo je sezidal pok. Vinko Vojevič. Sedaj je tam »Gostilna J. Rupar«.

Stara krčma je bila »pri Erjavčku«, sedaj št. 13. Leta 1787. je zabeležen gostilničar Andrej Drgelin. Potem je bilo tu lončarstvo Franceta Jevnikarja. Sedanja hiša se je dvignila po potresu.

V sedanji Zanoškarjevi hiši št. 17 je bila nekdanj gostilna, ki se ji je reklo menda »Zur Linde«, ker je stala pred hišo ogromna lipa. K Jakobu Prazniku, ki je tabernal tu v začetku 19. stol., so radi zahajali francoski častniki z vojaškega strelišča na stavbišču sedanje tobačne tovarne.

Nazaj v *Gradišče!* Število gostilen se je tu jako zmanjšalo. V sedanji podaljšanji Gregorčičevi ulici je bila pred 123 leti krčma Luke Selana.

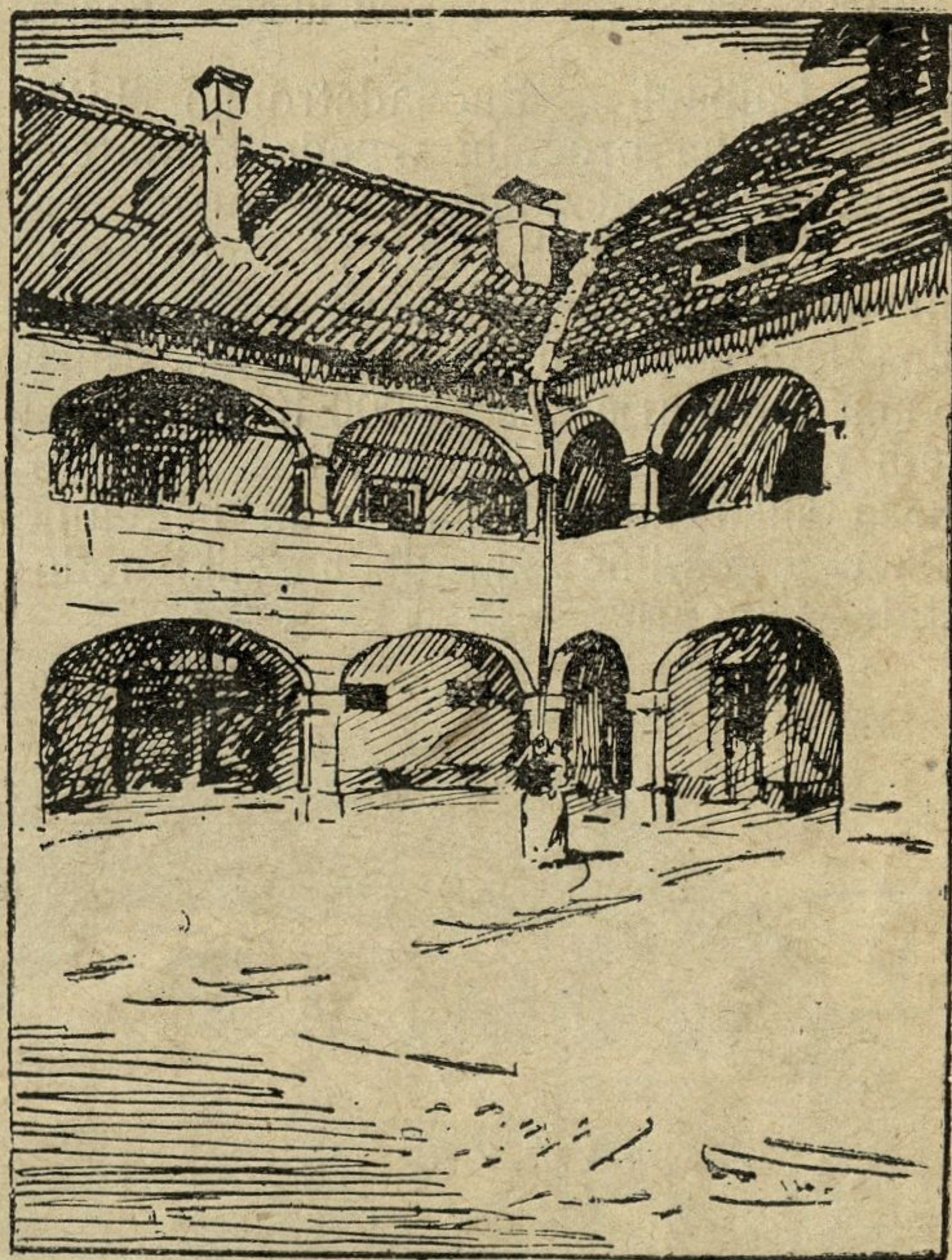
V nekdanji Zamejčevi, sedaj porušeni hiši je tabernal leta 1798. France Langer.

Izginila je sloveča pivnica »pri Cenkerju« (stavbišče dramskega gledališča). Hiši in gostilni je dal ime dr. Anton Zenker leta 1795. Njegovi potomci so tu gospodarili sto let, dokler ni kupila leta 1897. hiše št. 6 Kranjska hranilnica in jo dala čez nekaj let podreti (Radics Alte Häuser II. 27).

Kjer je sedaj Šumijeva sladčičarna št. 9, je bila nekdanj gostilna »pri Mavsarju«. Ime ji je ostalo po Josipu Mavsarju, ki je tu gospodaril krög l. 1860.

Takisto ni več gostilne »pri Kroni« št. 7 (sedaj lastnina Dragotina Hribarja), kjer se je reklo v začetku prejšnjega stoletja »pri Piškurju«. Krčmar je bil tedaj Jakob Praznik. Ali ni bil tu pozneje »Gasthaus zur Ungarischen Krone«?

V prednici sedanje hiše št. 2, stoječe na voglu Gradišča in Nunske ulice, je poslovala do potresa gostilna »Zum Gärtnerwirt«, po domače »pri Zolarju«,

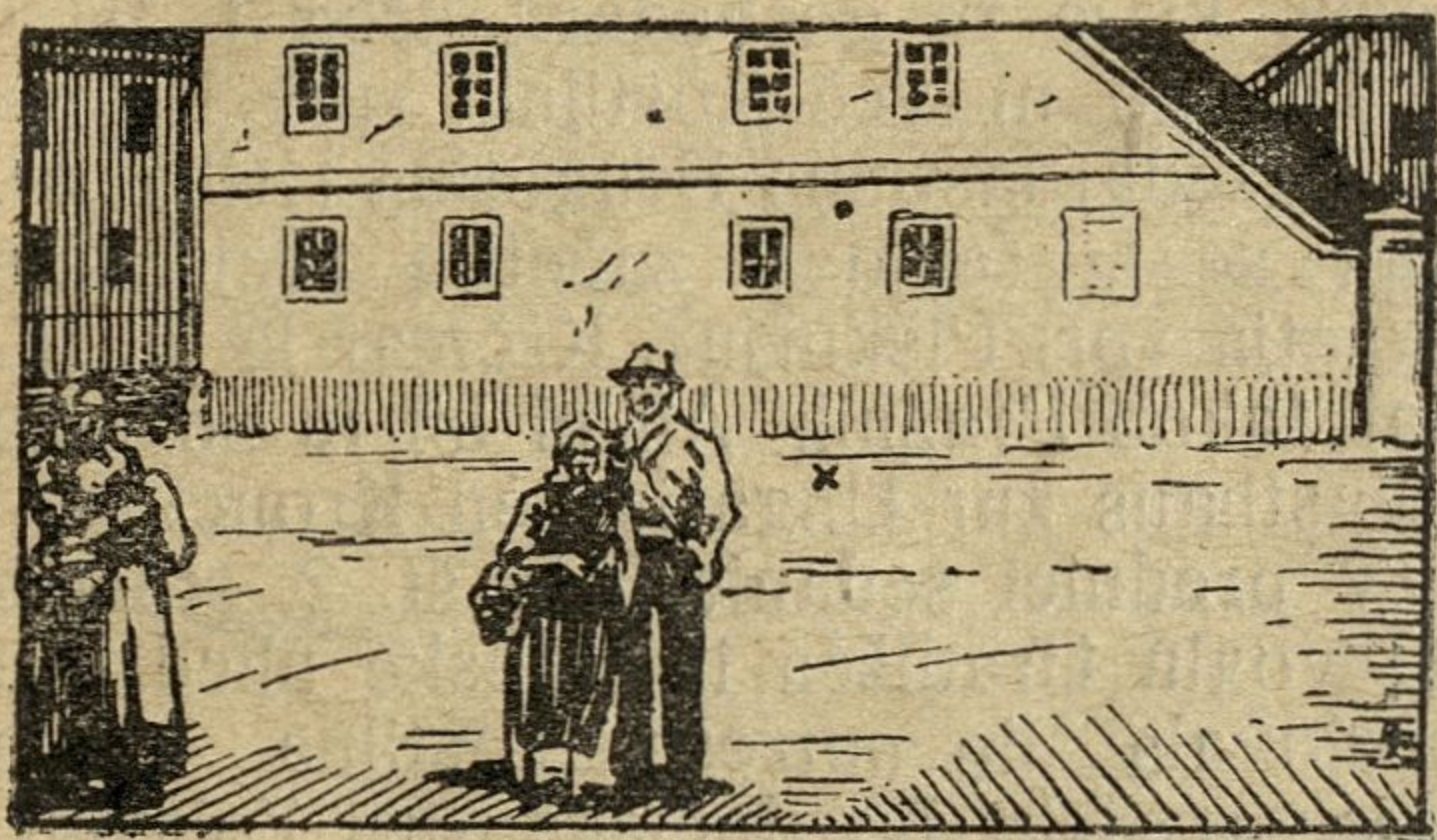

Zolarjevo dvorišče v Gradišču pred potresom.

kjer so se vrstili gostilničarji: Josip Kopinšek (1787), Anton Strojjan (1798), Matej Nabernik (1828), Ivana Premkova (1869). V nasprotni Wurzbachovi hiši št. 1 je bila gostilna »pri Cvajarju«. Leta 1875 je bilo tu telovadišče »Sokola«.

Vegova ulica. — Izmed njenih starih pivnic se je ohranila gostilna »**pri Panju**« (»Zum Bienenkorb«), kateri je bil leta 1787 lastnik Josip Smuk in za njim Janez Nadluga. Razen podbojev pri vežnih vratih, ki jih je dobila nove leta 1890, je ostala hiši »pri Panju« stara vnanjost z majhnimi zakriženimi okni. Morda jo je zidal še Jože Smuk.

Gostilne »pri Šikcu« ni več. Bila je soseda leta 1874 porušene krčme »Zur

Gostilna „pri Šikcu“ v Vegovi ulici — podrta.

Stadt Laibach« Enonadstropno hišo, ozaljšano na pročelju s podobo Matere božje, in njen nezazidani prostor ob starem, sedaj čezdalje bolj razpadajočem mestnem obzidju je kupila mestna občina leta 1903 od zadnjega posestnika Ivana Gražarja za 26.000 K in jo dala radi razširjave Vegove ulice porušiti. Naša slika kaže južno stran nekdanje Šikčeve gostilne; žal, da na sliki nedostaje slemena.

»Gasthaus zur Glocke« v poznejši Seemanovi hiši št. 8. Tu je stal leta 1847 bokal piva 10 krajcarjev (LZg 1847).

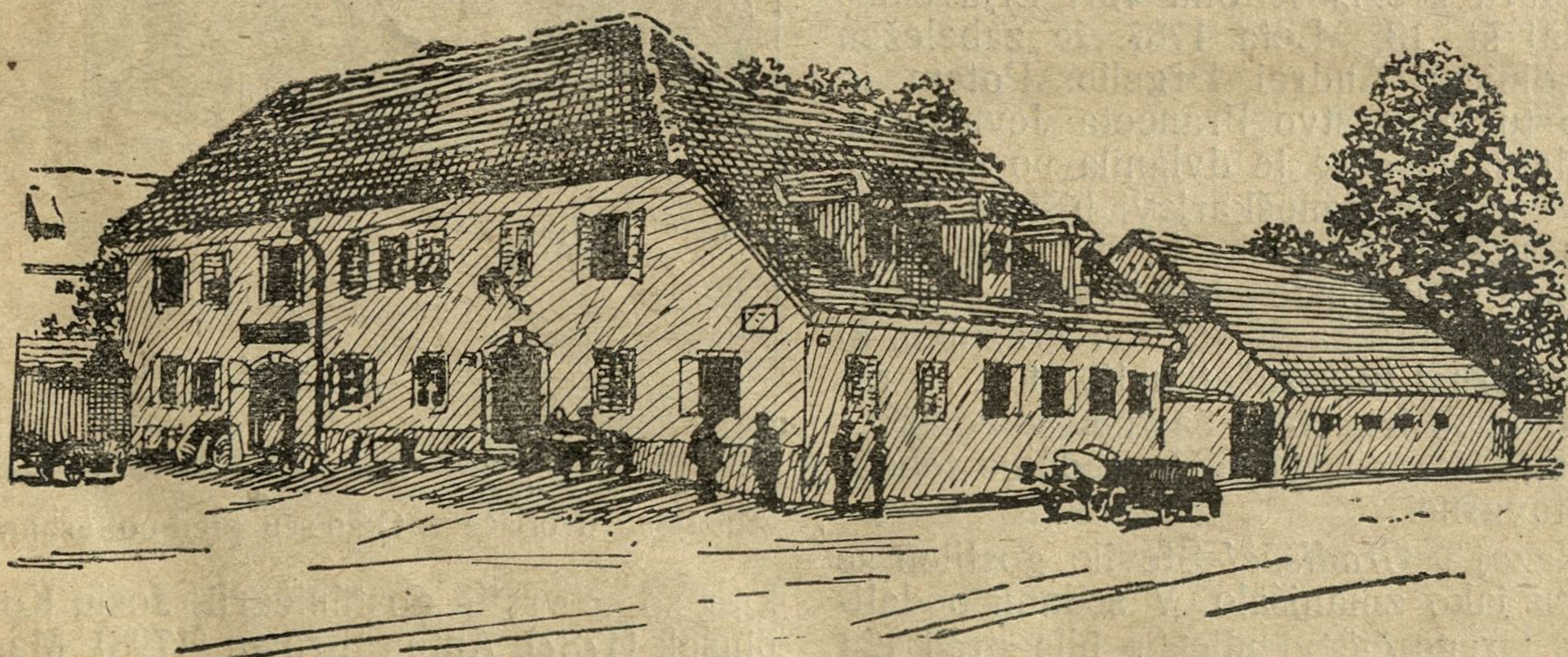
V **Soteski** na št. 8 je krčmaril leta 1798 Miha Gorjup.

Dne 1. nov. 1840 je odprl v Soteski št. 4 Anton Schan, bivši trakter v šentpeterski vojašnici, gostilno »pri Zlatem grozdu« (zur Goldenen Traube) (LZg 1840).

7. Krakovo.

Emonska cesta. — H Krakovemu so šteli nekdanj Matevžetovo gostilno »pri Numero ajns«. Stavbišče enonadstropni hiši je bilo tam, kjer se razprostira z železno ograjo obdani križevniški vrt. Z licem je gledala proti Vegovi ulici. Na levi strani proti Križevnikom je bila prodajalna moke. Ob Emonski cesti je stal hlev, kjer je počivalo zlasti o semanjih dneh dosti vprežne živine. Ob hlevu na južni strani je slonela kovačnica. Potres je gostilniško poslopje s pritklinami vred tako poškodoval, da je bilo treba vse podreti. Zadnji gostilničar je bil Peter Križ, ki se je preselil k Frlicu (»Zvezda« — sedaj P. Košak — na Krekovem trgu). — Na »Numero ajns« je rad zahajal s tovariši nekdanji ljubljanski župan in načelnik »Južnega Sokola« dr. Etbin Costa (Proteus, l. c.).

V Jerinovi hiši št. 4 (sedaj last Ivana Jelačina) je krčmaril v začetku 19. stoletja Boštjan Cergol.

Gostilna „pri Numero ajns“ — podrta.

Že zdavna je preminila gostilna in pivovarna odvetnika drja Blaža Klobusa

Gostilna »na Frtici«, »Fakinska kazi- na«, je zbirala plesa željno mladino ob

nedeljah in praznikih. V gostilno se je šlo zunaj po stopnicah. Plesišče je bilo na severni strani v veliki sobi; nje se je tiščala manjša soba, kjer so se zabavali pivci. Leta 1786 se je reklo tej krčmi »pri Blažetu na Frtici« (Wirtshaus bei dem Blasel an Fertiza — mag arh. f. 90-2415). Nekaj let se je dičila Frtica z napisom »Zur Weissen Lilie«. Gostilna se je pred kakimi 60 leti vmaknila pekarni. Posestnik Frtice Jernej Matevže je dal krog leta 1870 prirediti pritličje, vklesano v rimski zid, ki je debel nad 2 metra. V novih spodnjih prostorih je bila otvorena gostilna, ki pa ni dolgo delovala.

Francozi so hoteli zato gospodarja Mateja Matevžeta kazniti s smrtjo. Le s pomočjo sosedov se je mogel nesrečnik rešiti. Za konja je moral plačati 350 gld. (Slovan VII. 222). K Frgolinu so pred 50 leti, ko je gostilničaril tam Josip Dolenc, radi prihajali domačini in meščani na ribe in rake. Njegov in njegove žene portret je ohranjen v Lebarjevi družini v Trnovem; slikal ju je Pavel Künl. Oče Frgolin ima na sebi belo, platneno srajco z mehkim ovratnikom, pod vratom svetlomodro, svileno ruto z belimi, temnomodrimi in rdečimi črtami, siv telovnik in temnomoder suknjič, v ušesu

Helena Dolenc.

Jože Dolenc — Frgolin iz Krakovega.

Kakor pravkar omenjene pivnice je izginila iz števila Krakovskih gostilen stara čolnarska »pri Frgolinu« št. 11 z letnico 1776 nad vratmi. V tej krčmi je bila shranjena čolnarska zadružna blagajna. Mnogo let je tu krčmarila Matevžetova rodbina (Matej Matevže 1798, Josip Matevže 1822), kateri je sledil Josip Dolenc (1833) z ženo Heleno. Ko je odmarširal general Marmont dne 17. junija 1809. leta s svojo vojsko proti Gradcu, je bil »pri Frgolinu« Francozom vkraden konj.

»murček«. Gospodinja Helena ima zeleno, rdeče spreminjasto svileno obleko s temnozelenim, žametnim ovratnikom in manšetami, črn, nabran svilen predpasnik, za vratom rožno, svileno ruto, izza katere se vidijo bele čipke srajčnika, na prsih malo brošo, v ušesih dolge, zlate uhane (g. A. Gaber).

Krakovska ulica. — V sedanji Črnetovi hiši (št. 6), ki se ji je reklo »pri Pikatu«, je točil pred 123 leti ribič Florijan Čelešnik. Leta 1843 je bila tu še gostilna (LZg 1843).

Kakor ta je že zdavna usahnila gostilna »pri Flisku« št. 10, zvana po uradniku Ivanu Flisku, ki je ondi krčmaril sredi minulega stoletja; njegov prednik leta 1802. je bil Simon Hafner.

V Podržajevi hiši št. 27 je tabernal leta 1789 Andrej Konte. Zaslovela je gostilna v 50 in 60 letih preteklega stoletja. Tedaj so jo zvali »pri Cenetu« po krstnem imenu gostilničarja Vincencija Dolenca, ki je imel krasno hčerko Faniko. Naslikana v peči je bila izpostavljena njena podoba na Pleiweisovi prodajalni na Mestnem trgu. O tem so poročale »Novice« dne 6. jul. 1853: »Te dni je stalo celi dan kupoma ljudi pred štacuno g. Jožefa Pleiweisa, ogledovaje lično podobo Krajnice, malano od našiga umetnika g. Stroja. G. lastnik štacune je imel dobro misel, namest po ptujem segati, na kazalo prodajavnice kaj domačega narediti dati, in g. Stroj je kaj lepo izmalal zalo Krajnico v pražni obleki, kakoršna je v Ljubljani in v okolici Ljubljanski navadna. Pa ne le po obleki, temuč tudi po obrazu in celem značaju je g. Stroj pred oči postavil zalo pošteno Krajnico.«

Kladezna ulica. — Tu je bila gostilna »pri Martenatu« (sedaj Steinerjeva, po potresu nova, št. 18). V enonadstropni hiši — izjema v Krakovem, kjer je bilo skoro vse pritlično — je pred 80 leti krčmaril ribič Martin Tomec, ki je bil naročnik Bleiweisovih »Novic«. K njemu so hodili bregarji na rake, a tudi častniki so prihajali k Martenatu in priredili baje dvakrat nekaj koncert.

»Pri Jerajčku« (sedaj Moretova hiša št. 19) je bila nekaj časa krčma.

Rečna ulica. — »Pri Ižancu« se je reklo nekdanj hiši št. 8. V nji je bila že pred potresom gostilna »pri Dundku« ali »pri Škofu«.

Krakovski nasip. — Gostilne »pri Raku« — ljudstvu je rabila nemška spaka »pri Krepsnu« — na št. 4 ni več. Potres je razmikastil staro hišo, kjer so gospodarili in točili zaporedoma: Eržen, Lavin, Schwentner, Rabič, Kovač, ki se je ubil v nedeljo popoldne 22. aprila 1894 padši z gugalnice na dvorišču. V novi dvonadstropni hiši je nadaljevala njegova vdova gostilno še nekaj let. Gostilna »pri Raku« je bila znamenita zlasti za časa Josipa Schwentnerja († 25. marca

1874, star 51 let), ki je bil čevljar in ne navadno inteligenten in delaven mož. Marljivo je sodeloval pri slovenskih narodnih društvih, pri Kupčijski in obrtnijski zbornici, pri Pomožni obrtni družbi in pri raznih dobrodelnih napravah, bil mestni odbornik. Schwentner je bil kot jeklo trd v svojem narodnem prepričanju, sicer pa bolj tih in skromen (»Slovan« 1911, 312). Pod vplivom drja Josipa Vošnjaka je deloval nato, da so Ljubljanci opustili pasivnost in se jeli leta 1874 vdeleževati volitev v mestni zbor. Schwentner ni hotel dati svoje hčere Jurčiču, ki jo je snubil, češ da kot urednik »Slov. Naroda« nima stalne službe in takih dohodkov, da bi mogel vzdrževati družino (ib.). V njegovi gostilni so se zbirali narodnjaki. Najbrž se je v tej gostilni vršila tista politična debata, ki jo je opisal Jurčič v »Črti iz življenja političnega agitatorja«.

V prednici sedanje Muckove hiše št. 6 je v začetku 19. stoletja krčmaril ribič in ubožničar Tomaž Črne.

Pivnica »pri Koglovšku« je obdržala ime po nekdanjih posestnikih, ki so se pisali za Kogovške ali Kugovške! V njihovo ime je vrinila ljudska govornica črko »l«. Leta 1789 je gospodaril v tej hiši zidar Jernej Kogovšek. Tu so se prodajale zlasti žgane pijače. »H Koglovšku grem šilo brinjevčka sunit,« se je čulo iz ust marsikaterega Krakovca in Trnovčana. Pred kratkim prenovljena gostilna si je nadela ime »pri Trnovskem zvonu«. Nekdanj se je zvala »Zum Schwarzen Engel« po črnem, sedaj prebarvanem reliefu, vzidanem nad vrati in predstavljačem na pol ležečega genija. Za Jernejem Kogovšekom so gospodarili in krčmarili tu: Luka Mlakar, Ivan Selan, Lovrenc Pance († 1890), Jernej Klemenc († 1911), Viktor Klemenc († 1921).

»Pri Guglatu« se je zvala krčma blizu mosta čez Gradaščico na stavbišču sedanje Salokarjeve hiše. Pred sto leti je točil »pri Guglatu« Janez Komar, ki ga je komaj 41 let starega umorila kolera dne 21. junija 1836. Leta 1881 je kupil Komarjevo hišo France Kotnik, posestnik na Vrdu blizu Vrhlike, na javni dražbi. Guglatova krčma, precej oddaljena od mesta, je bila nekdanj zahajališče diljakov, ki so se tu varne čutili

pred profesorji. Tudi Prešeren je bil baje večkrat Guglatov gost (g. Fran Črne).

Gradaška ulica. — V sedanji Srebrnjakovi hiši je bila leta 1847 gostilna. Krčmar se je pisal za Florijana Čelešnika (LZg 3. apr. 1847 Anh.).

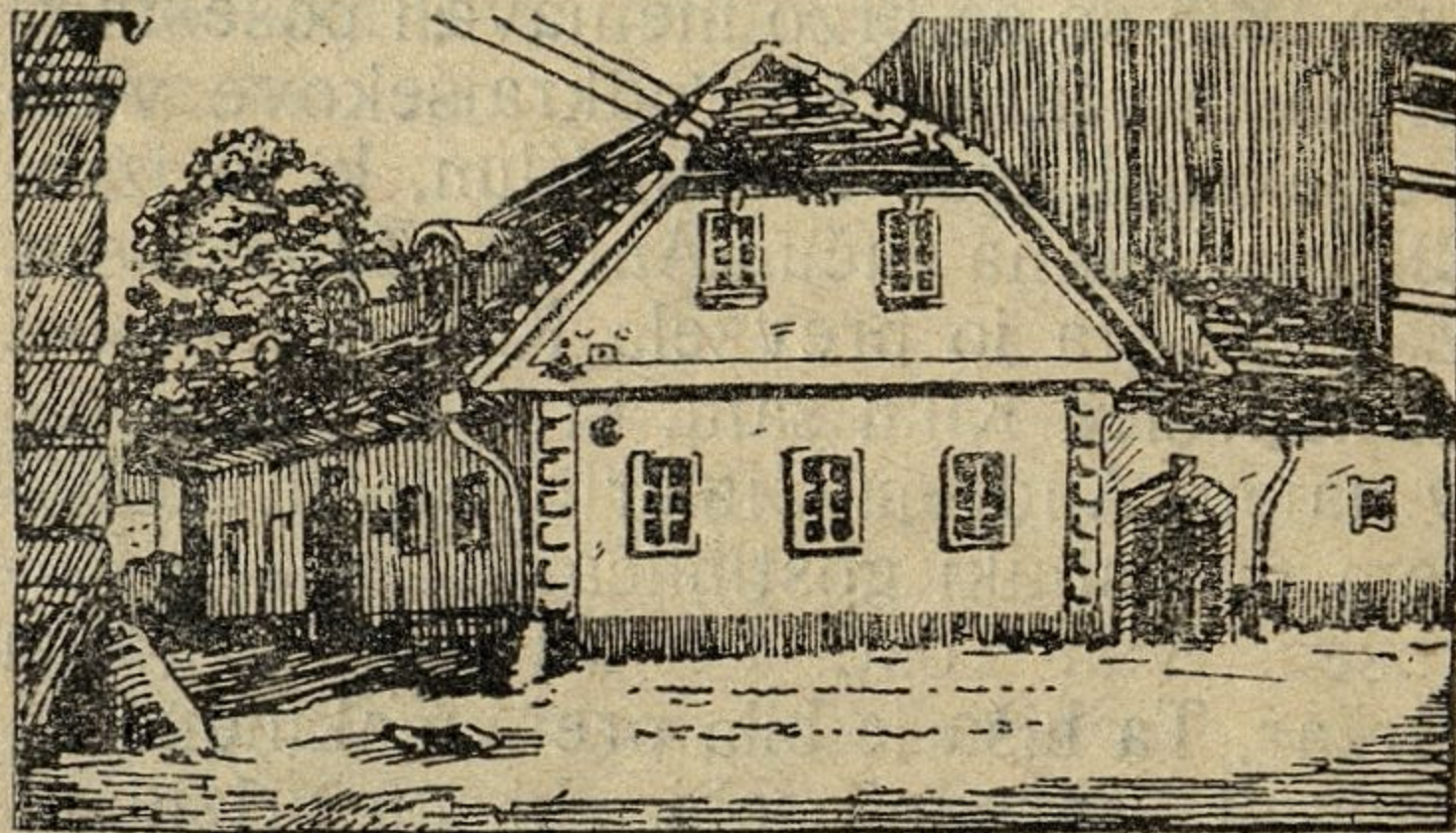
Gostilna »pri Petelinu« — sedaj Tenentejeva — je nosila pred kakimi 60 leti ime »pri Strgani jopi«. Tedanja krčmarica je prodala hišo zidarju Antonu Stepanzigu, ki jo je prezidal in v nji nadaljeval krčmarstvo; opremil jo je s ščitom, na katerem se je šopiril petelin. Ime se je naglo prijelo. »Kikeriki« — tako so zvali starega Stepanziga († 9. dec. 1891 star 72 let) — in njegov naslednik Rudolf Tenente sta združila z gostilno prodajo kolonijskega blaga. Pripomnim, da je bil Stepanzig veščak v izdelavi štedilnih ognjišč. Izgotavljal jih je že leta 1858, menda prvi v Ljubljani (N 1858, Ogl. str. 20).

8. Trnovo.

Cerkvena ulica. — »Pri Komarju« ali »pri Bahabirtu« se je reklo v začetku preteklega stoletja sedanji Trtnikovi (po domače Razorčevi) hiši št. 1. Tedaj je imel tu točarno in poleti na bližnji Ljubljaniči tudi kopališče mali čolnar Ant. Komar. V njegovi hiši se je vnelo na cvetni petek 4. aprila 1800; po nepredvidnosti krščenice je zagorel požar, ki je vpepelil v malo urah večino trnovskih hiš. Za Komarji je nastopila v posestvu Razorčevine Kotnikova oziroma Trtnikova rodbina. Sledila sta si dva jako ugledna Fr. Trtnika, oba mestna odbornika; prvi je umrl dne 7. julija 1865, drugi — sin — dne 13. januarja 1905. Sedanja Razorčeva hiša s prostrano vežo, kamnito mizo in veliko sobo na levi strani oznanjuje, da je bila zidana za gostilno. Ko je splaval dne 10. okt. 1840 po Ljubljaniči parnik, ki sta ga omislila Moline in Skarja, si je nadela pravkar omenjena gostilna tablo z napisom: »Gasthaus zum Dampfschiff« (LZg 1845 str. 634). S parnikom, ki je izdihnil leta 1850 (Vrhovec, Čolnarji in brodniki 122), je izginil tudi nemški priimek iznad Razorčevih vrat. Pokojni Fran Trtnik ml. je opustil gostilno krog leta 1875.

Sedanja sloveča **Brgantova gostilna** je bila izprva Komarjeva kajža. Pred

90 leti ji je bil lastnik Jurij Šebenik, ki jo je prodal Matiji Brgantu, čigar ime je ostalo hiši do današnjega dne. Njegova žena Helena roj. Omejčeva je bila teta Ločanu Francetu Trillerju, ki je podedoval hišo z gostilno vred. Matija Brgant je umrl na sv. Gregorja dan leta 1857.

Gostilna „pri Brgantu“.

Po Trillerju († 1877) je prevzela gospodarstvo njegova vdova Marija, katere gostljivost je obče znana; o priljubljenosti pa svedoči dejstvo, da mnogi gosti ne pravijo več: Grem k Brgantu, nego: Grem k materi! Izvrstno ohranjena je dosegla Brgantova mama letos 80. leto in je **starostinja aktivnih ljubljanskih gostilničarjev**. Gostilniški obrt izvaja nad šestdeset let. »Pri Brgantu« so se zbirali ugledni možje iz Trnovega in Krakovega ter obravnavali resno in šaljivo tekoče dogodke. Ob nedeljah so privedli s seboj tudi žene. Mladina se ob njihovi navzočnosti ni upala v gostilno. Ko so stari pomrli, so nastopili kot Brgantovi gosti njihovi nasledniki. Semkaj so prihajali tudi mestni ljudje; o vsakem lovu so se krepčali tu lovci. Brgantova pritlična hiša je ohranila staro obliko z edino spremembo, da so bila vrata v gostilno prej v Cerkveni ulici, sedaj pa so v Razpotni. Nad vratmi se bere letnica 1827. Pred hišo je delovala leta 1848 javna tehtnica za prašiče, ko je bil svinjski trg v Cerkveni ulici.

Kjer je sedaj zeljarstvo Karola Kačarja (št. 17), je bila leta 1800 in še pozneje krčma Ignacija Mayerholda, bivšega upravitelja dolske graščine. Leta 1802 ie točila tu Meta Fliskovka. Leta 1853 je bila hiša še last Mayerholdove rodbine. Od Mayerholdovih jo je kupil tesar Ivan Nep. Kačar, oče sedanjega posestnika.

Pred Markičevo pekarno (št. 19) je bila tam gostilna, pred sto leti pa dom malega čolnarja Janeza Učaka. Pozneje se je reklo tej hiši »pri Tonetovem Janezu« po posestniku mizarju Janezu Podkrajšek, ki je bil vrl narodnjak, pošten in zvest Slovenec ter več let član »Sokola« (SN 1885, 70). Po njegovi smrti leta 1885 so se brzo menjavali posestniki in gostilničarji. Od Podkrajšekove vdove je kupil hišo Štefan Klun, ki je izročil gostilno na račun Antonu Zabukovcu. Za njim sta jo prevzela Klunova sinova in naposled Klun sam, ki jo je zopet dal v najem Andreju Ciglarju. Sledili so potem posestniki gostilničarji: Ignacij Korošec, Ivan Tosti, Fr. Miculinič, Franja Grčar. Ta hiša je bila prej umaknjena za sedanji sprednji sobi, ki sta prizidani. Spredaj na voglu ob nekdanji vojašnici je stala lesena senčnica.

Na stavbišču sedanje Dolenčeve hiše (bivše Meščanske vojašnice, št. 21) je čepel pred 200 leti skromni Čurnov dom. Poslednji lastnik iz te stare trnovske rodbine mu je bil v začetku minulega stoletja čolnar Jurij Čuren, ki je tabernal tu krog leta 1805. Leta 1811 je prodal Jurij Čuren hišo ranocelcu Matiji Kikerju, poročenemu s Heleno roj. Breskvarjevo, ki je po njegovi smrti leta 1817 prevzela gospodarstvo in vodstvo gostilne. Umrla je 1. julija 1836 (Radics, Alte Häuser III. 115). Potem je krčmaril tu marketendar France Breskvar. »Pri Kikeretu« — to ime je ostalo gostilni — je bilo jako živahno, zlasti o trnovskem žegnanju, ko se je mladina zabavala s plesom. — Pred 70 leti se je prelevila nekdanja Kikerjevina v tranzenalno Meščansko vojašnico. V nji se je nahajala do izselitve vojaštva po potresu v pritličju na levi z izhodom na ulico kantina. Poslednji kantiner je bil Anton Dorrer.

Karunova ulica. — Krog leta 1860 je vabila v sedanjo Plečnikovo hišo (št. 4) pivce in čestilce Gajstrovka, sloveča po svoji lepoti. Njeni gostilni so rekali »pri Lepi Johani«. Staro hišno ime je bilo »pri Odametu«. Gajstrovka ni dolgo krčmarila; prodala je hišo Antonu Jerini in se preselila v Krakovo.

Vogelna ulica. — Kakor pravkar omenjena je tudi gostilna »pri Kramarju« št. 3 trajala le malo časa, komaj eno leto. Točila je leta 1867. Kramarjeva hiša

je bila nekdanj pritlična, s koncem obrnjena proti ulici. Potres jo je leta 1895 tako poškodoval, da so jo morali podreti. Sedanja enonadstropnica je zrastle leta 1897.

Trnovska ulica. — V prednici sedanje št. 7 »pri Ožbinu« je bila leta 1772 do 1787 gostilna Jurija Hitija.

V novejšem času krog leta 1870 in pozneje je mamila trnovske žganjepivce žganjarna, združena z bránjarstvom, v stari, dopotresni hiši »pri Jurku (Jurkatu)« št. 15.

Krog leta 1850 je bila v Trnovski ulici št. 25 gostilna »pri Pomorančarju ali pri Jaku (Jakatu)«.

Švabičeva (prej Konjušna) ulica. — Kakor v nekdanji Meščanski vojašnici je bila tudi v tako zvani »Rdeči kasarni« do potresa kantina, ki jo je vodil Simon.

Trnovski pristan. — Poleg Komarjevega kopališča ob Ljublanici je poslovala v začetku preteklega stoletja krčma Ivana Lavrina.

Na št. 4 je točil leta 1849 gostilničar Anton Baklan, na št. 6 »pri Pajku« pa leta 1846 pek Ribnikar.

Gmajna se je jela naseljevati pred 60 leti. Med novimi hišami, ki so začele rasti kakor gobe iz tal, so se pojavile tudi krčme. Prva je bila morda »pri Maslarju«, sedaj gostilna »pri Poku« (Opekarška cesta 26); prvi gospodar ji je bil Iv. Krže. — V svoji novi hiši (Opek. c. 33, sedaj Anton Smole) je otvoril Vavpotič gostilno, a je tabernal le par let. — Gostilno »pri Urški« (Vel. čolnarska ulica 17) je ustanovil leta 1890 Fran Breskvar, ki je dotlej krčmaril »pri Lozarju«. Po njegovi smrti leta 1891 je vdova Uršula več let izvrstno vodila gostilno, kateri je dala ime. Po dolgem premolku je ta krčma zopet obnovljena. — Vozniki iz Mestnega loga so se radi ustavljali »pri Ločanki«, ki je točila pivo v Jerinovi hiši (Opek. c. 52) poleg mitnice.

9. Barje.

Prvi naseljenec na Barju je bil Lipovec v Lipah blizu Ljublanice (sedaj Črna vas št. 44 — gg. A. Melik in Fr. Črnagoj). »Na Volarju pri Vrbici« ob Ižanski cesti (sedaj št. 55 posestnik Alojzij Škafar) se je naselil leta 1825. Martin Blaž. Njegovi hiši in krčmi, ki jo je odprl

se je reklo »pri Kožuhu«. S hišno številko 80 so Blaža pridružili Trnovemu. Umrl je dne 6. dec. 1835 star 75 let.

»Pri Numero ajns« ob Ižanski cesti (sedaj št. 50, posestnik Pavel Kršič) je bila nekdanja cvetoča gostilna. Josip Matavže, trgovec z žitom in vinom, posestnik gostilne No 1 poleg Križevnikov, je sezidal enonadstropno hišo z uro na pročelju. Leta 1863. je izletela k

»Numero 1« »Čitalnica«, dne 7. junija 1864. leta pa »Južni Sokol« z godbo (N 1864, 264). Dne 18. avg. 1872 se je odpeljal »Sokol« s Krakovskega nasipa na čolnih po Ljubljani. Izlet je poveljevala godba, petje, ples, umetalni ognji (N 1872, 266, 273).

Mnogo let napaja žejne ob Ižanski cesti nasproti šole Vidmarjeva krčma »pri Mocarju«.

Pripombe.

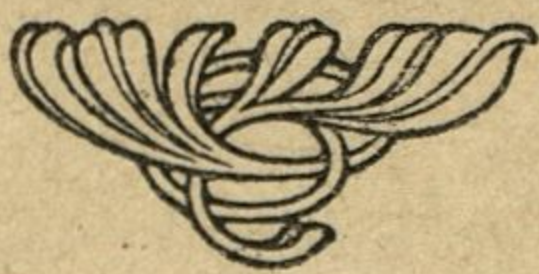
Da bi vzbudilo v širjih krogih zanimanje za ljubljansko preteklost, tak je namen pričujočemu delcu, čigar prireditelj se zaveda, da je ostala mnoga vrzel v zgodovini starih ljubljanskih gostiln nezadelana in da bi bilo treba še marsikaj dostaviti in izpopolniti, a tolaži ga zavest, da je vsaj nekaj gradiva zbranega in marsikatero zrnce oteto pozabi. Vsem gospodom, ki so k temu pripomogli s poročili in slikami, izraža srčno zahvalo. So naslednji:

Pokojni Ivan Bizovičar, pok. Luka Breškvar, Fran Brgant, Fran Črnagoj, Fran Črne, Fran Drenik, Jan Duffe. Ante Gaber, Peter Grasselli (P. G.), Josip Habe, Ivan Hribar, Josip Jakopič, Tilka Jakova, Kajtan Marija, dr. Fran Kidrič (Kd), Fran Klopčar, Avgust Lebar, Ante Melik, Ante Mikuš, Fran Mulaček, I. Pengal, Ivan Robida, Viktor Rohrmann, Albert Sič, Fran Trost, Ivan Vernik, msgr. Tomo Zupan.

Razen ustnih in pisanih podatkov pravkar zabeleženih gospodov in virov, navedenih sprti v besedilu, so mnogo prispevali temu delcu starejši sezname ljubljanskih hišnih posestnikov in nekateri šematizmi.

Kratice: ost. (ostajališče); BK (Blätter aus Krain); DS (Dom in svet); KO (Katoliški Obzornik); Lj. sl. (Ljubljanske slike); LMS (Letopis Matice slov.); LZ (Ljubljanski Zvon); LZg (Laibacher Zeitung); MHK (Mittheilungen des historischen Vereines für Krain); N (Novice); SN (Slovenski Narod); UZU (Zbornik za umetnostno zgodovino); ZMS (Zbornik Matice slov.)

Ovoj te knjižice je opremljen s sličico majolike iz 18. stoletja, noseče napis (v majuskulih): »Srvie Lublansche Gaspode«. Narejena je iz lončevine in hranjena v ljubljanskem Narodnem muzeju, kateremu jo je prodal učitelj Birk leta 1903.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Fizika

Faint, illegible text in the middle section, likely bleed-through.

Faint, illegible text in the middle section, likely bleed-through.

Faint, illegible text in the middle section, likely bleed-through.

Faint, illegible text in the middle section, likely bleed-through.

Faint, illegible text at the bottom of the page, likely bleed-through.

Faint, illegible text at the bottom of the page, likely bleed-through.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS

00000071469

